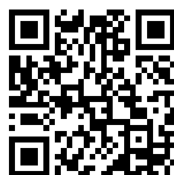

DER YSTORIEN BLOEME.

DE LEGENDEN DER APOSTELEN, IN DIETSCHE DICHTMAAT,

NAAR HET EENIG BEKENDE HANDSCHRIFT, BERUSTENDE BIJ DE MAATSCHAPPIJ DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN,

UITGEGEVEN

DOOR

A. C. OUDEMANS, Sr.

AMSTERDAM,
C. L. VAN LANGENHUYSEN.
1857.

DER YSTORIEN BLOEME,

DAT IS:

DE LEGENDE DER HEILIGEN, IN DIETSCHE DICHTMAAT.

NAAR HET HANDSCHRIFT DER MAATSCHAPPIJ VAN NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN.

NAAUWKEURIG AFGESCHREVEN EN MET OPHELDERENDE AANTEEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

A. C. OUDEMANS, Sr.

LID VAN HET BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, VAN DE MAATSCHAPPIJ VAN NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN, EN VAN DE HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN FRAAIJE KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

VOORBERICHT.

De Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden bezit, onder meerdere Handschriften, ook een bundel, waarin zes verschillende stukken, allen op perkament geschreven, voorkomen. Deze zijn: 1) de Roman van Ferguut ende Galiene, 2) de Roman van Floris ende Blancefloer, 3) der Ystorien Bloeme, 4) de Fabelen van Esopet, 5) die Bediedenisse van der Missen, 6) die Dietsche Doctrinale.

Deze verzameling, vroeger aan den met lof bekenden Balthazar Huydecoper toebehoorende, kwam, door aankoop, in 1779 in het bezit van Mr Z. H. Alewijn, die haar in 1783 aan de Maatschappij vermaakte. Sedert dien tijd hebben onderscheidene letterkundigen, welke dien letterschat in handen kregen, het wenschelijk geacht, dat de daarin vervatte stukken, door den druk zouden bekend en verkrijgbaar gemaakt worden. Hij, die ons daarin is voorgegaan, was Clignett, die in 1819 de Fabelen van Esopus met een' schat van ophelderingen en aanmerkingen in het licht gaf, in een lijvig boekdeel van meer dan 400 bladzijden. De Roman van Floris ende Blancefloer werd in 1835 door Hoffmann von Fallersleben, de Roman van Ferguut in 1838 door Prof. L. G. Visscher, die Dietsche Doctrinale door Dr Jonckbloet in 1842, bewerkt en uitgegeven. Er bleven dus nog twee stukken over; ook deze schenen mij der uitgave wel waardig, en ik besloot zeer naauwkeurige kopijën van beiden te nemen; waarvan het gevolg was, dat de »Bediedenisse van der Missen" door mij bewerkt, en door de Maatschappij in hare werken opgenomen werd.

Het laatste onuitgegevene stuk, bied ik thans den liefheb-

bers der oude Letterkunde, in de Dietsche Warande, aan. Het geheele gedicht bevat 4283 regels, zonder leesteekens, zonder hoofdletters en met een aantal verkortingen en verkortingsteekens. Ik heb, om de duidelijkheid te bevorderen, de leesteekens er ingevoegd, de verkortingen (met uitzondering van het woordeken »eñ") opgelost, in plaats van den medeklinker *u*, die hier, in het midden der woorden, doorloopend gebruikt was, de *v* gesteld en een enkel toevoegsel door [ ] van den text onderscheiden; maar het HS. overigens letterlijk teruggegeven, zonder daarin eenige verandering te maken. Tot gemak der oningewijden in de oude schriften, heb ik, aan den voet der bladzijden, de duistere woorden verklaard. De vervaardigers van den Catalogus der Maatschappij stellen dit werk, dat 26 kl. fol. bladen, in twee kolommen, telt, als uit de 14de eeuw afkomstig. Uit de taal zelve op te maken, zou ik niet ongenegen zijn te gelooven, dat althands deze codex tot de 15de eeuw zal behooren. In HSS. der 14de eeuw vindt men onder anderen gedurig het woord *gansen*, terwijl hier telkens *genesen* als bij voorkeur genomen is, hetgeen eenen jongeren tijd, dan dien der 14de eeuw, aanduidt; en van dien aart doen zich meer woorden in dit dichtwerk op. Wat de gelijkvormigheid van den tekst aangaat, deze is niet te miskennen. De schrijver of kopijist schijnt eene vaste spelling gehad te hebben. Vindt men op de eene plaats »mi*e*raclen", op eene andere zal men geen »m*i*raclen" ontmoeten, en over het algemeen heeft hij (op weinige uitzonderingen na) de *g*- en de *gh*-spelling in dezelfde woorden goed volgehouden. De schrijver van dit werk wordt nergens gemeld, alleen leest men in den aanhef dat het van de hand eens clercs of geestelijken is. Hij stelde zich ten doel de levens van eenige Heiligen te beschrijven, in den vorm van legenden. Zie verder Hoffmann von Fallersleben. Hor. Belg. P. I. p. 87 § 28.

LEIDEN, 29 Jan. 1855.

DER YSTORIEN BLOEME.

NAAR HET HANDSCHRIFT DER MAATSCHAPPIJ VAN NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE.

Dese ystorie, dit heileghe werc,
Dichte wilen[1] een clerc,
Eñ bid den lesere, dat hijt noeme
In dietsche: der ystorien bloeme.
Des der[2] ic mi wel vermeten,
Dat[3] wel met rechte also mach heten,
Want die rechte ystorie es,
Hoe die heiligen (des sijt gewes)
Vor ons leefden in erdrike,
Eñ lieten exemple waerlike[4]
Ons; dat wi hem[5] volghen na,
Alsoe alsic die waerheit versta,
Wil wi daer op merken eñ besien:
Datter ons goet af mach gescien,
Eñ onse herte sere verwecken[6],
Eñ in devocien op-wert trecken.
Alse wi ane-sien, twaren[7],
Dat si oec menschen waren
Alse wi sijn, tallen stonden
Moghen wi ons scamen onser sonden,
Eñ moghen peinsen (sijts ghewes)
Dat god willech en machtech es
Ons te ghevene dat selve goet:
Keren wi ane hem onsen moet[8],
Eñ leven na den wille sijn,
Hi gheeft ons sine glorie fijn[9],

1 Voorheen. 2 Durf. 3 Dat het, dat 't. 4 Ware. 5 Opdat wij hen. 6 Opwekken. 7 Inderdaad. 8 Hart. 9 Edel, voortreffelijk

Ghelijc dat hi hem heeft gedaen,
Daer ic nu af wille bestaen
Te dichtene in dietsche cortelike;
Want ick weet wel sekerlike,
Dat corte warachteghe tale
Prisen vroede liede wale,
Daerom willic dichten an
Met corten woerden, so ic best can.
Der heilegc leven in dietsche woert.
Ic bidde, waer dat mense hoert,
Dat elc hem[1] pine[2], dat hi doe
Hier in sinen orbore[3] spade eñ vroe,
Eñ merke hoe si vore-ghinghen;
Eñ volghen hem na in alle dingen.
Eñ of siere medc doen in eneghe stede
Doghet, laten mi deilen mede.
Nu biddic gode van hemelrike,
Eñ siere moeder al die gelike,
Der edelre conincginne marien,
Dat si mijn herte van sonden moet[4] vrien[5],
Eñ minen sin[6] soe verlichten,
Dat ic die waerheit moete[4] dichten,
Soe dat sijs[7] ghebetert wesen,
Alle diet selen horen lesen.

—

Nu seldi merken ene maniere,
Dat derre[8] boeke es viere,
Daer dit werc in es bescreven.
Dierste es DER APOSTELE LEVEN;
Omdat si int beghin waren vercoren
Setticse int beghin hier voren;
Dandre sijn DIE MARTELAREN;
Terde[9] DER CONFESSORE SCAREN;
Tvierde VAN MAGHEDEN EÑ VAN VROUWEN,
Die gode[10] na-volchden in trouwen.

—

1 Zich. 2 Bevlijtige. 3 Nut. 4 Moge. 5 Vrij maken of bevrijden. 6 Verstand. 7 Zij des, d. i. daardoor. 8 Dezer. 9 De derde. 10 Jezus.

Ic beghinne in hare alre name.
Dese ystorie si gode bequame[1].

—

Dat seggen ons, die sijn gheleert,
Dat kerstenheit es ghefondeert
Op .XII. pilaren int beghin.
Nu willic daer toe minen sin
Kere, dat icse alle te voren
Sal noemen, die god hadde vercoren.

—

Die heilege apostelen, die ic meene,
Sijn .XII. preciose steene
Die, na dopvaert ons heren,
Tgeloeve stichten met eren.
Dierste was peter, dander jan,
Jacop, jans broeder, die heilege man.
Peters broeder: andreas,
Bertelmeeus, philips eñ thomas;
Dachtende[2] pilaer volgt hier naer,
Dat was matheus vor-waer;
Daer waren alpheus kinder drie,
Die willic u noemen, hoert na mie[3].
Jacop, die men heet die minder,
Dierste was hi van alpheus kinder;
Dander symon, terde[4] iudas,
Als ict in die scrifture las.
Die twelfste, die oec was vercoren,
Hevet scandelec verloren;
Dat was iudas scarioth,
Die gode verriet. Doen viel tlot
Opten heileghen matthijs,
Dics werd was[5] in alre wijs.
Sente peter was vercoren
Paus, daerom setticken[6] voren
Hier, want[7] hem betame[8].
Ic beghinne in haerre alre name.

—

1 Aangenaam. 2 De achtste. 3 Om het rijm alzoo, anders *mi*. 4 De derde. 5 Die het waard was. 6 Zet ik hem. 7 Want 't (omdat het.) 8 Toekomt.

[St PETER.]

Doen herodes hadde doet[1]
Den meerren jacoppe[2], doe geboet
Hi, dat men, sonder beide,
Petre in den kerker leiden.
Hi woudene[3] den joden leveren saen[4],
Alse die feeste ware ghedaen,
Want tien tiden paesschen was,
Na die wet, als ict las.
Des nachts als menne[5] soude
Den joden leveren, alst god woude,
Doen quam een engel toten[6] saen[4],
Eñ deden[7] uten kerker gaen;
Des[8] loefde peter gode sere.
Van daer ghinc die heilege here,
Daer hi vant .j. gokelare[9],
Die seide, dat hi god ware,
Daer dit was[10] (des sijt wijs[11])
Was in cesaria stratenijs.
Die stat hiet al-dus.
Die gokelare hiet symon magnus.
Hi sprac tote petre dese tale:
»Peter! ghi moegt[12] mi vercopen wale
Van uwen miraclen sekerlike:
Want ic ben van haven[13] rike."
Doen antwerde peter met desen:
»Dine have moet metti[14] wesen
Euwelec in die helsche pine,
Dattu[15] mi bids coeman[16] te sine
Vander gracien, die mi god heeft gegeven."
Te dien tide es die tale daer bleven.
Hier-af, dat horie lyen[17],
Comt noch heden symonien,
Van symone, die met goude

1 Gedood. 2 Jacobus den Meerdere. 3 Wilde hem. 4 Weldra. 5 Men hem. 6 Tot hem. 7 Deed hem. 8 Daarover. 9 Goochelaar, toovenaar, ook *jongleur*. 10 Voorviel. 11 Wees hiervan onderricht. 12 Kunt. 13 Goederen. 14 Met dij, met u. 15 Omdat gij. 16 Koopman. 17 Verhalen, vertellen.

Dat geestelec goet copen woude,
Dat st. peter hadde van gode.
Dat seide mi .j. gewarech[1] bode.
Daer na quam die gokelare
Eñ woude dispiteren openbare
Jeghen petre om tgeloeve dan:
Peter deedt[2] gerne, die heilege man.
Doen quam daer iacheus,
.J. goet man, wi lesent dus,
Eñ seide: »Peter! het es tijt,
Dat ghi tuwer dispitacien sijt;
Alt volc es daer, ic hebt vernomen;
Symon es met vele hulperen comen."
Doen sprac peter: »Ic en ghere[3] ghene
Hulpe, dan van gode allene."
Met deser tale ghinc peter voert,
Alse ghi hier vore hebt gehoert,
Ende seide: »Pays si met u,
Die int geloeve wilt staen nu."
Doen ghinc hi hem[4] die waerheit leren;
Eñ symon magnus ginct al verkeren[5],
Eñ seide: »Peter! u tale es sod:
Ic wille u tonen, dat ic ben god,
Eñ sal leven euwelike.
Oec vlieghic gheweldelike
In die lucht met miere[6] cracht.
Noch doe ic vele meerre macht:
Ic ga int vier, in[7] berne[8] mi niet;
Lange tale maect verdriet....
Ic doe dode op-staen wale,
Wandelen en hebben tale[9];
Ic doe oec die berghe gaen
Wale op andre steden staen.
Ic wille u seggen cortelinge:
Mijn wille gesciet in alle dinge."
Doen sprac peter sonder sparen[10]:

1 Geloofwaardige. 2 Deed 't. 3 Begeer. 4 Hun. 5 Verdraaien. 6 Mijner, mijne. 7 Ik en. 8 Brand. 9 Tale hebben —spreken. 10 Aanstonds daarop, zonder toeven.

»Daerom bestu[1] .j. gokelare, twaren[2] !
Des moetstu lien[3] vor alle tale:
Of ic saelt op di proeven[4] wale,
Want ic wille te dinen huse gaen
Metten lieden, die hier staen,
Eñ vinden daer, des moetstu lien[3],
Die boeke van gokelien[5]."
Doen dat die liede hoerden,
Worpen sine[6], metten selven woerden,
Uter plaetsen met groter onwerde.
Symon magnus liep sier verde[7].
Hem en volchde maer .j. moederbaren[8],
Van al den lieden, die daer waren.
Peter keerde met haesten mede,
Om der zielen salichede.
Sanders daghes, alsict vernam,
Als sente peter predecte, doen quam
Symons iongre, die was gegaen
Met hem, eñ dede den volcke verstaen,
Dat symon, van groten vare[9]
Dat tvolc soude sijn comen dare,
Dedi[10] worpen sine boeke in die zee
(Daer mense en vant nemmermee[11]),
Van anxste, dat men vinden mochte,
Dat hi met gokelien wrochte;
Doe en dorste hi daer niet bliven,
Van anxste, dat men[12] soude ontliven;
Van daer ghinc hi te roeme waert[13]:
Alse sijn iongre dese vaert
Hadde vertelt uten gronde[14],
Bat hi petre ter selver stonde,
Dat hi sijn iongre moeste[15] wesen.
Ic waenne[16] peter ontfinc met desen[17].
Doen ghinc peter ute samaria,
Eñ sine iongren volchden hem na,
Tote triple[18] binnen der stede,

1 Zijt gij. 2 Voorwaar. 3 Belijden, erkennen. 4 Bewijzen. 5 Duivelskunstenarijen. 6 Zij hem. 7 Zijn weg, zijn vaart. 8 Mensch. 9 Uit vreeze. 10 Lees: dede. 11 Waar men ze nooit meer terugvond. 12 Men hem. 13 Naar Romen. 14 Met een oprecht gemoed. 15 Mocht. 16 Ik denk hem, d. i. dat hem. 17 Daarop. 18 Tripoli (in Syriën)

Daer hi vele mieraclen dede.
Van daer ghinc hi tantiochen waert[1],
Daer ghenas hi ter selver vaert
St. clements moeder (dats waer),
Daer ic af seggen[2] sal hier-naer
Alsic tote daer ben comen.
Van daer ghinc hi, hebbic vernomen,
In ene stat, daer hi ghenas
Ene ioncfrouwe, die beseten was.
Van daer ghinc hi te roeme waert,
Daer bekeerdi ter selver vaert
Srechters amien[3] van der stede
Eñ vele ander liede mede:
Agrippa ende eufemia
Dionei ende eucaria;
Dese .iiij. waren amien
Srechters agrippus, horic lien[4].
Si gheloefden[5], daer ter stede,
Te houdene ewelec suverhede.
Doen dat agrippus hadde vernomen,
Dat si te hem niene[6] wouden comen,
Dreechdi petrem doet te slane,
Eñ hem te berne, na minen wane.
Van dier ure hi voert sochte,
Hoe hi petre doden mochte.
St. peter hadde wel verstaen
Van gode, dat hi moeste saen
Wisselen, om erdrike,
Die glorie van hemelrike,
Eñ sette paus in sine stede
St. clemente, dats waerhede.
Te dien tide quam oec mede
St. pauwels binnen der stede.

Doen waren si te roeme beide
Peter eñ pauwels, daer ic af seide,
Eñ stichten tgeloeve daer,

1 Naar Antiochiën. 2 Verhalen, melding maken. 3 Bijzit. 4 Zeggen, verhalen. 5 Beloofden, deden eene gelofte. 6 Niet en.

Met mieraclen openbaer.
Doen was Symon magnus
Te roeme comen, als ghi hoert dus,
Eñ was alte male[1] raet
Skeysers nero, dat verstaet.
Eñ si kenden[2] sekerlike twaren,
Dat dapostelen machtich waren,
Eñ hadden van hem vaer[3] groet.
Te dien tide was daer doet[4]
Skeysers neve; doen dedi gebieden,
Die keyser, van der stat den lieden,
Dat si quamen eñ souden sien,
Hoe die mieraclen souden gescien.
Symon hadde doen verstaen,
Dat hine[5] soude doen verrisen saen[6],
Op dattie keyser woude verslaen
St. petre, alst ware ghedaen.
Die keyser geloevet[7] hem doen dare.
Doen ghinc symon staen bider bare,
Eñ ghereense[8] so heimelike
Dat scheen in dier ghelike
Of hi levende hadde gewesen.
Doen sprac st. peter met desen[9]:
»Doet van daer den gokelare,
Soe moechdi sien openbare
Weder hi levet ofte en doet[10]."
Dit dochte hem allen goet.
Doen dede men[11] gaen van daer.
Doen en roerde hi niet .j. haer,
Die lach op die bare.
Peter die stont verre van dare,
Eñ seide met ere[12] luder kele,
Daert hoerden liede vele:
»Stant[13] op, iongelinc! in gods name."
Doen, sonder mesquame[14],

1 Geheel, in alles. 2 Erkenden. 3 Vrees. 4 Dood. 5 Hij hem. 6 Spoedig. 7 Beloofde 't. 5 Imperf. van gherinen, d. i. aanraken, aanvatten. 9 Voort daarna. 10 Of hij leeft of niet. 11 Men hem. 12 Eener, datief v. eene. 13 Sta. 14 Letsel of hinder.

Stont hi op eñ was ghesont.
Doen woudense ter selver stont
Symon magnus hebben doet;
Maer dat sente peter verboet,
Eñ bat hem, dat sine[1] lieten leven;
Hi ware genoech te sceerne gedreven[2]:
Dat hi van siere meesterien[3]
Verwonnen was, dat hijs moeste lien[4];
Hi ware daer mede genoech confuus.
Sanderdaghes quam symon magnus
Eñ woude wreken sinen toren[5],
Dat hi verwonnen was te voren,
Eñ seide, dat hi woude vlieghen
Te hemele, sonder lieghen,
Eñ geboet den duvelen dat si quamen,
Ende sinen lichame namen,
Eñ voerdene in die lucht mettien,
Dat menne cume[6] conste gesien.
Doen geboet peter, sonder sparen,
Den duvelen, die met symone waren,
Dat sine neder lieten vallen.
Doen quamen si neder met allen:
Daer es hi doet bleven,
Dus verloes symon sijn leven.
Doen baden petrem sijn iongren dat,
Dat hi ghinge uter stat,
Want si wisten wel vore eñ na,
Dat die rechtre agrippa
Stonde altoes na sijn lijf[7],
Om dat hi bekeert hadde sijn wijf.
Doen ghinc hi wech, als ict vernam.
Als hi buten roeme quam,
Quam hem ihesus te ghemoete.
Doen vraechden[8] st. peter soete:
»Here, waer gadi nu?"
»Peter! te roeme seggic u,
Om anderwerf te crucene saen."

1 Zij hem. 2 Ten spot gesteld. 3 Goochel- of toovermiddelen, duivelskunstenarijen. 4 Belijden. 5 Leed. 6 Naauwelijks. 7 Leven. 8 Vraagde hem.

Doen hadde peter saen[1] verstaen,
Dat hi ghecruust moeste wesen.
Doen keerdi weder met desen[2].
Doen hi weder te roeme quam,
Was nero op hem worden gram,
Om dat hi symone hadde verloren,
Eñ woude wreken sinen toren,
Eñ deden[3] gheven agrippa,
Om dat hine soude doden na.
Doen ghinc agrippa sonder beiden,
Eñ deden uter poerten leiden,
Eñ deden crucen verkeert[4],
Alse ons die ystorie leert;
Eñ deden nederwaert hangen thoeft:
Dat hi niet en hinc, des gheloeft,
Ane den cruce als christus hinc:
Dus[5] hinc hi, dats seker dinc.
Doen saghen die kerstine[6] (sonder waen)
Dat dingele quamen om hem staen,
Met rosen, met lelien eñ met bloemen;
Oec wart daer gesien van hen somen[7],
Dat hem christus met siere hant
Enen boec gaf, daer hi te hant[8]
Ute predecte tien[9] selven tide;
Doen waren die kerstine blide,
Eñ loefden ter selver vaert
Gode, als peter begraven waert;
Dat hem god hadde laten sien,
Dancte hijs gode mettien;
Doen voer sijn geest in die glorie fijn,
Daer hi sonder ende sal sijn.
Doen quam st. marcellus
(.I. sijn iongre hiet al-dus)
Snachts, eñ deden afslaen,
Eñ groefne[10] met eren, sonder waen.
Hier latic van st. petre dwoert,

1 Dit „saen" is overtollig — een afschrijvers-distractie. 2 Daarop. 3 Deed hem. 4 Het onderst boven, dus met het hoofd omlaag. 5 Zoodanig. 6 Christenen. 7 Sommige. 8 Aanstonds. 9 Te dien. 10 Begroef hem.

En seggn van st. pauwelse voert.

[St PAUWELS.]

Het[1] was in jherusalem hier te voren
.J. man van beniamin geboren,
Die was geheeten saulus.
Sente lucas scrivet dus,
Dat hi, na dopvaert ons heren,
Sere tgeloeve halp destruweren;
Dat hi die kerstinc, te menegen stonden,
Te jherusalem brachte gebonden,
Waer dat hise vinden mochte.
Een werf quam hi, daer hise sochte
Die kerstine, eñ droech met hem
Der papen[2] brieve van jherusalem
Ane den coninc van damas.
Eñ alse hi daerbi comen was,
Doen quam hem .j. licht omtrent;
Doen viel hi neder, dats bekent,
In onmacht, van sinen perde neder.
Eer hi hem op-rechte weder,
Hoerdi .j. stemme, sonder waen,
Uten lichte roepen saen:
»Saulus, waeromme bestu mi
Soe fel[3]? nochtan seggic di
Datti es al te haert[4]
Te stridene iegen den gaert[5]."
Doen saulus hoerde dese waert[6]
Vraechdi onsen here ter vaert:
»Here! wie bestu?"
Onse here antwoerde: »Ic segt di nu,
Dat ic ben ihesus,
Dien du wilt verdriven dus
Sine vrient[7] uter iudia."
Doen antwoerde onse here saluse[8] daerna,
»Stant op, ganc in die stat,

1 Er. 2 Priesters. 3 Vijandig. 4 Dat het u al te moeilijk valt. 5 Prikkels. 6 Om het rijm, anders »woert". 7 Vrienden. 8 Verbogen naamval van »salus", d. i. saulus.

Du sout[1] daer vinden, ic segdi dat,
Enen, die di in corter stont,
Sal die waerheit maken cont."
Doen stont saulus op met desen,
Als wi in actus apostolorum lesen,
Eñ was al staer blint.
Doen leedden sine, dats bekint,
Tote in die stat van damas.
Te dien tide daer binnen was
Een iongre, hiet[2] ananias,
Daer god toe quam, alsict las,
Eñ hiet hem (in waren saken)
Dat hi sauluse siende soude maken.
Doen hi op hem leide sine hant,
Wart hi siende al te hant;
Doen vielen hem van den oegen scellen.
Daer doeptene[3] die heilege gesellen,
Eñ hieten[4] pauwels daer ter stede,
Eñ daden[5] daer eten mede,
Want hi ghevast hadde .iiij. daghe.
Die heilegen seggen ons, sonder saghe,
Dat hi daer binnen leerde al
Die wijsheit, die hi hadde niet smal[6].
Eñ oec was hi ghevoert scone
Boven in den derden trone[7],
Alse hi van hem selven mede
Bescrijft in .j. epystele tere stede,
Dat hi niene wiste, des haddi wonder,
Metten lichame so daer sonder[8];
Maer hi bevaelt gode, sonder waen.
Doen hi hadde sine spise ontfaen,
Eñ hi bat was becomen[9]
Van vastene, heeft hi genomen
Den wech ter synagogen waert.
Daer ghinc hi predeken ter vaert
Den ioden tkersten geloeve bloet.

1 Zult. 2 Het betr. voorn.-woord „die" of „welke" wordt in de oude constructie soms weggelaten. 3 Doopten hem. 4 Heetten hem. 5 Deden hem. 6 In geene geringe mate. 7 Hemel. 8 Met of zonder het lichaam. 9 Beter was geworden, hersteld was.

Doe hadten ioden wonder groet,
Eñ wouden[1] emmer hebben verslagen.
Doen dat ons heren iongren sagen
Ananias eñ barnabas,
Eñ andre, die binnen damas
Waren, dat men die poerten dede sluten
Om hem te vane, worpen sine buten
Over den muer, met ere manden,
Eñ barnabas na te handen.
Doen leeddine in iherusalem
Ten iongren, eñ ghinc met hem.
Doen sine saghen comen daer,
Die iongren hadden sijns groten vaer,
Eñ waenden dat[2] verranesse ware,
Want sine kenden openbare
Over[3] enen verradre fel.
Doen seide barnabas, dat hi wel
Gheloefde, eñ dat hi bekeert ware.
Dus dedijt hem openbare
Cont. Doen was daer paulus
Someghe daghe binnen aldus.
Van daer ghinc hi, alsic vernam,
Tote dat hi te listris[4] quam.
Daer heeft hi .j. man genesen,
Die lange siec hadde gewesen.
Van daer ghinc hi in asia,
Daer hi .ij. iaer was daer-na;
Daer bekeerdi, tsire hant,
Heidene eñ ioden, die hi daer vant.
Doen sciet hi uten lande daer,
Eñ sat in .i. scip, dats waer,
Eñ voer in mileto,
In een lant, dat heet also.
Daer herberchdene .i. man sciere[5].
Savonde sat hi bi den viere;
Daer quam .j. adre[6] tier[7] stonden,
Eñ es pauwelse om den arm gewonden.

1 Wilden hem. 2 Dat het. 3 Voor. 4 Lystra (in Isauriën). 5 Spoedig, aanstonds. 6 Adder, slang. 7 Te dier.

Doen waenden si openbare
Dat hi emmer[1] doet[2] ware.
Doen trac hise af ter selver stont;
Doen was sijn arm al ghesont.
Doen waenden si, al sonder spod,
Dat hi ware gewarech[3] god.
Doen loechende hijs openbare,
Dat hi god niet en ware,
Maer dat hi ware die bode sijn.
Daer ghenas hi, dats waerheit fijn,
Publuse sijns werds[4] vader,
Eñ daertoe[5] die sicke al gader,
Die hi binnen den eilande vant.
Aldus bekeerdi al dlant.
Al gheseegt cortelike:
Hi dor-liep al erdrike,
Eñ bekeerde meer liede allene
Dan half dandre daden ghemene[6].
Al quam hi spade, hi haesten[7] sere.
Te lest quam die heilege here
Te roeme in die stat, daer hi vant
Lucasse eñ tytuse te hant.
Doen was paulus herde[8] blide.
Doen ghinc hi ten selven tide
In ene scure buten rome,
Eñ met hem andre kerstine some,
Spreken van ons heren rike.
Van daer ghinc hi sekerlike
Ondeken tgeloeve in alt lant,
Soe dat hi sciere[9] wert becant
In alt lant, sijt seker das;
So datter vele metten keyser was,
Die gerne hoerden sine tale.
Doen was daer doet ten selven male
.I. jongelinc, die pratrochis hiet;
Maer die waerheit en weetic niet,

1 Zeer zeker. 2 Dood. 3 Waarachtig. 4 Waards, huisheeren. 5 Daarenboven. 6 Te samen. 7 Haastte hem, d. i. haastte zich. 8 Zeer. 9 Spoedig.

Oft[1] die was, daer wi af horen,
Van st. petre hier te voren.
Dese iongelinc, daer wi af lesen nu,
Hoe hi starf, dat seggic u;
Hi was op .j. venstre gheseten,
Om te hoerne (dat seldi weten)
St. pauwelse; doe wart hi in slape;
Mettien selven[2] viel doet die knape.
Doen die jongelinc daer was doet,
Dreef nero rouwe groet.
Doen quam st. pauwels daer,
Eñ deden op-staen, dats waer;
Doen was die keyser harde blide;
Doen vraechdi hem tien[3] tide,
Wie datten verrisen dede?
»Here, om st. pauwels bede,
God, onse here van hemelrike,"
Sprac die iongelinc, »sekerlike."
Doen dat die keyser hoerde
Sloechine mettien woerde,
Dat[4] hi soude kersten wesen.
Daer stonden riddren bi met desen.
Die riddren hieten aldus:
Barnabas, justus en amon capadocius,
Entie vierde hiet galata.
Dese antwoerden den keyser na:
»Keyser! waer omme sladi den jongelinc,
Die seit ghewaerlike[5] dinc[6]?
Want ihesus, gods sone van hemelrike,
Deden op staen gewaerlike[7]."
Doen hi hoerde die niemare[8] twaren,
Dat die riddren kersten waren,
Gheboet nero, die quade tyran,
Dat men alle die kersten man,
Waer mense vonde, sonder getal[9],
Dat mense soude ontliven al.
Doen senddi te selven male

1 Of het. 2 Daarop. 3 Te dien. 4 Om dat. 5 Waarachtige. 6 Dingen. 7 Inderdaad. 8 Nieuws, tijding. 9 Hoe groot hun aantal ware.

Om pauwelse eñ woude sijn tale
Horen, en sprac hem an aldus:
»Segt mi," seegt hi paulus,
»Waer omme verkeertstu[1] die riddren mijn,
Die in minen hove sijn,
Met dinen woerden heimelike?
Du doetse geloeven cortelike
An dinen here, dinen god,
Eñ maken met onsen goden spod."
Doen st. pauwels hoerde dese tale[2],
»Here keyser, ic segt u wale
Dat ict heimelike niet en doe,
Maer openbare. Ic seggu hoe
Ic predeke, in plaetsen openbare,
Den lieden die waerheit al clare;
Entie met u bliven sijn verkeert.
Die gode volghen sijn wel geleert.
Want, die hem volghen, sonder waen,
Selen dewelec[3] bliscap ontfaen;
Als god comt ute hemelrike,
Om te doemene[4] erdrike
Eñ te berne[5] metten viere,
Selense met hem varen sciere
In dewelec bliscap sonder ende."
Alse nero dit bekende[6],
Dat erdrike soude enden metten viere,
Gheboet hi te berne sciere
Die riddren, diere an geloefden;
St. pauwelse hiet hi onthoefden;
Om dat hi poertre te roeme was,
Dede hine onthoefden, sijt seker das.
Om dese redene, die ghi hoert,
Wasser vele, binnen der poert[7],
Riker poerters dlijf ghenomen.
Hier om sijn vor den keyser comen
Die van roeme ghemeenlike[8],

1 Bekeert gij. 2 De overgang: "andwoordde hij" is hier achtergelaten, zoo als in dien stijl meer gebeurt. 3 De eeuwige. 4 Oordeelen. 5 Verbranden. 6 In kennis nam, hoorde. 7 Stad. 8 Gezamenlijk.

Eñ spraken te hem dese ghelike[1] :
»Her keyser, wine willen niet gedogen,
Dat ghi onse mage vor onsen oghen
In deser maniere dus verderft,
Eñ ghi die stat van rome onterft.
Om dat ghi aldus wilt ontliven
Dedelen poertren sonder bliven[2] ,
Ghine comes af tesen male:
U magher[3] quaet af comen wale."
Doen was die keyser in groten vare,
Eñ dede gebieden openbare
Dat men den kerstinen niet en dade[4]
En ware bi der poertren rade[5] ,
Eñ dat hem allen ware lief.
Doen vernam nero, die quade dief[6] ;
Dat st. pauwels niene was doet,
Eñ geboet met haesten groet
Dat men ontlive den gokelare.
Doen was hi ghelevert dare
Longino, meiusto ende casto
(Dese lieden hieten also),
Dat si hem thoeft af souden slaen.
Doen leidden sine buter stat saen.
Doen si opten wech quamen
Baden si st. pauwelse te samen,
Dat hi hem leerde, hoe si hier
Mochten scawen dewelec vier.
Doen sprac st. pauwels dese tale:
»Kindre! ic sal u raden wale,
Daer ghi mi selt af-slaen thoeft.
Comt daer weder, des geloeft,
Daer seldi marghen, sonder waen[7] ,
Lucasse eñ tytuse vinden staen,
Die u selen leren wale
Die waerheit." Eñ ten selven male
Waest den keyser doen verstaen[8].

1 In dezer voege. 2 Onophoudelijk. 3 Mag er. 4 Niets zonde doen. 5 Dan op de uitspraak der burgers. 6 Boef. 7 Ongetwijfeld. 8 Te kennen gegeven.

Doen senddi daer saen
Andre, diene onthoefden souden,
Want dierste niet doen en wouden.
Dese leidden st. pauwelse voert;
Doen hi quam buten der poert,
Quam daer iegen hem gegaen[1]
Ene heilege vrouwe (sonder waen)
Die was geheeten pancilla,
Eñ plach den apostelen te volghen na.
Eñ diende hem waer dat si mach.
Tierst[2] dat se pauwelse sach,
Sprac hi dus: »Ghef mi
Pancilla .j. cleet, des biddic di,
Daer ic verbinde met mine oegen,
Alse christus dede, doen hi woude doegen[3].
Alsic vare te gode waert
Salict u bringhen, sijt onvervaert,
Eñ het sal u gedenkenesse gheven
Van mi." Doen ghinc si wech met desen,
Eñ haelde een hoeft-cleet dan,
Eñ gaeft pauwelse den heilegen man.
Die quadien[4] bespottense sere;
Doen ghinc die heilege here
Daer men hem thoeft af souden slaen.
Doen nam hi orlof[5] an sijn brodren saen
Orlof, eñ torienten waert[6]
Heeft hi hem gekeert ter vaert;
Eñ ghinc liggen op sijn knien;
Doen recti sinen hals mettien;
Alse hi sine oegen hadde verbonden,
Men sloech hem thoeft af tien stonden.
Doent af-vloech, ten selven male,
Lovet[7] gode in ebreuscher tale
Dat ghebenedide hoeft.
Daer liep ute, des gheloeft,
Melc, daer-na (dats bekent)

1 Ontmoette hem daar. 2 Zoodra als. 3 Lijden. 4 Booswichten, moordenaars. 5 Dit "orlof" staat hier te veel, het beteekent afscheid. 6 Naar het Oosten. 7 Loofde 't.

Bloet. Daer-na quam daer omtrent
Licht, so groet, van boven (dats waer)
Dattie ghene, die waren daer,
Den lichame cume consten gesien[1].
Oec quam daer-omtrent mettien
Roke[2] soe utermaten goet,
Dat ic peinse in minen moet,
Al woudic die soetheit scriven,
Dat ics moeste achter-bliven;
Want die daer waren seiden dat
Dat si noit in ghene stat
Ne roken nie des ghelike,
Noch hoerden seggen sekerlike.
Doen af was geslegen thoeft,
Woudense hem nemen, des geloeft,
Den doec, die hi hadde gebonden
Vor sine oegen te dien stonden;
Maer si moesten laten daer[3].
Van daer ghingen si, dats waer,
Eñ quamen vor pancillen dore:
Pancilla stonter vore.
Doen sise saghen, vraechden si hare:
»Pancilla! waer es die gokelare?
Brachte hi uwen hoeft doec iet[4]?"
Pancilla seide: »Quadien! siet
Hier den doec, bebloet al,
Dien hi mi gaf. Groet ongeval
Moetti hebben, dat ghi hebt doet
Den heilegen apostel, met onscoude[5] groet.
Doen die quadien dese tale
Hoerden, liepen si in die zale
Eñ seiden den keyser dese woert,
Die ghi hier nu hebt ghehoert:
Van den roke, eñ van den lichte,
Eñ van pancillen, also gedichte[6].
Doen die keyser hoerde dese waert,
Was hi in anxte eñ vervaert,

1 Naauwelijks konden zien. 2 Reuk, geur. 3 Maar zij waren daartoe niet in staat; het was hun onmogelijk. 4 Reeds, Eng. yet. 5 Onschuld. 6 Ook zeer veel.

Dat st. pauwels noch leven mochte.
Doen riep hi te gadre eñ sochte
Raet ane die wise liede,
Wat men hem best gheriede.
Doen si al dus te samen waren
Om raet te nemene, sonder sparen,
Quam st. pauwels die coene
Tote hem, omtrent noene,
Beslotenre dore[1], en seide aldus:
»Keyser! ic ben paulus.
Eñ leve noch eñ sal altoes leven.
Du moets diere[2] groetheit begeven,
Eñ geloeven an den warachtegen god;
Ofte ic segdi, sonder spod,
Datti staet ewelec te sine
Metten duvelen in die helsche pine,
Om dat ghi hebt, sonder sparen,
Donnosel bloet der martelaren
Ghestort sonder ghenade.
Daer omme dewelike scade
Seldi hebben twaren."
Mettien es hi hem ontfaren.
Die keyser dede, sonder sparen,
Alle die kerstine, die waren
In den kerker, ute laten,
Eñ gaen haerre straten,
Van groten anxste, sonder beide.
Die .iij. daer ic te voren af seide,
Dien ierst ghelevert wert paulus:
Longius, meiustus eñ cestus,
Quamen weder, alsict las,
Daer st. pauwels onthoeft was.
Tytus eñ lucas, dien si daer vonden:
Wouden vlien ten selven stonden.
Doen sise saghen met desen,
Waenden si verraden wesen.
Dandre riepen mettien,

1 Genitivus absolutus. Zoo ook nog ons binnenshuis, buitenslands, binnenskamers, enz. 2 Dijner, uwer.

»Wi sijn vrient[1], ghine dorft[2] niet vlien:
Sente pauwels hiet ons nu
Hier comen tote u;
Ghi sout ons den'wech leren."
Doen spraken die heilege heren,
Dat sijt gerne daden;
Eñ leerden hem tgeloeve met staden[3].
St. denijs sachse, na haer doet,
Comen met bliscapen groot,
Petre eñ pauwelse hant an hant,
Te roemen binnen (dats becant),
Sderds daghes na haer passie, dats waer;
Eñ spraken ieghen haer iongren daer.
Hier endt van st. paulus dwoert,
Eñ beghint van st. janne voert,
Die es geheeten ewangeliste,
Die gods verholenheit wiste,
Want hi was siere[4] moyen sone;
Alre doegt was hi gewone.

[St JAN.]

Die dichten wille eñ dan beghint
Dinc, daer hi niet ane en wint
Danc no loen van sinen here,
Hi dunct mi sijn al uten kere[5].
Want wine hebben ander toeverlaet
Dan hem; hi es daert al ane staet.
Daer omme biddic, vore alle tale,
Gode, dat hi mi dit wale
Helpe volbringen; want hi es begin
Van alre dinc, daer doegt es in.
Nu willic te miere materie keren,
Die es van .j. groten here:
St. janne, ewangeliste,
Die gods heimelecheit[6] wiste.

Hets recht en witten donres daghe

1 Dit wordt gezegd bij wijze van wachtwoord. 2 Behoeft. 3 Ter goeder gelegenheid. 4 Zijner: Gods, namelijk; van Jezus. 5 Uitzinnig, dwaas. 6 Verborgenheid.

Sliep hi, daer sijt alle toe saghen,
Optie borst des warechs propheten;
Des derric[1] mi wel vermeten,
Dat hi daer dranc .j. drancskijn,
Dat vele beter es dan wijn;
Want, alse .j. vloet uten paradise,
Kan[2] ute jans monde wise
Woerde van groten louen;
Want hi vloech hem allen bouen
Den ewangelisten daer,
Rechte alse doet die aer[3]
Boven andere vogele.
Om meer[4] heb wine[5] te lovene:
Want daer[6] god ane den cruce hinc
Seidi: »Wijf! dit es dijn kint."
Doen sprac hi toten neve sijn:
»Neve! dit es die moeder dijn."
Daer maecti st. janne behoeder
Dier houescher vrouwen ende der goeder,
Want hi was harre suster kint
Marien, die te gode ghinc
Eñ bat hem herte vriendelike
Vor janne eñ iacoppe die gelike
Dat die .j. mochte ter rechter hant
Sitten eñ dander ter slincker, want[7]
Marien in haren moet[8]
Alsoe dochte wesen goet.
Doen antwoerde ihesus dit:
»Wijf! ghine weet niet wat gi bid.
Tsitten van hemelrike al gader
Es mine niet, het es mijns vader.
Dat meendi als te gheven
Om maechscap sinen neven,
Maer, diet verdienen sonder waen,
Selent met bliscepen ontfaen.

1 Durf ik. 2 Kan? Indien *ute* hier niet het werkw. *uiten* beteekent, schijnt deze plaats corrupt te zijn. Wellicht moet men *quam* of *quam̄* (west-vl. *cam*) lezen. 3 Arend. 4 Zoo veel te meer. 5 Hebben wij hem. 6 Toen. 7 Omdat het. 8 Hart.

Moghen si van den kelke al
Drinken, daer ic af drinken sal,
Soe seggic u, sonder sparen,
Dat si met mi selen varen."
Hine meende ne ghenen wijn,
Hi meende sijn heilege passie sijn[1].

Nu willic mine materie scriven,
In[2] wille gene lange tale driven.

—

Jhesus, marien sone,
Ghinc, alse hi was gewone,
Neven die zee, daer opt lant,
Daer hi sente janne vant,
Eñ zebedeus sinen vader,
Eñ daertoe sijn ghetouwe al gader,
Daer hi mede visschen soude,
Altoes alse hi visschen woude
Eñ jacoppe sinen broeder,
Beide met scepe ende met roeder.
Doen seide ihesus: »Volcht mi."
Si seiden beide: »Here! dat si."
Daer lieten si moeder ende vader,
Eñ datsi in ertrike al gader
Hadden, eñ volchden ihesus naer.
Doen riep hi mede, dat was waer[3],
Petre eñ andriese die hi vant
Visschende, daer hi ghinc opt sant[4].
Dit waren die .iiij., die hi vercoren
Hadde boven dandre te voren,
Die hi riep teenen male.
Want haer geselscap bequam hem wale[5].
Doen god te hemele was gevaren,
Entie apostelen sonder sparen[6]
Predecten tgeloeve in menich lant,
Jan ghinc in effesien, daer hi vant

1 Sijn passie sijn. Dubbel possessief. Men kan het laatste *sijn* als pleonasmus aanzien, doch men vindt dezen vorm meermalen. 2 Ik en. 3 Een louter stopwoord. 4 Sant wordt hier en elders in den zin van *strand* gebruikt. 5 Stond hem wel aan. 6 Zonder toeven, dus weldra, spoedig daarna.

Enen rechtre, dien hi dede
Te roeme varen om felheden[1].
Doen hi te roeme comen was,
Alsict in die scrifture las,
Doen seide die keyser, dat hi woude,
Dat hi gods loechenen soude,
Eñ swighen van sier predekinghen.
St. jan seide: »Mine sal niemen dwinghen
Daer af, in[2] sal predeken eñ leren
Den lieden dwoert ons heren;
Want hets beter gehoersam sijn
Gode, dan di[3] keyserkijn!"
Doen dat die keyser hoerde,
Hiet hine[4] metten selven woerde
Haestelec uter poerten leiden,
Eñ dede halen, sonder beiden,
Ene cupe, daer men in goet
Wallende olie, ende al bloet
Janne in setten; maer daer af
Ne hadde hi pinen niet .j. caf,
Want het was, alst god woude[5],
Te pointe of hire in baden soude.
Doen gheboet die quade tyran
Dat men dade den goeden man
Voeren te padinos (l. padmos) int eylant,
Daer hi screef met siere hant
Appocalipsim, dat visioen,
Dat god woude openbaren doen[6]
Janne, sinen lieven vrient.
Binnen desen heeft verdient
Die keyser iegen die senature,
Dat hi woude breken haer cure[7],
Die hadde gestaen menegen dach.
Doen dit die ghemeente sach
Te roeme van den wisen lieden,

1 Omdat de rechter of Landvoogd hem kwaad gezind was. 2 *In* — dat is „ic en", „of ik". 3 U. — Ofschoon St. Jan te Ephesen was, wordt hij hier voorgesteld als tot den Keizer te spreken. 4 Beval hij hem — te. 5 Naar Gods beschikking. 6 Toen. 7 Wet, besluit, ordonnantie, keur.

Ghingense te rade en berieden
Hem , eñ vonden in haren raet,
Dat si met ghemeenre daet
Ghingen daer si domiciane vonden,
Eñ sloeghen[1] doet te dier stonden.

—

Doen domicianus was doet
Die keyser, die na hem quam , geboet,
Birade van den senaturen,
Dat men alle sine curen
Soude breken eñ nuwe maken ,
Eñ bi dus ghedanen[2] saken
Woudi hem allen weder gheven
Dlant, die hi hadde verdreven.
Dit dunct mi wel redene togen,
Dat god woude dit gedogen ,
Om jans wille sijns neven ,
Die hi niene[3] woude begheven.
Want hi doen van effesien quam
Met andre lieden. Doen dit vernam
Alt volc, doen waest harde blide,
Het liep ute in elke side,
Eñ toefden[4] janne utermaten.
Doen quam daer uut ere straten
Liede, die dreven rouwe groot
Om drucianen, die si doet
Droeghen toten grave waert;
Doen riepen si alle tere vaert:
»Here! nu es si doet
Druciane, u vriendinne groot;
Here! si hadde groet doeghen[5],
Dat si u niene sach met haren oegen,
Dies dreef si rouwe groet,
Eñ mettien bleef si doet."

Doen St. jan weenen sach
Hare vriende, op dien dach,

1 Sloegen hem. 2 Dusdanige. 3 Nooit en. 4 Onthaalde, accueilleerde.
5 Het smartte haar zeer.

Sprac hi met ere bidder-stemme[1] :
»Staet op, druciane! vriendinne!
In den name gods ons heren,
Gaet vollec[2] thuus waert met eren,
Eñ maket mi tetene metter vaert."
Doen stont si op eñ ghinc thuus waert.
Doen riepen si alle, sonder sparen,
Die ghene die daer waren :
»Nu kennen wi alle openbare wale,
Dat waer es jans tale,
Die hi predecte van dien prophete,
Die ihesus christus was geheten."

Doent quam op ten andren dach,
Alsic u wel seggen mach,
Hadde die philosophe grandoen[3]
Alt volc gebieden[4] doen,
Want hi wilde .j. disputacie houden,
Wien men anebeden soude.
Ghimmen[5], die men daer liggende vant,
Nam grandoen in sine hant.
Mettien vielt, alst god woude,
Dat St. jan daer liden[6] soude.
Doen sprac hi met ere luder kele,
Daert volcs hoerde vele:
»Tvolc es verdoert[7] dat desen man
Prijst, die en geen goet en can;
Sines niet gewarech[8], die medicine;
Daer mede niet en vergaet die pine,
Van den onghemake daer:
Dat derric seggen over waer.
Mijn meester leerde mi, dat ic soude,
Op dat ic volmaect wesen woude,
Dat ic soude al vercopen saen,
Eñ ghevent den armen, sonder waen."
Doen antwoerde grandoen :
»Wildi dese ghimmen doen

1 Met de stemme eens biddenden. 2 Spoedig. 3 Eigen naam. 4 Ontbieden. 5 Steenen, edelsteenen. 6 Voorbijgaan. 7 Verdwaasd. 8 Zij is niet echt.

Gheheel alsi te voren waren,
Ic worde kersten sonder sparen?
St. jan sprac: »Dat willic doen,
Op dat ghi wilt, grandoen!
Gheloeven ane onsen god."
Grandoen sprac: »So waric sod,
En gheloefdic niet te hant."
St. jan hief op sine hant,
Eñ maecter over .j. cruce doe;
Daer sijt alle saghen toe,
Daer menich omme stont,
Worden die ghimmen al ghesont[1].
Doen dat sach die grote clerc[2]
Liet hi al sijn oude werc
Eñ quam tote st. janne gegaen,
Eñ woude kersten sijn ghedaen,
Eñ gaf den armen sijn goet saen.
St. jan deden kersten[3] sonder waen,
Eñ hi ghinc predeken dwoert ons heren,
Eñ den volke leren.
Doen waren daer .ij. heren
In die stat, van groter eren.
Doen si dat versaghen,
Begonstense over een draghen[4]
Dat si met st. janne gaen
Wouden, sonder eneghen waen,
Eñ gaven den armen alte male
Have ende lant, huus en sale[5].
Eñ volchden st. janne naer
Waer dat hi ghinc, dats waer,
Eñ daden also groet virtuut,
Datsi al dreven uut
Alre hande mesquame[6]
Uten erdschen lichame.
Daer quamen si weder saen
Teffesien, in die stat gegaen,

1 Heel. Waarschijnlijk waren deze steenen gebroken. 2 Geleerde. 3 Doopte hem. 4 Overeenkomen, overleggen. 5 Huus en sale, pleonasme, want sale is ook huis; in oude schrijvers heeft dit dikwijls plaats. 6 Gebrek.

Met haren meester st. janne.
Doen saghen si haer manne
Eñ haer knechte geweldelike
Riden dor effesien rike.
Doen peinsden si in haren moede:
Waren wi weder in onsen goede,
Sine quamen meer in dat verdriet.
Doen en woude st. jan niet,
Dat si hem beclaechden van enegen dingen,
Eñ dede hem roeden bringhen,
Eñ clene steene die men daer vant,
Ligghende bi der zee opt sant.
Doen maecti. .j. cruce tier uren;
Doen verwandelden haer naturen[1]:
Daer sijt toe saghen wert dat hout
Dat alre fijnste gout,
Dat noit goudsmit hadde gesien[2].
. . . .
Eñ verwandelden haer naturen
Die steene, eñ worden ghimmen fijn,
Dat ghene betre en mochten sijn.
Doen sprac st. jan te hant:
»Kindre, staet op, nemt in u hant,
Eñ gaet ten wisen lieden,
Die u wilen eer gherieden,
Eñ segt, dat si u gheraden nu;
Doet dit des biddic u,
Eñ vraegt hem openbare des,
Of dit fijn gout es,
Eñ van den steenen des gelike."
Doen seiden si alle sekerlike,
Dat si noit binnen haren tide[3]
Ne saghen so goet ghesmide[4].
Doen sprac st. jan die goede
Met enen ghestaden moede:
»Gaet, coept dat ghi hadt te voren,
Hemelrike hebdi verloren."

1 Veranderden hun aart, wezen. 2 Hier schijnt een regel te ontbreken, uit het rijm op te maken. 3 In hun leven. 4 Smeedwerk.

Doen begonste hi .j. sermoen
Van enen riken man doen,
Die in die helle es begraven.
Doen sachi vore hem draghen
.IJ. dode, die te graven waren.
Doen dede hise op-staen sonder sparen.
Doen sprac st. jan dese waert[1]:
»Mijn meester, hi wille ter vaert
Openbare vor die oeghen
Den lieden met miraclen toeghen.
Wat maghicker u af maken tale?
Ghi wet openbare wale,
Dat ghi in sinen name
Ghenaest alre hande mesquame[2],
Eñ nu so hebdijt verloren
Tgoet, dat ghi hadt te voren,
Eñ sijt arme keytive bleven,
Want ghi gode hebt begheven.
Binnen deser tale quam daer gegaen
Ene wedewe, sonder waen,
Die rouwe dreef utermaten groet,
Om haren sone, dien si doet
Draghen dede ten grave waert.
Doen si st. janne ter vaert
Sach, riep si hem ane:
»Here! want[3] ghi drusiane
Op daedt staen vander doet,
So mindert minen rouwe groet:
Gheeft weder minen kinde sijn lijf[4],
Want hi maer .xxx. daghe sijn wijf
En hadde gehadt, dat es waer."
Doen sprac st. jan sonder vaer[5]:
»Jongelinc, ic ghebieddi dat,
Dattu op-staes ende segt hem, wat
Dese .ij. hebben verloren."
Doen sprac die ghene, wildijt horen,
Die daer op die bare lach,

1 Dialektsverandering, om het rijm; anders *woert*. 2 Ongevallen. 3 Dewijl, omdat, daar. 4 Leven. 5 Onbevreesd.

»Die duvele dreven groet ghescach[1]
Om mileto eñ eugenio,
(Die .ij. sijn geheeten also)
Eñ dingele gods, ons heren,
Saghic droeflec weder-keren,
Want ghi nu hebt verloren,
Tgoet, dat ghi hadt te voren.
Entie ewelec bliscap groet.
(Want diere bliscap ghenoet[2]
En mach tonge ghene vertellen.)
Vor die bliscap hebdi die helle;
Dat es dulheit groet.
Bidt st. janne om uwe noet,
Ghelijc dat hi mi nu dede
Opstaen, om sine oemoedechede,
Dat hi u doe verrisen uter noet,
Eñ van derre bittere doet,
Daer ghi nu in sijt ghevallen".
Doen vielen si vor hem allen
Vor st. janne op sine knien,
Eñ baden hem mettien,
Dat hi vor hem gode bade,
Dat hi hem hore mesdade
Vergave daer naer.
Doen antwoerde dapostel daer,
Dat si moesten over waer,
Al waert hem te doene swaer,
Vasten emmer .xxx. daghe,
Eer hi hem antwoerde gave.
Doen si dit hadden ghedaen,
Quamen si vor st. janne ghegaen,
Eñ baden hem oemoedelike,
Om gode van hemelrike,
Dat hise absolveren soude
Van haren sonden, of hi woude.
Doen sprac st. jan, die wise:
»God van den paradise,

1 Gebaar, getier. 2 Genot.

Dat seggic openbare,
Es blider van .j. sondare
Die hem bekeert, des sijt gewes,
Dan hi van .xcix. es
Gherechter menschen, dats waer."
Doen dedi hi hem aflaet daer,
Eñ deden op die stat halen
Roeden eñ steene tenen male,
Eñ geboet hem[1], in den name ons heren,
Dat si weder souden keren
In hare nature, daer si in waren.
Si dadent oec sonder sparen;
Doen ghingen si gansen[2] sonder waen,
Die met siecheden waren bevaen.
Doen gaf hem god, dat si hadden te voren,
Doen si sine gracie hadden vercoren.
Effesien, die goede stat,
Geloefde ane st. janne bat,
Dan si ane dafgode daden.
Doen ghingen die papen te rade,
Eñ vonden onderlinghe
Dat si st. janne souden dwinghen,
Dat hi haer afgode anebeden soude,
Weder[3] hi woude of[3] en woude.
Doen quamen si te hem saen
Eñ spraken: »Ghi moet met ons gaen
Ten temple eñ anebeden onsen god."
»Anebeeddicken[4], so waric sod,"
Sprac st. jan, »dadic dat.
Ic sal u raden vele bat:
Gaet henen met mi tonser kerke,
Ic wille breken al uwe gewerke;
Temple eñ afgode, alte hant,
Willic doen vallen in dat sant."
Eer hi die redene brochte uut,
Wert daer in soe groet gheluut,
Dattie tempel te kraken began.

1 Hun. 2 Genezen. 3 Of — of. In het Eng. even zoo: *Whether* — *or*.
4 Aanbad ik hem.

Doen riep lude st. jan:
»Ic bidde u allen vriendelike,
Dat ghi gaet ute haestelike."
Doen si alle ute waren
Sprac st. jan sonder sparen:
»Ic ghebieddi dattu coms in gods namen."
Mettien selven woerde quamen
Tempel eñ afgode beide,
Dat si laghen op die heide.
Op dien dach bekeerden daer
.xij.C. menschen, dats waer.
Doen was daer astodimus,
Die bisscop was geheeten dus;
Hi sprac: »An uwen god en geloevic niet,
Ghine[1] drinct daer ment toe siet,
Vore alle dit volc venijn,
Dat niet sterker en mochte sijn[2]."
Doen sprac st. jan: »Gerne, twaren;
Doet[3] mi halen sonder sparen."
Doen sprac die bisscop: »Eer seldi sien
Sonder waen drinken hem drien."
Doen dedi halen .iij. mordenaren.
Men gaeft hem drinken sonder sparen.
Doen si ghedronken hadden dat,
Bleven si doet optie stat.
Doen gaf men st. janne dat saen
Drinken, sonder eneghen waen,
En scaedde hem niet, hi bleef gesont.
Doen sprac die bisscop tier stont:
»Eer wi in u geloeve gaen,
Moetti tiersten op doen staen
Dese dode, die hier liggen neder,
Eñ doetse alle .iij. leven weder."
Doen sprac st. jan, die vrie[4]:
»Dat ic dit doe sonder gokelie
Willic u wel doen verstaen.
Neemt minen roc, gaet te hem saen,

1 Tenzij gij. 2 Het hevigste dat er is, dat in sterkte niet overtroffen kan worden. 3 Doe het. 4 Voortreffelijke.

Eñ segt : staet op in gods name,
Sonder eneghe mesquame[1]”.
Doen stonden si op ten selven tide
Doen was astodimus blide,
Eñ woude sonder eneghe beide
Ontfaen sijn kerstenheide[2].
Daer doeptene st. jan
Hem eñ sine maghe eñ sine man[3],
Enten rechtre van der stat mede.
Aldus hi bekeren dede
Effesien sonder eneghen waen,
Eñ bleef int geloeve staen.
Doen ghinghen van effesien die heren,
Eñ daden stichten met groter eren.
Ene kerke in st. jans name,
Daer sint sijn lichame
Te hemele[4] ghevoert was,
Als ict in die scrifture las.

Hier na, binnen corten tide,
Quam st. jan, die wide[5]
Predecte dat woert ons heren,
Daer hem woude bekeren
(Over mids der predekinghe,
Die ute st. jans monde ghinghe)
.I. jongelinc, eñ volchde st. janne naer,
Tote dat hi quam, dats waer,
Teens bisscops, daer hi soude
Bliven wonen, of[6] hi woude,
Tote dies maels dat st. janne dochte,
Dat hi pine doeghen mochte[7],
St. janne te volghene naer.
Doen hi daer was dierste jaer,
Dede hem die bisscop al sijn gevoech[8].
Dander[9] jaer liet hijt liden genoech;

1 Hinder of letsel. 2 Den doop. 3 Maag en man, beteekent: bloedverwanten en leen- of dienstmannen. 4 Ten grave, ter aarde. Zie Dr De Vries. Warenar, bl. 123. 5 Wijd en zijd. 6 Als, indien. Eng. *if.* 7 Dat hij de bezwaren, den last kon doorstaan. 8 Wat hem aanstond. 9 Het tweede.

Terde jaer ghinc hi, sonder sparen,
Metten quadien, daer si waren.
Ten vierden iare quam st. jan gegaen
Daer weder, eñ alsoe saen
Vraechdi hem om sinen sone.
Die bisscop en was niet gewone[1],
Van hem te wetene al bedalle[2].
Die bisscop sprac met ongevalle:
»Es hi in quaet geselscap comen,
Here! gaet[3] te scaden ofte te vromen,
Hine wille hem bekeren niet."
»Heer bisscop ic wane ghine selden siet,"
Sprac st. jan; »haelt mi .j. paert,
Ic wille riden der waert."
Die bisscop seide: »Gi selets ontbaren[4],
Want, here! ghi hadt[5] al twaren
Verloren, wat ghi hadt an,
Want sine sparen ghenen man."
St. jan sprac: »Sijts ghewes
Here bisscop, dat om des costs wille es,
Dat ghi dit kint hebt laten dolen,
Dat ic u wilen hadde bevolen.
Gaet, haest u, haelt mi .j. paert,
Ic wille riden der waert."
Dic bisscop seide: »Ic saelt dan doen."
Doen dede hi loepen .j. gersoen
Ten stalle eñ dede halen tpaert.
St. jan sat op ter vaert.
(Hi was so cranc, hine conste gegaen[6]
Te woude waert) eñ alsoe saen
Alse hi daer quam, alst god woude,
Eñ davonture wesen soude,
Quam hem die jongelinc int ghemoet.
Wildi horen wat hi doet?
Tierst dat[7] hi st. janne sach,

1) Placht. 2) Zich in geenen deele met hem te bemoeien, zijne gangen in geenen deele na te gaan. 3) Gaat het. 4) Niet hebben. 5) De zin is voorwaardelijk: Gij zoudt al verliezen wat gij bij u of aan u hadt. 6) Gaan. Vele werkw. hebben, in de oudere Schrijvers, het voorgevoegde *ge* in den infinitief. 7) Zoodra als.

Ne weet hi weder hi mach
Bliven staende, so loepen gaen.
Mettien heeft hi sonder waen
Sere te loepene begonnen.
St. jan es hem na gheronnen,
Wat dat paert gheloepen mach.
Tierst dat dat die jongelinc sach,
Viel hi neder op die erde,
Eñ riep: »Wat sal mijns gewerden."
St. jan sprac: »En vervaerdi niet,
Al es di dulheit ghesciet,
Du seles af comen wale."
Eñ binnen derre tale
Es hi comen daer hi sach
Den iongelinc, daer hi lach.
Hi sprac: »Staet op, lieve sone!
Wattan[1]? al hebdi die crone
Van der suverheit verloren,
Ghi moegt nochtan sijn vercoren
In hemelrike te groten lone."
Metten selven stont op sijn sone,
Eñ volchde st. janne naer
Tote in die stat, dat es waer,
Daer hi hem doen aflaet dede.
Ic segge u over[2] waerhede,
Dat hi doen ghinc met st. janne
Eñ wart .j. der bester manne,
Die met st. janne ghinc.
Namaels wert die jongelinc
Bisscop in die stede,
Dit es rechte waerhede.
Hier na, alst gode tijt dochte,
Eñ si sijns ontbaren mochten
(Die liede, die in erdrike waren)
Wouden[3] god halen sonder sparen[4];
Want die heilege kerke was
Worden groet, alsict las

1) Wat zoude het zijn, of: wat zou het? wat maakt het uit? 2 Voor.
3 Wilde hem. 4 Zonder uitstel.

Entie[1] scrifture, dat was waer,
Want hi was out .xc. jaer.
Dat was enen langhen tijt.
Hi hadde gheweest, sonder delijt[2],
In erdrike over een[3];
Want hine begherde el negheen
Dan van gode sekerlike,
Die here es van hemelrike.
Hier omme wouden god dan
Troesten, boven alle man,
Die doen waren in erdrike.
Daerom quam god gheweldelike[4]
Hier neder metten jongren sijn,
En seide: »Lieve neve mijn,
Hets tijt, dat gi selt ter bliscap comen
Met minen broedren tuwen vromen[5];
(Dat was op .j. sonnen dach,
Dat st. jan dese bliscap sach.)
Op ten vijften dach na desen
Seldi ghereet wesen".
Doen god onse here dit hadde geseit,
Voer hi, sonder aerbeit,
Te hemele[6], daer hi ute was comen;
Eñ st. jan heeft ghenomen
Sine hande eñ heefse wide ontploken,
Metten selven heeft hi ghesproken:
»Here! geloeft so moetti wesen,
Dat ghi mi hale wilt ute desen
Erterike, daer ic in
Jammerlike ghekerkert bin.
Here! eñ dat ghi mi
Wilt halen ter bliscap, daer ghi
Mi selve hebt ghenoedt.
Eñ, here! ghi wet wel, dat ic oyt[7]
Hebbe beghert sekerlike

1 Lees: In die. 2 Zonder (aardsche) genoegens. 3 Steeds. 4 Machtig god. 5 Voordeele. 6 Volgens Dr De Vries (Warenar, bl. 123) zou *te hemele, ten grave*, en *ten hemele, ten hemel* beteekenen, doch hier wordt zeer zeker de plaats der gelukzaligen, en geenszins het graf bedoeld. 7 Altijd, immer.

Met u te sine in hemelrike.
Here! laet mi met minen broedren varen,
Die met u hier neder waren,
Doen ghi mi noedet, here, met him;
Doet op die dore, laet mi in,
Eñ neemt mi metter selver vaert,
Eñ leidt mi tuwer geselscape waert,
Christus, gods sone van hemelrike!
Want ghi quaemt in erdrike,
Om te verlossene die waren verloren:
Daerom woudi sijn gheboren,
Daeromme moet hi ewelike
Gheloeft wesen sekerlike".
Ic ben wel seker dies,
Dat hi sijns tijts niene verwies[1],
Die doen quam, alst god woude,
Dat hi verlost wesen soude
Van erdrike; sonder waen
Es hi doen op ghestaen,
In der ierster haencraet,
Die crayt vor die dagheraet,
Eñ begonste dwoert ons heren
Den volke predeken eñ leren.
Doen woude hi, sonder waen,
Ene misse singhen gaen.
Na die misse dede hi graven
.J. graf, eñ uter kerken draghen
Die erde al te male.
Dat graf stont te pointe wale
Bi den outare. Te desen tide
Nam hi orlof ant volc, eñ blide
Ghinc hi ten grave waert,
Hine wiste waeromme sijn vervaert,
Eñ ghincker in al ghecleedt.
Eer ene corte wile leed,
Quam daer .j. licht, so groet, van boven,

1 Onvolm. verl. tijd van *Verwassen*, d. i. Te groot, te zwaar worden, en bij uitbreiding, *bezwaren*, *drukken*, met een' genitivus. Zie: Karel de Groote, II, vs. 3801. en Velth. Sp. H. bl. 281, r. 11 v. o. waar Le Long het vertaalde door *beletten*.

Dat daer niemen in sine oeghen
Ghedoeghen en conste[1], dats waer.
Dat duerde ene ure daer;
Doen dat licht was vergaen,
Doen ghingen si ten grave saen,
Daer si anders niet en vonden,
Dan manna ten selven stonden.
Manna, dats broet van hemelrike.
Eñ oec vonden si sekerlike
Sine cleedre, dats waer;
Maer sijn lichame en was niet daer.
Men mach daer noch daghelike
Manna sien wassen sekerlike.
Doen die vader metten sone,
Entie heilege geest, die sij gewone
Daer toe te doene groet wonder[2].
Daer ne was dat graf noit sonder.
Nu sit hi gheweldelike
Met onsen here, in hemelrike,
Daer, met versuumthede[3],
Sijn moeder dede ene bede,
Daer hi ons allen cortelike
Moete bringhen euwelike.
Want hem god niet en ontseegt[4]
Wat dat hi te biddene pleegt.

Nu wetti alle waerlike
.I. deel sijns levens, maer cortelike
Seit ons .j. heilech man,
Van den ewangeliste st. jan,
Dat hi met privilegien es gegaen
Boven alle dandren, sonder waen.
Een deel siere privilegien nu
Hebbic wille[5] te seggene u,
En dochte u niet mine tale te lanc.
Deene was sonder wanc[6]

1 Het kon uithouden. 2 V. 1325 — v. 1327 is, aldus, onverstaanbaar. 3 Zal dit woord *nalatigheid*, of zoo als in den Lekensp. *vergrijp* beteekenen, dan erken ik dezen regel niet te verstaan. Zou het woord *met* ook eene schrijffout, voor *sonder* kunnen zijn? 4 Weigert. 5 Ben ik bereid. 6 Ongetwijfeld.

Dat hi, op ten witten donres dach,
Optie borst ons heren lach,
Daer hi van der wijsheit nam
Dat beghin, daer namaels ute quam
Harde grote wijshede.
Dat dochte mi grote werdechede.
Ic der mi wel vermeten[1] das,
Dattie andre privilegie was,
Datten god hevet vercoren
Der vrouwen, daer hi af wert geboren,
Dat hi woude, dat waer die ghene,
Diese hoeden soude, en niet allene
Gaf dat hi ware haer broeder,
Haers vader kint eñ haerre moeder,
Eñ hi was haer kint.
Hier bi dunct hi mi sere ghemint.
Hi beval deene den andren gelike,
Die hi meest minde in erdrike.
Sire moeder, die was die hoechste,
Gaf hi sinen neve tenen troeste.
Hine conste niet geliker vinden twaren,
Dan deene maegt[2] soude dander achterwaren[3].
Eñ der gods verholenheden
Wiste hi meer, dan dandren deden.
Ic wane maria sekerlike
Hadde menege collacie[4] waerlike
Met janne, daer si onder hen beiden
Spraken van der heimelecheiden
Gods, daer si af wisten over een
Meer, dan der andre gheen.
Hi hadde te goeder ure geboren
Gheweest, die hadde mogen horen
Die collacie sekerlike,
Die si hadden vriendelike.
Ic peinse wel in minen moet,
Dat lucas hadde harde[5] goet,
Want hi hoerde menich soete woert,

1 Veroorloven te zeggen. 2 Ongehuwde. 3 Verzorgen. 4 Gesprek, samenspreking. 5 Zeer.

Dat hi sint vertelde voert,
Want hi haerre beider capelaen was,
Alsict in die scrifture las.
Nu willic voert gaen
Op die redene, sonder waen,
Daer van hemelrike die coninc
Sprac: »Hier omme desen rinc
Staet selc[1], die niet en sal smaken de doet,
Hien sal eer[2] sien die bliscap groet
In hemelrike, dats waer.
Eñ hi volchde gode naer
Daer hi st. petre riep,
Eñ metten selven soe siet[3]
St. peter sekerlike
Janne na-loepen haestelike.
»Here! sonder ghescilt"[4],
Sprak peter, »of ghi wilt,
Segt van janne, uwen neve, uwen wille".
»Peter," seegt hi, »swijgt al stille,
Laet mi metten neve mijn
Ghewerden, ic wils geweldech sijn;
Volcht mi na eñ swijgt al stille,
Ic wilre met doen al minen wille."
Dat was daer hise visschende vant,
Eñ daer hi bi hem stont opt sant,
Eñ daer si niet en consten gedaen,
Eñ hi totem quam gegaen,
Eer hi te hemele[5] varen soude,
Waest dat hi hem dit seggen woude.
Dat vierde privilegie was daer,
Dat der ic seggen over waer,
Daer god hem openbaren woude
Appocalipsim, dat hi soude
Scriven, entie heilege kerken
Daer mede chieren eñ gesterken.
Eñ daer hi screef al eñ niet som[6],

1 Er een. 2 Voordat hij zal. 3 *Siet* rijmt niet op *riep*. Soortgelijke assonance vindt men dikwerf in dit gedicht. 4 Zonder verwijt; wij zouden zeggen: duidt het niet ten kwade, dat ik u verzoek te zeggen. 5 Zie hier voor. 6 Gedeeltelijk.

»In principio erat verbum".
Dat vijfte volgt hier naer,
(Ne twivelt niet, ic seggu waer),
Dat was, dat hem god so vele eren dede,
Dat hine tsiere werscap[1] heeft gebeden,
Ghelijc als ghi hebt gehoert.
Van hem willic u seggen voert,
Hi wart met gode vonden,
Want hi die scrifture heeft ontbonden,
Eñ gods verholenheit voert bracht[2],
Datten andren al ontvacht[3],
Eñ besloten[4] bleef, dats waer,
Die hi heeft bracht openbaer;
Want god sprac, dat wi geloeven souden
Wat dat hi seggen woude
Van der scrifturen sinen orconden,
Dats altoes waer vonden.

Selke[5] prisen st. janne baptisten,
Boven st. janne ewangelisten,
Eñ hebben daer omme onderlinghe
Utermaten groet gedinghe.
Hadden si alle therte mijn,
Des moechdi seker sijn,
Si lieten tghedinghe varen,
Dat sire omme hebben twaren;
Want sine[6] hebben onderlinghe
Parlement no gedinghe,
Maer si hebben bliscap fijn,
Daer si ewelec in sijn.

Ic wille u seggen wat gesciede,
Te parijs, .ij. wisen lieden,
.IJ. groten clerken eñ .ij. wisen.
Mallijc[7] woude den sinen prisen;
Si daden ghebieden[8] eñ seggen,

1 Waardschap. Waardschapper is het nederl. woord voor *logé*. 2 Aan het licht gebracht; geopenbaard. 3 Mislukte, ontging. 4 Geheim, verborgen. 5 Velen. 6 Dic Heiligen namelijk. 7 Elk. 8 Aanzeggen.

Dat si sander daghes souden hebben
Ene dispitacie, want te voren
Hadde deen den andren menegen toren
Ghedaen, om welc die meeste wesen soude.
Hier omme elc woude
Ene disputacie openbare
Hebben, welc die beste ware.

Des nachts, dat soude wesen
Die disputacie, quam met desen
Elc jan te sinen vrient
En̄ seide: »Wacht u, dat ghi niet verdient
Eneghen evelen moet van ons beiden.
Wine willen niet sijn bescheiden[1],
Welc onser dattie meeste es,
Wine pleghender omme, sijts gewes,
Te hebbene onleede[2] no gedinge,
No perlement[3] onderlinge.
Marghen alse ghi op staet
En̄ ghi tuwer dispitacien gaet,
(Dit sprac st. jan baptiste)
Soe prijst janne ewangeliste."
Dit sprac jan ewangeliste, sonder waen,
Van baptisten, harde saen,
Nu hebdi ghebod al
Waer omme dat ment laten sal
Den strijt sonder wanc,
Want sine wetens niemen danc.
Maer elc mach den sinen minnen,
Dien hi verkiest in sinen sinne.
Ic segt u allen wel te voren,
Ic hebbe ewangelisten vercoren,
Dat ic bi redenen al,
Alsic openbare toeghen sal,
Alsic ane-sie die vriendelichede,
Die hem god menich werven dede,
En̄ dat hi hem, boven al,

1 Onderscheiden of beoordeeld (Lekensp. III, 12. 63). 2 Bezigheid. Deze plaats beteekent: die voorrang heeft ons nooit moeite of gedinge (twist) gekost 3 Samensprekinge.

Marien, siere moeder, beval,
Dat dwincter mi toe sekerlike,
Dat icken minnen moet getrouwelike.
Also radic u allen, dat ghi doet,
Want diet doen, si sijn vroet.
Nu hoert wat ic gescreven vant,
Van enen coninc van ingelant,
Eemont hiet hi, des sijt gewes,
Dat no truffe[1], no saghe en es.
Hi hadde st. janne vercoren
Boven dandre heilegen te voren,
Die waren in hemelrike.
Hi hadde gehouden sekerlike
Ene costume[2] menegen dach,
Dat hi niet tontseggene en plach.
Wat dat men hem bat in sinen name,
Dat was hem alsoc bequame[3].
Doen vielt ene werf, dat hi soude
Horen misse, alst god woude.
Doen quam daer st. jan gegaen
Alse .j. peelgrijm, sonder waen.
Tierst dat hi den coninc vant,
Sprac hi: »Coninc van ingelant,
Ic bidde dor gods wille u,
Dat ghi mi versiet nu
Van uwer aelmoesene, ic hebs te doene[4]."
Die coninc sprac: »Comt weder alst es noene,
In mach hier niet bliven stille."
»Soe geeft mi iet dor[5] marien wille."
Die coninc sprac: »Gaet in die sale,
Ghi selt den camerlinc vinden wale."
Die peelgrijm antwoerde met ghenende[6],
Dat hi den camerlinc niene kende.
Echt[7] sprac die goede peelgrijm:
»Here coninc en maegt niet beters sijn?
Soe geeft mi iet van uwen goede,
Dat ghi in st. jans hoede

1 Bedrog. 2 Gewoonte. 3 Aangenaam. 4 Noodig. 5 Om. 6 Met ernst of op eene koene wijze. 7 Daarna.

Moet bliven euwelike".
Die coninc sprac: »Sekerlike,
Vrient! gerne, nemt te hant
Dit vingerlijn[1] van miere hant".
Dat was tvingerlijn waerlike
Dat behoert ten coninc rike.
Doen hi dat hadde ghedaen,
Dede die coninc roepen saen
Sinen camerlinc ter vaert,
»Vrient! gaet ter vaert ter stat waert,
Ende soect den armen peelgrijm
Dien gavic mijn vingerlijn,
Eñ draegt met u gelds genoech,
Eñ geeft hem al sijn gevoech".
Die camerlinc ghinc in die stat,
Maer luttel goet waes hem te bat[2],
Tier wile van sinen ghesoeke:
Hi liep al omme, van hoeke te hoeke,
Beide op ende neder.
Doen keerdi weder,
Eñ seide den coninc, dat hi niene can
Vinden den armen man,
Dien hi tvingerlijn heeft gegeven,
Het mochte u liever sijn bleven.
Die coninc antwoerde: »Wattan?
Ic hebt dor den goeden man
St. janne ghedaen,
Hi saelt mi ghelden sonder waen".
Hier na vielt, alst god woude,
Dat .iij. riddren varen souden
Ute inghelant ten heilegen grave.
Si voeren wech en quamens ave.
Alsi haer bedevaert hadden gedaen,
Keerden si weder, eñ also saen
Alsi binnen akers[3] quamen
Opt sant, daer si gerne vernamen
Van der scepinghe die niemare[4],

1 Ring. 2 Het geluk was hem niet mede, niet gunstig. 3 De bekende stad Acco of St. Jean d'Acre. 4 Tijding, nieuws.

Doen quam daer in haer scare
Die scoenste jongelinc, die si ie[1] saghen
Binnen al haren daghen.
Hi vraechde den ridderen, sonder sparen,
Wanen si gheboren waren?
Si antwoerden, »ute ingelant".
Hi sprac: »Sidi iet beeant
Met uwen here den coninc?
Ic soude hem gerne .j. dinc
Senden. Woudise hem gheven
Sine soude u niet sere verweghen[2],
U sal u pine vergouden sijn.
Het es .j. gulden vingerlijn."
Si antwoerden: »Ja wi, twaren,
Geeft ons tpresent, sonder sparen."
Die jongelinc sprac: »In gods name
Die ghichte sal hem sijn bequame."
Ic wille corten die tale mijn:
Hi gaf hem dat vingerlijn,
Dat hem die coninc hadde gegeven,
Hi sprac: »Ghi selt nu met desen
Litteekene[3], den coninc groeten dan,
Eñ segt hem: sente jan,
Ewangeliste, sijn goede vrient,
Dien hi dicke heeft ghedient;
Eñ dat ic was die peelgrijm,
Dien hi gaf dit vingerlijn."
Met desen woerde sijn si so blide,
Dat sine weten, in welke side
Die iongelinc hem es ontvaren.
Doen vielen si neder, sonder sparen,
Eñ bleven liggende in .j. slape
Op die stat, daer si den knape
Ghesproken hadden; .j. corte wile,
Dat men cume ene mile
Ghereden mochte hebben, ontspranker een
Eñ .vij. werf eer hi ghefeen[4],

1 Ooit. 2 Te zwaar vallen, te zwaar wegen. 3 Blijkteeken, herkennings-teeken. 4 Ophield.

Riep hi: »Here God! wats mi gesciet,
En sie ic te lonnen[1] niet
Den tor van st. pauwels kerke?"
Mettien woerde riep hi so sterke,
Datter dandre mede ontspranc.
»Swijgt," seit hi, »eñ hebt ondanc:
Wi sijn buten akers, opt sant."
Met desen siet hi te hant
Den tor, als dander dede.
Doen ontspranc die derde mede,
Eñ seide: »Wats u ghesciet,
En sijn wi buten akers niet?
Ic wane u die woet es comen[2].
Mettien heeft hi vernomen
Den tor, alse dandren daden.
Doen riepen si: »St. jan heeft ons beraden[3].
Wel, ga wi ons haesten sere,
Daer wi den coninc onsen here
Cortelike vinden moghen,
Laet ons hem die niemare toghen".
Si haesten hem derwaert als ict las,
Eñ quamen, daer die coninc was,
Eñ groetten hovesschelike,
Eñ seiden: »Here god van hemelrike
Moet u gheven goeden dach.
U groetet, alsic u seggen mach,
St. jan, u goede vrient,
Dien ghi dicke hebt gedient,
Eñ sent u dit vingerlijn,
Dits ghewarech litteekijn,
Dat ghijt hem gaeft van uwer hant,
Daer hi u in die capelle vant,
Eñ ontbiedt[4] u over waer,
Dat hi selve doen was daer.
Eñ dat hi tvingerlijn ontfinc".
Doen dat hoerde die coninc
Was hi utermaten vroe[5]

1 Londen. 2 Ik geloof dat gij gek, krankzinnig zijt geworden. 3 St. Jan heeft het ons berokkend. 4 Laat u weten. 5 Blijde, vrolijk.

Eñ bleef in st. jans dienste alsoe.
Doen vertelden die riddren voert,
Dat si van hem hebben gehoert.
Oec vertelden si, sonder sparen,
Hoe si die zee leeden waren?
Eñ hoe die dinc al was gesciet,
Des en lieten si achter niet,
Sine verteldent alte male
Den coninc in die sale.
Die coninc dankes gode sere,
Eñ gheloefde an onsen here.

[St JACOP.]

Jacop, jans ewangelisten broeder,
Beide van vader eñ van moeder,
Die zebedeus sone was
Eñ marien, alsict las;
Die ionxste suster was marien,
Jhesus moeder, alsic hore lien.
Van deser marien lesen wi mee
Dat haer vader hiet salomee.
Dese jacop daer ic af telle,
Sijn lichame leit in compostelle,
Dat een ende van spaengen es.
Hoe hi daer quam, des sijt gewes,
Dat salic u, in corter stont,
In dese ystorie maken cont.
Dese jacop, daer wi af horen,
Was ghesent, lange te voren,
In spaengen, om dat hi soude bekeren
Eñ den wech der waerheit leren.
Maer wat dat sent jacop doet,
Dat was al gader ieghen spoet[1]:
Si waren verhert so utermaten,
Dat hise moeste geworden laten,
Want hine conster maer .j. bekeren.
Van daer ghinc die heilege here

1 Te vergeefs.

Over zee te iherusalem,
En̄ sine iongren gingen met hem,
Om te siene, alst es bescreven,
Ofte si int geloeve waren bleven,
Die hi hadde bekeert te voren.
Doen hi daer quam, alse wijt horen,
Vant hise alle gader in dolen
Van den geloeve, dat hi hem hadde bevolen,
Want daer doen bleven waren
In die stat .ij. gokelaren:
Ermogenes, dats waerheit fijn,
En̄ philetus, die jongre sijn.
Dese daden, alse wi lesen,
Oft mieraclen hadden gewesen
Vore die liede, met gokelien,
En̄ bedroghense, horen wi lien,
En̄ verkeerden tvolc, alsic vernam.
Doen jacop binnen der stat quam,
En̄ predecte openbare
Tgeloeve, doen sende die gokelare
Sinen iongre te jacoppe waert,
Dat hine verwinnen soude ter vaert
Met questien en̄ met ergumenten saen,
En̄ st. jacops geloeve te niete doen gaen
En̄ tsine doen boven bliven.
Doen hi daer quam, als wi scriven,
En̄ hi dispiteren soude,
Verwanse jacop, alst god woude,
Want al die scrifture was hem gereet.
Doen ghinc philetus gereet
Tote ermogenesse, te selven male,
En̄ sprac te hem dese tale:
»Meester! ic seggu sekerlike,
Dat niemen en leeft in erdrike
Die ieghen jacoppe mochte gestaen,
Want hi can, sonder waen,
Buten[1] al gader die scrifturen;

1 Van buiten.

Waer, dat mense wille ruren,
Daer antwoert hi, sonder beiden,
Oec seggic u in sekerheiden,
Dat ic sijn iongre wille wesen."
Doen dede ermogenes met desen
Philetuse vaen eñ binden mede;
Doen sprac hi al daer ter stede,
»Wacht ende merct over al,
Oftene[1] sijn jacop ontbinden sal."
Doen philetus hoerde dese waert,
Sendde hi te jacoppe waert,
Eñ ontboet[2] hem hoe hi wart gebonden.
Doen sendde hem jacop te dien stonden
Sine sudarie[3], des gheloeft,
Daer hi mede plach te decken sijn hoeft,
Eñ hiet hem seggen dese tale:
»God die mach ontbinden wale
Die ghene, die ghebonden sijn,
Oec mach hi, dats waerheit fijn,
Wel die blinde siende maken."
Dit seide hi in waren saken.
Doen was hi optie stat ontbonden,
Eñ ghinc te dien stonden.
Doen ermogenes dat vernam,
Was hi utermaten gram,
Eñ geboet den duvelen, dat si quamen,
Eñ jacoppe eñ philetuse namen,
Eñ sise hem brachten, dat hi hem wreken
Mochte, over hare treken.
Si voeren wech, als ict las,
Eñ quamen daer st. jacop was
In sijn ghebet tonsen here.
Dingele quamen daer ten kere,
Eñ bonden die duvele, sonder waen,
Met gloeyenden ketenen saen.
Doen riepen die duvele dus:
»Ontferme onser, heilege jacobus!

1 Of hem. 2 Deed weten, vermeldde. 3 Neus- of zweetdoek.

Wi worden ghequelt vor onsen tijt".
Doen sprac st. jacop, sonder nijt,
»Wat dadi hier tesen male?"
Dic duvele spraken dese tale:
»Ermogenes moet sijn gescent,
Hi heeft ons nu hier gesent,
Dat wi u brachten daer ter stede,
Eñ philetus sinen jongre mede.
Eñ van dier uren, dat wi hier quamen,
Hebben ons dingele al te samen
Met geloeyenden ketenen gebonden".
Doen sprac st. jacop tien stonden:
»In den name van ihesus kerste
Willic dat u, sonder verste[1],
Dinghele ons heren laten gaen.
Oec ghebiedic u, sonder waen,
Dat gi mi ermogenesse vaert halen,
Sonder quetsinghe van qualen,
Eñ onghequets van sinen leden."
Si voeren wech, met haesticheden,
Eñ brachten[2] te dien stonden,
Sine hande op sinen rugge gebonden.
Si leiddene vor jacoppe tien male.
Doen sprac jacop dese tale:
»Sotte mensche, waer es bleven
Dine gokelie, die du heefs gedreven?
Du sendes die duvele hier om mi,
Eñ si brachten tote mi hier di.
Nochtan moghestu merken mede,
Dat ic di bescerme hier ter stede
Jeghen die duvele, die opti sijn
Gram, dat es die waerheit fijn."
Doen riepen die duvele gemeenlike[3]:
»Here! wi bidden u vriendelike
Geeft ons ermogenesse tesen male,
Wi selenre mede spelen wale,
Eñ wreken onse verdriet."
Jacop sprac: »In gheves u niet,

1 Uitstel. 2 Brachten hem. 3 Gezamenlijk.

Maer bidt philetuse, die hier staet."
Di duvele seiden: »Gi maect u baraet[1];
Sint dat hi met u es comen,
Es ons die macht van hem benomen,
En̄ kerstenheit heeft ontfaen[2]."
Doen sprac st. jacop saen:
»Philetus! ontbintene nu.
Wine willen niet, dat seggic u,
Op hem wreken ghene arghe saken,
No sijns ondanx kersten maken."
Doen ermogenes was ontbonden,
Stont hi daer op tien stonden,
En̄ was van den duvelen vervaert.
Doen sprac jacop te hem waert:
»Ganc, daer du wils, quite en̄ vri."
Ermogenes sprac: »Owi!
In der[3] niet gaen te desen male,
Ic kenne der duvele abolghe[4] wale.
Ghine[5] bescermt mi iegen hem nu!
Si selen mi doden hier vore u."
St. jacop ermogenesse gaf
In die hant sinen staf,
En̄ hietene[6] sonder hoede gaen
Van den duvelen; sonder waen,
Ghinc hi doen ten selven male
Van den duvelen, sonder quale.
En̄ warp, van siere gokelien
Sijn boeke in die zee, horic lien.
Alse hi dit hadde ghedaen,
Keerde hi te st. jacoppe saen,
En̄ bat hem sere, als wi lesen,
Dat hi sijn iongre mochte wesen.
Jacop ontfinckene sonder beide,
En̄ gaf hem sijn kerstenheide[7].
Die ghene wart .j. heilech man.

1 Gij gaat met list te werk. 2 Vers 1787 en 1789 behoorden elkander te volgen, doch deze constructie was bij de ouden in zwang. 3 Ik en durf, ik en kan. 4 Verbolgenheid. 5 Ten zij gij. 6 Beval hem. 7 Doopte hem.

Nu hoert van st. jacoppe dan;
Doen die joden dat vernamen,
Dat tfolc wert kersten alte samen
Bi iacoppe, sijts ghewes,
Worden si te rade des,
Dat sine te dien stonden
Te herodesse sendden gebonden;
Met .j. reepe om sine kele,
Met lieden utermaten vele.
In den wech ghenas hi daer
.I. jechteghen, dat was waer;
Oec bekeerde hi, alsic las,
Enen, hiet iosias.
Dat was die ghene, die tien stonden
Tseel[1] hilt, daer hi mede was gebonden.
Doen herodes wert gheware das,
Dat iosias kersten was,
Dede hi hem af slaen thoeft,
Eñ daerna jacoppe, des geloeft,
Dedi oec onthoefden mede.
Doen nam den lichame daer ter stede
Ermogenes eñ philetus twaren,
Die sine iongren worden waren,
Eñ met hem noch andre .iij.
Die met hem waren, lesen wie[2],
Eñ leidene in .j. scip, dats waer,
Eñ ghingenre in daer naer;
Sonder spise ende stierman
Quamen si te galissien an,
Dats van spaengien .j. ende;
Dat seide hi, die de waerheit kende,
Dat daer lupa was conincghinne,
Die was van .j. fellen sinne.
Doen ghingen sine iongren tote hare,
Eñ seiden hore openbare,
Dat onse here ihesus christus
Sinen heilegen apostele sende dus,
Want sine, sonder waen,

1 Touw. 2 Om het rijm, anders altijd *wi*.

Levende niene wouden ontfaen.
Lupa, dats wolvinne int latijn.
Met rechte mach dit lupa sijn,
Want si peinsde der wolve kere[1],
Eñ sendese tenen andren here,
Die sere fel was, sonder waen,
Eñ deedse in .j. kerker gaen,
Eñ dedese sluten harde vaste.
Dus laghen daer die heilege gaste
Tote dien, dat men daer at.
Doen quam .j. engel daer optie stat,
Eñ deedse uten kerker gaen,
Eñ leedese dor die stat saen
Onghelet, tien stonden,
Daer si hore gesellen vonden.
Doen die etentijt was ghedaen,
Sendde hi in den kerker saen,
Eñ geboet die quade tyran,
Dat men dade comen die kerstine man.
Doen was hem gheandwoert, sonder sparen.
Dat si uten kerker waren.
Doen geboet die quade hont,
Dat mense sochte in corter stont.
Hem was gheseit: »Si sijn leden[2]
Over ene brugghe heden."
Doen sendde die prince van der stat
Ter brugghe na, ic seggu dat.
Doen si optie brugge quamen,
Brac si, ende al te samen
Vielen si, eñ verdronken mede,
Die hem volchden daer ter stede.
Doen di prince hoerde de niemare[3],
Was hi in harde groten vare,
Eñ sendde eersam liede naer,
Eñ ontboet hem over waer,
Dat si quamen, sonder baraet[4],

1 Zij was op wolvenlist bedacht. 2 Gegaan. 3 Tijding. 4 Zonder bedrog. Deze woorden behooren nog bij vs. 1891: En deed hun (den »heilegen gasten") zonder bedrog weten, of gaf hun zonder bedrog te verstaan. — Van zulke constructies zijn in de oude taal duizende voorbeelden.

Hi woude betren sine mesdaet.
Doen keerden si weder te hant
Eñ doepten den prince eñ alsijn lant.
Doen ghingen si ter conincginne lupa
Eñ baden hare .j. stat daerna,
Daer si den lichame graven mochten.
Lupa, met harde fellen ghedochten,
Sprac, met bedriechliker tale:
»Ghi heren! ic sal u raden wale.
Het[1] gaen ossen in ghene woestine,
Die ghi moegt halen sonder pine[2],
Eñ spantse in enen waghen,
Si selen uwen meester draghen,
Daer hi begraven wille wesen."
Dit seidse daer omme, als wi lesen,
Om dat dossen wilt waren,
Dat si den lichame metter baren
Niet en souden draghen saen,
Want mense niet en mochte vaen;
Ofte waert, dat mense vinghe,
Dat si souden onderlinghe
Vechten eñ doden mede
Alle die kerstine daer ter stede;
Maer die wijsheit es ieghen spoet[3],
Die men ieghen gode doet.
Dat sceen an dat gepeins wale:
Si ghingen wech tesen male
Eñ vinghen dossen eñ leedense mede,
Eñ voerden den lichame, dats waerhede,
In der conincginne zale.
Daer leiden sine te pointe wale.
Si leidene af metten steene,
Daer hi in lach, dans[4] loghene gheene.
Daer lach hi ghedouwen[5]
Of hire in ware gebouwen.
Die conincginne was in vare,
Doen sise sach comen dare,

1 Er. 2 Zonder moeite. 3 Vergeefsch. 4 Voor: dat en es. 5 Gepraagd, naauw besloten.

Van diere mieraclen, die si sach.
Nu moghedi horen wes si plach:
Si es ten geloeve bekeert,
Alsoe als ons dystorie leert;
Gafse[1] st. jacoppe daer ter stede
Haer sale, en̄ deedse wien[2] mede,
En̄ al hare goet, vor waer,
Gafse der kerken daer naer,
En̄ leedde .j. heilech leven goet.
Op wat daghe bleef jacop doet,
Vor aprille, op dierste kalende,
Salict u seggen, als ict kende,
Op dien dach was god ontfaen;
Maer om feeste eest ghedaen,
Dattie dach verwandelt[3] es,
Dat men niene mochte, sijts gewes,
Beide die feesten houden te gader.
Daer omme onse geestelike vader,
Die paus, hevet verwandelt nu,
Niet sonder redene, dat seggic u.
Want die kerke was op dien dach
Ghewijt, als ic u seggen mach,
In compostelle, dat lesen wi;
Op dachtende kalende augusti
Soe was si ghewijt daer ter stede,
In deere ons heren en̄ st. jacops mede.

Hier latic van st. jacoppe bliven,
En̄ sal u van st. andriese scriven.

[St ANDREAS.]

Die heilege apostele andreas
Quam int lant van asien, alsict las,
Daer hi bekeerde ter kerstene hant
Vele liede, die hi daer vant.
Doen was .j. riddre te patras,

1 Oude constructie. Wij zouden hier schrijven: Zij gaf. 2 Wijden.
3 Veranderd.

Die was geheeten egeas.
In die stat quam andreas
Eñ sprac hem ane, geloeft mi das,
In deser maniere, als gi selt horen.
»Du, die rechtre best vercoren
Over menschen van erdrike,
Du moets kennen waerlike
Den rechtre, die in hemelrike es,
Eñ laten, des sijt ghewes,
Dafgode, die doef sijn eñ stom mede,
Want sine conen in ghene stede,
Hem selven gehelpen no andren man.
Dune comst haers af[1], ic segdi dan,
Dattu selt in der helle gront
Wesen alsoe lange stont,
Alse god op hemelrike sal wesen."
Egeas antwoerde met desen,
»Du best andries, die destruweerst
Onse gode, ende leerst
Den volke .j. valsche lêeringē,
Dattie romeine sonderlinghe
Hebben verboden openbare,
Datter niemen en volghe nare;
Wiere na volcht, sonder bliven,
Dat menne vollec[2] soude ontliven"
Andries antwerde: »Wats u gesciet?
Die romeine en weten niet
Dat onse here van hemelrike
Es comen in erdrike,
Eñ doechde pine eñ armoede
Eñ heeft gecocht met sinen bloede
Eñ sal hem gheven dewelec leven,
Die dese afgode willen begheven,
Dat nochtan ghene gode en sijn,
Maer duvele, dats waerheit fijn,
Die hem pinen bi daghe eñ bi nachte,
Hoe si den mensche moghen wachten[3]

1 Indien gij hen niet verlaat, verzaakt. 2 Ten spoedigste. 3 Bewaken, beloeren.

Eñ doen werken ieghen gode,
Eñ doen breken sine gebode.
Eñ alsi die menschen hebben geleidt
Soe lange iegen die waerheit
Dat hi comt tote siere doet[1]
Dan comense met bliscapen groet,
Eñ nemen die arme ziele daer
Eñ voerense in den groeten vaer
Vañ der helle, sonder waen.
Wille wi merken eñ verstaen,
Soe vint men noch, dese gelike,
Vele af gode in erdrike;
Want wat die mensche boven gode
Mint, dat sijn afgode,
Eñ dats al des duvels raet.
Nu merct hier op eñ verstaet,
Dat ghire te tide afkeert,
Alsoe ons dystorie leert,
Dat ghi niet, ten achtersten stonden,
In sduvels dienste en wert vonden,
Eñ met hem altoes moet bliven."
Nu willic u mine materie scriven:
Doen antwoerde egeas:
»Dese woerde, andreas!
Die sijn valsch al sonder waen,
Want jhesus liet hem den ioden vaen,
Doe hi predecte in jndia[2];
Sijns ondancs hingen sine[3] daerna
Ane den cruce, dats waerhede."
Doen antwerde andries ter stede:
»Woutstu kennen, egeas!
Dat[4] van sterker minne was,
Dattie sceppre van hemelrike
Woude doeghen[5] sekerlike,
Van rechter minne sonder bedwanc,
Ghi soudes hem weten danc."

1 Dat hij sterft. 2 Er staat geen Judea in het Hs., gelijk men mogelijk denken zoû. Vergelijk overigens den aanvang van St. BERTELMEÜS-legende, hierachter. 3 Zij hem. 4 Dat het. 5 Lijden.

Doen sprac egeas dese woert:
»Andries! ghi dunct mi verdoert,
Dat ghi ons wilt seggen das,
Dat[1] bi sinen wille was,
Want wi weten voor waerheit fijn,
Datten verriet die jongre sijn,
Eñ datten die ioden daden vaen
Eñ baden haren rechtre saen
Dat hine cruuste; als hi dede."
Doen antwoerde daer ter stede
Andries, eñ sprac ten selven male:
»Daeromme derric[2] seggen wale,
Dat bi sinen wille was;
Ic was met hem, sijt seker das,
In den huse daer hi at,
Ende daer hi voer seide dat,
Dat hi verraden soude wesen daer.
Oec kendi wale vor waer,
Die stat[3] daer hi gevaen soude wesen.
Eñ oec vor seide hi met desen
Sine doet, eñ sine verrisenesse mede
Vor seide hi aldaer ter stede.
Dit gesciede al alsoe,
Want ic saegt, des benic vroe.
Daer omme ben ic wel seker das,
Dat[1] bi sinen wille was,
Want hijt te voren wisten wale."
Doen antwoerde egeas dese tale:
»Andries! mi wondert van desen,
Dat ghi vroet wilt wesen,
Dat ghi dien houd over[4] god
Dien die ioden als enen sod
Daden ane den cruce hangen,
Weder[5] met wille so[5] met bedwange,
Dat latic sijn also alst es."
Doe sprac andries: »Sijts gewes,
Dat grote salecheit es nu
Ane den cruce, dat seggic u;

1 Dat het. 2 Durf ik. 3 Plaats. 4 Voor. 5 Of — of.

Want onse behoeder wouder an sterven
Om dat hi ons woude erven
In hemelrike, dat wi verloren
Bi adame hadden te voren;
Daer omme seggic lude eñ stille
Dat al was bi sinen wille
Dat hi toten doeghene[1] quam."
Doen egeas dat vernam
Dat hi andriese[2] niet conste verkeren[3]
Sprac hi: »Andries. ic sal u leren
Uwes crucen salecheit:
Want ghi moet uwen aerbeit[4]
Emmer ane den cruce liden."
Doen sprac andries ten selven tiden:
»Dats mi .j. bliscap sonder gelike
Dat mi die porte van hemelrike
Over mids[5] tcruce es ont-daen[6]
Eñ ic daer in sal comen saen[7]
Eñ in die bliscap zal varen."
Doen deden[8] sonder sparen[9]
In enen kerker egeas.
Doen daer in was andreas
Quam tfolc van den lande daer
Eñ wouden egeas over-waer[10],
Hebben doet[11], of hi soude laten
Andriese gaen siere straten.
Doen sprac andries ten volke aldus:
»Mijn meester ihesus christus
Was gehoersam in sine doet
Eñ in donwerde[12], die men hem boet[13],
Eñ heefter exemple af gelaten
Ons, te volghene siere straten[14],
Dat wi souden gedoechsam sijn,
Eñ oemoedech, dats waerheit fijn."

1 Lijden. 2 De uitgang op e was vroeger ook een vorm van den accusatief. 3 Bekeeren. 4 Inspanning zoowel van stoffelijke als zedelijke krachten. 5 Ter oorzake van. 6 Geopend. 7 Weldra. Eng. *soon*. 8 Deed hem. 9 Aanstonds. 10 Waarlijk. 11 Gedood. 12 Minachting, hoon, smaad. 13 Aandeed. 14 Wegen.

Aldus lach andreas
Al den nacht, sijt seker das,
In den kerker, met groten eren,
Eñ predecte den volke dwort ons heren,
Dat omtrent den kerker was.
Des daghes geboet egeas
Dat men andriese dade comen
Vore dordeel, alsic hebbe vernomen.
Doen egeas andriese sach
Sprac hi, alsic u seggen mach:
»Andries! late dijns gods gebode,
Eñ aenbeede onse gode,
Du salt met groten eren wesen
Met mi." Doen sprac andries met desen:
»Dat ghi mi bidt dats ongevoech[1],
U ere ware mi lachter[2] genoech,
Daer omme en willics niet ane gaen[3]."
Doen egeas hadde verstaen,
Datten andries versmaedt so sere,
Gheboet egeas, die felle[4] here
.IJ. quadien sonder waen,
Dat sine ute wert leidden saen,
Eñ dat sine anden cruce sciere
Bonden, met zeelen[5] viere.
Dat geboet die quade tyran,
Om dat soude die heilege man[6]
Te langher in die pine leven[7].
Doen hi daer quam alst es bescreven,
Eñ hi tcruce van verre sach,
Groette hijt alsic u seggen mach:
»O heilege cruce! gebenedijt
Moetti sijn in alre tijt,
Want ghi hadt van der doet
Vaer, hier te voren, groet;
Nu es ons met u gegeven

1 Onvoegelijk of schande. 2 Uwe vereering ware mij ten smaad. 3 Ontvangen. 4 Kwaad, wreed. 5 Touwen. 6 Zie hier weder eene verdraaide constructie. 7 Versta: anders zouden ze hem niet *gebonden* maar wel *genageld* hebben. Zie v. 2160—2164.

Weder deuwelike leven.
Oec es met u sekerlike
Volmaect die bliscap van hemelrike;
Ghi sijt ghechiert met christi[1] leden;
Ane u salic hanghen heden
Blidelike eñ onvervaert.
Dat kent god, ic hebbe u beghaert[2]
Langhen tijt, dats waerheit fijn.
Gheeft den iongre den meester sijn,
Gheeft mi Christum, die mi cochte
Ane u met sinen bloede onsochte.
Lieve cruce, ontfanc mi dan
Uwen ghetrouwen dienst man[3]."

Met desen gebede, dat gi hoert noemen,
Es hi toten cruce comen,
Entie quadien ten selven stonden
Hebben[4] ane den cruce gebonden,
Eñ en wouden[5] nichelen[6] niet,
Om dat hi soude sijn verdriet
Te langer doeghen. Eñ alst vernamen
Die poertren van der stat te samen,
Eñ egeas broeder stracodes,
Quamen si daer, des sijt gewes,
Eñ riepen alle sonder waen:
»Wat hevet donnosel man gedaen
Dien ghi verordeelt sonder scout?"

Andries hinc in des crucen gewout,
Daer hi bekeerde, alsic vernam,
Menegen mensche die daer quam.
Want hi ane den cruce hinc
Sidelinghe, dats seker dinc;
Soe mochte hi bi naturen
Te langher wale duren,
Want hi hincker ane .ij. daghe,

1 Het Hs. heeft het bekende xp̄c. 2 God weet hoe ik u begeerd heb.
3 Aanvaard mij als uw vazal. 4 Hebben hem. 5 Wouden of wilden hem.
6 Genageld.

En̄ bekeerde (dans ghene saghe[1])
.XX. .m. menschen wale.
Doen liep dat volc ten selven male
Daer si egease vonden,
Ende dreichden ten selven stonden,
Dat sine doden souden daer.

Egeas hadde groten vaer,
En̄ wouden af hebben ghedaen.
Doen sprac andries, sonder waen,
»Egeas! lach[2] varen̄ dafgode
En̄ houti an die gods gebode,
Soe saltu hebben sekerlike
Die glorie van hemelrike.
Oec biddic den volke, oft[3] mach[4] sijn,
Dat si niene beletten die passie mijn.
Want ic hebbe alsoe verstaen
Dat ic niet en sal sijn af-gedaen."
Tvolc en wouds niet laten daer omme,
Si sijn opt cruce gheclommen,
En̄ wouden af hebben ghedaen.
Doen bat andries gode saen,
Dat hi ontfinghe sinen gheest.

Mettien, alsict hebbe ghevreest[5],
Quam daer dlicht so groet omtrent,
Dat daer sceen (dats bekent)
Soe claer datten niemen conste gesien.
Sijn gheest voer wech mettien,
Na dure van den daghe,
In die glorie, sonder saghe;
Dus wrakene god onse here saen.

Daer egeas soude thuus wert gaen
Quam die duvel, alsict las als[6]

1 Dit is geen sprookje of vertelsel. 2 Gebiedende wijs van *laen*, contractie van *laten*, zoo ook *doch*, imper. van *doen*. Zie het Glossarium v. d. Lekensp. op *lach*. 3 Indien het. 4 Kan. 5 Gevreischt (gevorscht), vernomen, verstaan. 6 Om het rijm hier *als*, elders *also*.

Ende brac hem den hals.

Die kerstine groeven met eren groet
St. andriese, die daer lach doet,
Eñ leidene in .j. scone graf,
Daert altoes plach op sinen dach
Te vloyene van olien, over waer,
Daer na over menich iaer;
Eñ als .j. vol iaer soude comen
Liept over alsict hebbe vernomen,
Eñ alst arme iaer soude sijn, over-waer,
Bleeft binnen boerde daer.
Nu waent men wel, des sijt gewes,
Dat sijn lichame te roeme[1] es,
Maer hoe hi daer es comen,
En hebbic niet vernomen.

Hier latic van st. andriese dwoert,
Eñ segge u van st. bertelmeeuse voert.

[St BERTELMEUS.]

Van .iij. indien doen ons verstaen
Die ystorie, sonder waen,
Die wi vinden int latijn.
Welc dese .iij. indien sijn
Salic u in corter stont
In dietsche tale maken cont.
Dierste indien, dat verstaet,
Dats daer men tethyopen gaet,
Datter more-lant es geheten;
Dander indien, dat seldi weten,
Es bi tconincrike van meden.
Terde[2] indien, bi waerheden,
Es opt ende van erdrike;
Daer comt ane sekerlike
Die wilde[3] see occiane,

1 Romen. 2 Het derde. 3 Woest.

En bander side[1] comter ane
Groet gheberchte eñ wilt[2] lant,
Dat alle menschen es onbecant.
In dit indien, wi lesent dus,
Ghinc dapostel bertelmeus.
Doen hi quam daer int lant,
Ghinc hi in .j. stat daer hi vant
Enen tempel eñ enen afgod,
Die was geheeten astragod.
Die duvel, die daer binnen was,
Gaf te verstane, alsict las,
Den volke, dat daer was,
Dat hi alle menschen genas
Van allen onghemake, dats waer.
Bertelmeeus bleef wonende daer
Alse .j. pelgrijm twaren.

Tien tide in den tempel waren
Vele sieke, alsic hebbe vernomen,
Die daer omme waren comen
Maer en mochte hem niet gescien[3].

Die papen[4] vraechden hem mettien,
Waer omme hi tfolc niene ghenas,

Die duvel, die daer binnen was,
En hadde ghene macht tien male
Te andwoerden eneghe tale.
Doen ghingen die papen, dat was waer,
In .j. stat, niet verre van daer,
Daer .j. ander afgod was,
Die bierit hiet, als ict las,
Om te vraghene bi wat saken
Astragod werende[5] siere spraken,

1 Aan den anderen kant. Elders vindt men *banderside* aaneengeschreven. 2 Woest. 3 In dezen regel beteekent hem *hun*, en niet *niets*, zoodat de zin is: Maar er geschiede hun niets, d. i.: zij bleven, zoo als zij waren. 4 Priesters. 5 Afweren, afwijzen en bij uitbreiding weigeren. Het moet blijkbaar zijn „werende was" of „werede".

Eñ waer omme hi niene genas saen
Die sieke, alse hi hadde ghedaen
Hier vormaels? Doen antwerde dit
Die quade afgod bierit:
»U god es soe vaste gebonden
Met geloeyenden ketenen van den stonden,
Dat st. bertelmeeus daer quam,
Dapostel gods (alsict vernam),
Dat hine dar esemen[1] no spreken mede."
Doen vraechdense hem daer ter stede,
Wie die bertelmeeus ware.
Die duvele antwerden openbare:
»Hi es vrient, sijts ghewes,
Gods, die alles machtich es.
Hi es daer omme hier ghesent,
Dat willic dat ghi bekent[2],
Dat over mids hem, sonder waen,
Alle dafgode te niete selen gaen,
Die men anebeedt in judia."
Doen vraechdense hem daerna,
Hoe sine mochten kennen dan,
Want daer wandelt so menich man,
Dat si sonder litteekijn[3]
Niene mochten[4] kennen sijn anscijn.
Doen antwoerde die duvel daer:
»Op sijn hoeft heeft hi bruun haer
Eñ kersp[5], ic segge u dit,
Eñ sine huut es al wit;
Grote oeghen (dats waer),
.J. rechten nose eñ danscijn claer[6],
Hem sijn ghedect sine oren
Met sinen hare, als wijt horen,
Oec heefti den baert lanc,
Eñ somech grau[7] haer daer in ghemanc[8];
Hie es een vierscoet[9] man,

1 Durfde ademhalen. 2 Weet. 3 Ken- of blijkteeken. 4 Konden. 5 Kroes. 6 Helder. 7 Grijs. 8 Gemengd, onder een. 9 'Tamelijk lang, goed gebouwd. Wij spreken nog van een' vierkant' man en een' achtkanten boer.

En hevet .j. wit purper an,
En .j. witten mantel, mede
Van purpre, over[1] waerhede,
Dat heeft hi gedregen .xxvi. iaer
Ombesmet, dat es waer,
Eñ dat onversleten mede,
En .c. venien[2], dats waerhede,
Neemt hi elkes daghelike,
Ende .c. die ghelike
Neemt hi op elken nacht mede[3].
Vore die menschen, selker[4] stede,
Sine stemme luudt als .i. bosine[5].
Met hem wandelen, sonder pine,
Dinghele van hemelrike,
Die hem en laten sekerlike
Hebben dorst no hongher gheen,
Want si hem dienen al in een.
Hi es altoes blide eñ hi can wale
Van allen landen alle tale,
Eñ dat ghi om hem vraegt sonder waen,
Hebben hem dinghele nu cont gedaen.
Eñ ghine mogets niet vinden, dats waerheit fijn,
En[6] moet bi sinen wille sijn.
Ic biddu, als ghine hebt vonden,
Dat ghi hem bidt ten selven stonden,
Dat hi hier niet en come,
Eñ mi doe selke onvrome,
Noch alsoe selke pine,
Als astragode, den geselle mine,
Sijns meesters ingele hebben gedaen."
Hier met liet hi die tale staen,
Bierit, die quade viant.
Die papen keerden weder te hant,

1 Voor. 2 Gebed om vergeving. Men vindt dit woord ook bij Velthem. Sp. II. bl. 295 lett. k. waar deze het verklaart door *vergiffenis;* bij Van Vloten, Prozastukken, bl. 300, welke het onverklaard laat, en in de Twijspraeck der Creaturen, in de 81ste samenspraak. Het Latijnsche *venia*, waaraan het ontleend is, heeft ook verschillende beteekenissen. 3 Ook. 4 Menige. 5 Bazuin. 6 Ten zij het, of het.

Eñ sochten .ij. daghe, dats waer,
Mer en bescoet[1] hem niet .j. haer.
Alst quam op den derden dach,
Riep .j. mensche, die daer lach,
Dien die viant quelde sere:
»Bertelmeeus! heilege here!
Dijn ghebet verbernt mi nu!"
Dat was die duvel, dat seggic u,
Die daer uten mensch sprac doe,
Doen sprac hem st. bertelmeeus toe:
»Onsuver gheest! sonder gheluut[2]
Ic ghebieddi dattu vaers uut."

Die coninc pollemius
Hadde .j. dochter, wi lesent dus,
Die metten duvel was beseten,
Also wi die waerheit weten.
Doen hi hoerde die niemare,
Dat dapostele gods was dare,
Die den duvel conste verdriven,
Dede hi hem bidden, sonder bliven[3],
Dat hi siere dochter woude genesen.
Bertelmeeus ghinc daer met desen,
Aldaer hi die ioncfrou sach,
Die met vele banden gebonden lach;
Want si was in waren saken
Soe wreet, dat haer niemen en dorste genaken.
Doen geboet dapostel te hande
Dat men haer af dade die bande.
Die knapen en dorstens niet doen wale.
Doen sprac dapostele dese tale:
»Ontbintse coenlec op mijn waert[4]
Eñ geeft haer tetene ter vaert;
Die duvel, die in hare es,

1 Bescoet, imperf. van beschieten, d. i. baten, helpen. Van daar nog ons *beschot* voor *bate*, *voordeel*. 2 Dit *sonder gheluut* slaat niet op gheest, want dan zou hij twee regels vroeger niet gesproken hebben; maar deze verdraaide constructie wordt begrijpelijk, als men *sonder gheluut* op *dattu* laat volgen. 3 Onmiddellijk, zonder toeven. 4 Woord.

Hebbic gebonden, sijts gewes[1],
Eñ marghen bringtse daer ic ben".
Bertelmeeus sciet[2] doen van hem.
Des anders daghes dede met staden
Beide kemele eñ somers[3] laden
Die coninc pollemius, met goude
Eñ met zilvere menich foude,
Eñ woudt bertelmeeuse gheven,
Eñ deden soeken, alst es bescreven,
Dore al den langhen dach.
Maer daer en was niemen diene sach
Of diene vant in al den daghe.
Maer in die dageraet quam hi (dans[4] geen saghe)
Vore den coninc, sonder waen,
Beslotenre dore vore hem staen
In die camere daer hi in was,
Eñ sprac hem ane, alsict las:
»Segt mi coninc twi dadi
Met erdschen goede soeken mi,
Met goude, met zilvere eñ met steenen,
Want al mijn iaghen[5] eñ al mijn meenen
Es te leerne dwoert ons heren
Den volke, eñ van darcheit[6] keren,
Eñ te trecken ter bliscap van hemelrike,
Daer ute quam die gods sone rike[7],
Alsoe als wi horen lien[8],
Eñ wart gheboren van marien,
Eñ woude an den cruce sterven
Om dat hi ons woude erven
In hemelrike met siere doet,
En bringen uter hellen noet;
Doen stont hi op in den derden daghe;
Ic saghene, dans ghene saghe,
Eñ oec seide hi ter selver stede,
Doene die duvel coerde[9] mede
Met erdschen goede ende hine verwan.

1 Wees daarvan zeker. 2 Scheidde. 3 Lastpaarden. 4 Dat en es = dat is niet. 5 Streven. 6 Zonde, boosheid. 7 Heerlijk. 8 Verhalen, vermelden. 9 In verzoeking bracht.

Daer na seide hi hem an
Waer omme men hemelrike sal minnen.
Want daer noit en quam binnen
Hongher, dorst, no coude mede,
No doet, no eneghe seerechede,
Daer omme versmadic derdsche goet,
Eñ sette daer ane minen moet[1],
Dat ic die liede van erdrike
Daer gerne brachte sekerlike.
Ic wille u gheleesten[2] tuwen lone
In hemelrike dewelike crone,
Op dat[3] ghi laten wilt dafgode
Eñ volghen na gods gebode,
Eñ ic wille in uwen tempel gaen,
Daer uwe afgode binnen staen.
En wille den duvel, diere in es,
Houden gebonden, sijt seker des,
Soe dat hi met u tesen male
En sal hebben ghene tale[4],
Noch dorren[5] teeken doen van spraken,
Op dat ghi u wilt kersten maken.
Ic sal u van sijns selves monde
Doen horen op dese selve stonde
Hoe dat hi u heeft bedroghen
Met siere quaetheit eñ geloghen[6]."
Doen sprac die coninc pollemius
Tote st. bertelmeeuse aldus:
»Marghen omtrent priemtijt
Willic, dat ghi emmer sijt
In den tempel, eñ ic sal daer
Doen comen die papen vorwaer,
Eñ selen den goden doen offerande.
Willen si lien haerre scande
Soe eest recht, dat wise laten
Vorwaert meer[7], ende haten
Alle die ghene, die an hem[8] bliven".

1 En bevlijtig mij daartoe. 2 Verwerven, verschaffen. Ang. Sax.: *ge-laestan*. 3 Indien. 4 Zijn mond tegen u niet zal durven opdoen. 5 Durven. 6 Logens. 7 Voortaan. 8 Hen.

Dander dach quam, als wi scriven,
Dattie papen, sonder waen,
Offeren souden; doen quam gegaen
Daer dapostele st. bertholomeus.
Doen begonste die duvel aldus
Te roepene lude, alsic scrive:
»Laet staen, onsaleghe keytive!
Ne offert mi nemmermere,
Dat ghi niet ten langen sere[1]
Ne comt, noch int vier;
Want mi hebben dingele hier
Vaste gehouden ende gebonden,
Dingele gods, die[2] in sonden
Die ioden an den cruce hingen,
Die daer-na quam in ware dingen
Ter helle, eñ heeft onsen meester gevaen
Eñ heeftene gebonden saen
Met gloeyenden ketenen, dats waerhede.
Oec leedde hi ute onser stede
Sine vriende, die daer in waren
Eñ voeren met harre[3] scoenre scare
In die glorie van hemelrike.
Des derds daghes verrees hi sekerlike
Van der doet, dats waerheit fijn,
Eñ gaf sijn cruce den apostelen sijn
Tenen scilde, sonder waen,
En hietse al erdrike dor-gaen
Predeken tgeloeve, sijts ghewes,
Datter een hier binnen es
Van sinen apostelen, die mi gebonden
Heeft gehouden van dien stonden,
Dat hi quam binnen der stede,
Met gloeyenden ketenen, dats waerhede.
Bidt hem dat hi mi late varen,
Ic wille gheloven[4], sonder sparen,
Dat ic niet hier weder en come
Eñ late mi elre doen mine vrome[5]

1 Smart. 2 Waarschijnlijk eene fout van den afschrijver, lees *dien*.
3 Harer, thans hunner. 4 Beloven, gelofte doen. 5 Bate.

Daer ic mach bedrieghen liede aldus."
Doen sprac dapostel bertelmeus:
»Nu merct welc een god
Met u heeft gehouden spod,
Eñ dien ghi doet also selke ere
Alse ghi soudt[1] doen onsen here.
Nochtan willic u, sonder hale[2],
Te hemelrike doen comen walc
Op dat ghi wilt sonder waen
Theileghe doepsel ontfaen,
Eñ breet dafgode hier optic stede."

Si begonstens, ic segt u mede,
Sine constent gebreken in ghere maniere.
Doen sprac st. bertelmeeus sciere:
»Die duvel, diere inne es,
Houdet geheel, des sijt gewes.
Mer tiersten[3] dat hi es ontbonden
Hi saelt breken ten selven stonden
Of ic worpene in der helle gront."
Doen geboet hi hem ter selver stont,
Dat hine lette[4] min no mee,
Hinc brake al dat beelde ontwee,
Eñ alle, die in den tempel waren;
Eñ dan voere, sonder sparen,
In die woestine, dat verstaet,
Daer vogel en vliegt no beeste en gaet,
No mensche en wandelt mede.
Doen voer hi ute daer ter stede
Eñ braect al te sticken mede,
Daert liede saghen harde vele.
Dats daer twint[5] en bleef geheel.
Doen riep van den volke dmeeste deel:
»Daer bertelmeeus af predect sonder spod,
Dat es een ghewarech[6] god."

1 In het Mnl. heeft *sullen* of *selen* somtijds de beteekenis van *moeten*, even als nog heden in het Engelsch. Hier beteekent *soudt*, *moest*. 2 Ik wil het u niet verzwijgen of verbergen. Ik zeg het u ronduit. 3 Zoodra als. 4 Talme. 5 Niets. 6 Waarachtig.

Doen tvolc hadde geseit dese tale
Quam dingel gods ten selven male
Eñ maecte daer .j. cruce, sonder waen,
Ane die viere hoerneke saen.
Dese engel hadde .ij. vlogele, dats waer,
Diet daer maecten soe claer[1],
Dat ict niet conste geseggen wale,
Eñ sprac te hem dese tale:
»God, die mi hier heeft gesent,
Heeft u ghenesen, dats bekent,
Om sijns apostels bede,
Van al sduvels mogenthede,
Ende van al siere bedriechnessen;
Dat ghi des niene selt messen,
Hebbic u sekerheit ghedaen[2]
Metten cruce, dat ghi hier siet staen."
Doen sprac dingel voert mettien:
»Wildi uwen god sien,
Die ghi hebt anebeedt tote hare[3]?
Ic salne u toenen openbare,
Maer en vervaert u niet,
Sechent[4] u als ghine siet,
Sone deert hi u niet, sijt seker des."
Doen toendi hem .j. die suarter es
Dan noit moer van moriane.
Die duvel daer ic af vermane[5]
Hadde enen langhen baert;
Sijn haer hinc hem neder waert
Tote sinen voeten, dats waerhede.
Sine oghen waren vierech mede;
Het voer[6] oec ute sinen monde
Grote vlamme ter selver stonde;
Ute sinen noselocken[7] dranc[8]
Sulfer eñ vier, dat sere stanc.
Hi hadde oec .ij. vlogele twaren,

1 Welke zulk een licht van zich afgaven, welke zoo veel licht verspreidden. 2 Heb ik u plechtig bij het Kruis verzekerd. 3 Hier. 4 Kruist u of maakt een kruis. 5 Melding maak. 6 Er kwam. 7 Neusgaten. 8 Drong, kwam met kracht.

Die scerper vele dan elsenen waren,
Eñ hem waren sine hande gebonden
Met gloeyenden ketenen tien stonden
Achter op sinen rugghe doe.
Doen sprac hem dingel ons heren toe:
»Om dat ghi des apostels gebod daedt
Salic u laten gaen ongescaedt."

Doen hi daer ongebonden was,
Gheboet hi hem alsic las
Dat hi voere, sonder beide,
In die woestine met haestecheide,
Alse hem dapostel hadde bevolen,
Ende daer bleve sonder dolen
Ghebonden toten doemsdage,
Dus voer hi wech met groter clage.
Eñ dingel ons heren sekerlike
Voer oec henen haestelike
Alse hi die benedixie hadde gegeven.

Die coninc, en alle die daer bleven
Sijn ghedoept als ghi hoert dus,
Eñ die coninc pollemius
Heeft sine crone ghelaten[1]
Eñ volchde st. bertelmeeus straten[2].
Doen dat der afgode papen vernamen,
Ghinghen si al te samen
Toten coninc astrages,
Pollemius broeder, sijts gewes,
Eñ claechden hem alle utermaten
Dat hi dafgode hadde gelaten,
Enten tempel ghedestruweert,
Alse hem dapostele hadde geleert.
Doen astrages dat vernam
Was hi utermaten gram,
Eñ sendde metten papen daer
.M. man, dat was waer,

1 Afgelegd, vaarwel gezegd. 2 En volgde St. Bartolomeus, waar hij ging, of volgde zijne schreden.

Die ghewapent alle waren,
Dat si den apostel, sonder sparen,
Souden bringhen daer ghevaen.
Si voeren wech eñ brachten saen
Voer den coninc astrages.
Doen hine sach, des sijt gewes,
Sprac hi hem ane, alsic hore lien:
»Ghi, die met uwer gokelien
Hebt pollemiuse, den broeder mijn,
Ghekeert ane tgheloeve dijn,
Eñ daettene anebeeden uwen god,
Alsoe salic u, sonder spod,
Trecken ane mijn geloeve heden,
Eñ doen u minen god aenbeden.
Doen sprac bertelmeeus aldus:
»Ic toende uwen broeder pollemius
Sinen god ghebonden,
Eñ dwanckene ten selven stonden,
Dat hi sijn beelde moeste breken.
Wildi u nu hier over wreken,
Soe doet alsoe uwen god minen god.
Ic wilne anebeeden sonder spod
Uwen god, of sonder waen
Ic wille den uwen breken saen;
Eñ anebeedt den mine dan."
Doen dit sprac die heilege man,
Viel sijn afgod waldach,
Daert menich mensche sach,
Al te clenen sticken ontwee.
Doen was den coninc harde wee,
Eñ dede den apostel vaen,
Eñ sine lede met cluppelen slaen,
Om dat hi soude villen te bat.
Doen dede hine villen optie stat.
Des dancte bertelmeeus gode.
Doen gheboet des duvels bode
Dat men hem afsloeghe thoeft.
Doen af was, des gheloeft,
Quamen die kerstine die daer waren,

Eñ namen den lichame, sonder sparen,
Eñ groevene met werdecheden.
Astrages entie papen mede
Besat die duvel daer ter stede,
Ende al astrages volc mede
Ghingen in den tempel daer in lach
Dapostel gods. Daert menich sach,
Storvense met groter pine daer.
Doen dandre dit saghen vor waer
Daden si hem kersten maken.
Pollemius in waren saken
Was bisscop van den lande daer,
Eñ dede mieraclen over waer.
Ic swighe van st bertelmeuse met desen,
Eñ sal u van st philipse lesen[1].

[St PHILIPS.]

Philips, dapostele ons heren,
Predecte tgeloeve met eren
Den heilegen in menich lant;
Ene warf quam hi, dats becant,
In ene stat daerne saghen gaen
Die heidene papen eñ deden[2] vaen,
Eñ daden[2] te marchis temple liden
Haers gods, eñ hieten sonder biden[3]
Dat hi haren god met werden
Aenbeden soude. Doen quam uter erden
.J. drake, die heeft, sonder sparen,
Van onder hem, daer si waren,
Doet[4] des bisscops sone,
Die te dienen was ghewone,
Daer men den afgoden offrande dede.
Oec dode hi al daer ter stede,
.IJ. baenroetsen alsict hebbe vernomen,
Die ter offerande waren daer comen,
Die .ij. grote heren waren.
Haer knapen vinghen, sonder sparen,

1 Verhalen. 2 Deden of daden hem. 3 Beiden. 4 Gedood.

Den heilegen apostele philippus.
Die drake, daer ic af scrive dus,
Venijnde alt volc, dat daer was,
Met sinen ademe, alsict las.
Doen was tvolc in groten vare.
Doen sprac philippus openbare:
»Wildi werken bi minen rade
Ic sal u beteren al u scade
Entie sieke ghenesen saen,
Entie dode salic op doen staen."
»Segt ons dan, wat saelt wesen?"
Doen antwerde dapostele met desen:
Worpt af desen marchis,
Eñ set op die stat, daer hi op is,
Tcruce van den aelmachtegen god,
Eñ anebeedet sonder spod;
God sal u ghenesen wale."
Doen behaechden[1] dese tale,
Eñ daden[2] dat dapostele hiet.
Doe en woude hijt laten niet,
Hi en woude hem haer gelof doen mede.
Doen dedi op staen daer ter stede
Die .ij. riddren eñ sbisscops sone.
Doen verresen waren die ghone[3],
Genas hi dandre, die daer waren.
Doen gheboet hi, sonder sparen,
Den drake, dat hi ghinge te hant
In die woestine, int wilde lant,
Daerne[4] gheen mensche en sach,
Eñ bleve daer tote an den doemsdach.
Die drake sciet aldus van daer.
Doen dede hem[5] dapostel openbaer[6]
Ons heren gebod van hemelrike,
Eñ sine passie sekerlike,
Eñ sine opvaert mede.
Doen dede hi hem[5] maken binder stede
Menege capelle eñ menege kerke.

1 Behaagde hun. 2 Zij deden. 3 Deze. 4 Hem 5 Hun. 6 Openbaar doen = openbaar of bekend maken.

Oec maecti daer bisscoppe eñ clerke,
Eñ menegen pape sonder waen.
Doen tvolc kersten was gedaen,
Doen ghinc hi van daer ter vaert
Weder ten lande van asien waert,
Tote eptapolim in die stat,
Daer hi vant, ic segge u dat,
Een volc, hiet yboniten,
Die waren van ere quader viten[1].
Die apostele, alsict versta,
Hadse bekeert, doen quamen daerna
Valsche liede, alsic hore lien,
Eñ leerden hem ketterien,
Diere was vele te dien tiden,
Die ieghen tgeloeve holpen striden.
Doen vant st philippus
Sine iongren in dole al dus,
Doen bekeerde hise weder saen.
In die stat woenden, sonder waen,
.IJ. heileghe ioncfren twaren,
Die beide sine dochtren waren,
Die menege maegt hadden bekeert,
Alsoe ons die ystorie leert.
Want si vele plaghen, alsict las,
Te predeken wat die wit[2] was,
Als haer vader plach met eren.
.XX. iaer na dopvaert ons heren
Was gheroepen philippus
Te hemele, wi lesent dus.
.VIJ. daghe vor sine doet
Ontboet hi met bliscapen groet
Bisscoppe eñ papen, dats bekent,
Van den lande daer omtrent,
Eñ sprac hem ane in deser maniere:
»Ic sal u ontvaren sciere;
God heeft mi dese .vij. dage gegeven,
Dat ic moghe sijn in dit leven.
Ic beghere u te siene vor mine doet.

1 Leven, wandel. 2 Wet.

Eñ ic bidde u met begherten groet,
Dat ghi coenlec, sonder waen,
Wilt altoes int geloeve volstaen.
Want god, onse here, ic hebt vernomen,
Sal saen tsire kerken comen,
Eñ sal meerren sekerlike
Theilege geloeve in erdrike."
Doen hi dit eñ des gelike
Hadde gheseit, te hemelrike
Voer hi, daer sijt alle saghen,
Doen hi out was van daghen
.Lxxxvij. iaer omtrent.
Doen groeven[1] sine alst es bekent.
Tcarnacioen, alsict seggen mach,
Van meye, op ten derden dach,
Ghesciede dit dapolijn[2]
Sinen .ij. dochtren, dats waerheid fijn
Tusschen hem beiden lach hi daer,
Van hem seegt men vorwaer
Dat hi ghecruust soude wesen,
Maer dat laten wi met desen.
Van st philipse laten wi dwort,
Eñ segge van st thomase vort.

[St THOMAS]

Doen dapostele thomas
Was in asien, alsict las,
Openbaerde hem cristus,
Eñ sprac tote hem aldus:
»Goudoforis, van india
Die coninc, heeft in cyria
Ghesent om .j. timmerman, dats waer,
Comt ic sal u senden daer."
Doen sprac thomas: »lieve here,
Ic bidde u om u selves ere

1 Begroeven. 2 Hier is de tekst ten eenenmale corrupt. Waarschijnlijk heeft de afschrijver een' of meer regels overgeslagen, en daarenboven vs. 2751 bedorven. Wellicht komen wij op deze plaats nader terug.

Sent mi waer ghi ghebiet,
Sonder[1] in india en gaic niet,
Opdat bi uwen wille mach wesen."
Doen antwoerde cristus met desen:
»Du salt daer gaen, dats waerheit fijn,
Ic sal in dinen gheleede sijn.
Alse ghi gewonnen hebt india,
Suldi cortelike daer na
Te mi metter passien comen."
Als thomas dit hadde vernomen,
Sprac hi: Du best die here mijn,
Eñ ic ben die knecht dijn,
Na dinen wille moet mi gescien."
Doen quam daer ant lant mettien
Sconinx drosate abbanes
Van indien, des sijt gewes.
Doen abbanes uten scepe was,
Ghinc hi neven dsee, alsic las,
Op die merct daer men tgoet
Vercoept; doe quam in sijn gemoet
Jhesus Cristus, als een man,
Eñ sprac dus abbanesse an:
»Wat wildi coepen tesen male
Dat ghijt hier besiet so wale?"
Doen antwoerde abbanes:
»Ic ben bode, sijts ghewes,
Des coninx van india.
Om eenen man comic hier na,
Die meester waer te timmerne wale,
Na die maniere van rome der zale".
Doen antwoerde onse here echt[3]:
»Ic hebbe .j. goeden getrouwen knecht,
Eñ enen goeden timmerman.
Woudine mi weder senden dan
Met eren[4], ic souden met u, sonder sparen.
In indien laten varen."
Toen was abbanes herde blide,

1 Maar, behalven, uitgezonderd. 2 Geleide. 3 Daarna, daarop. 4 Zoo het behoort, voegt of met de eer bestaanbaar is.

Eñ seide hem tien tide
Dat hi hem soude ghelden wale
Sonder eneghe weder tale.
Doen riep onse here thomas
Eñ gavene hem, alsict las.
Mettien es hi hem ontvaren.
Doen ghingense beide, sonder sparen,
Te scepe, des sijt ghewes,
Thomas ende abbanes.
Doen begonste abbanes saen
Thomas te vraghen, sonder waen,
Welkerhande werc hi conste maken?
Thomas sprac: »In waren saken
Al dat men van merberstene
Mach maken, groet eñ clene,
Dat canic maken wel ter core[1],
Eñ dat ic make heeft orborc[2]
Eñ dat salic maken wale."
Dus voeren si met deser tale
Eñ quamen tselves dages daer naer
Te antropolijn[3], ic segge u waer.
Doen si quamen binnen der stat,
Hadde die coninc, ic segge u dat,
.J. brulocht daer hi toe dede gebieden
Van den lande al den lieden,
Beide arme ende rike,
Eñ peelgrime al die gelike,
So wie niene quame, sonder waen,
Dat hi sere hadde mesdaen.
Daer omme thomas eñ abbanes
Moesten daer letten, sijts ghewes,
Eñ moesten ter taflen gaen eten;
Doen was daer, dat seldi weten,
.J. speelwijf die met ere pipe blies ende sanc,
Eñ prijsde elken in haer gheclanc;
Doen si vor thomase quam
Stontse langhe, alsic vernam,

1 Naar begeeren, zoo het behoort. 2 Nut. 3 Zou dit Antropoli kunnen zijn, eene stad en haven op het eiland Candia?

Eñ merctc, dat hi en dranc no en at,
Oec merkese op die stat,
Dat hi .j. ebreeusch man ware,
Want si hem doghen openbare
Hebben sach te hemele waert.
Doen begonste si ter selver vaert,
Ebreeuschen sanc, alsict las,
Want si selve ebreeusch was.
».J. ghewarech god, sijts ghewes,
Maecte hemelrike eñ al dat es."
.III. warf haer s^t thomas bat
Dat si ander warf songe dat.
Doen dede die bottelgier sine lide[1]
Daer, eñ sach ten selven tide
Dat thomas en at no en dranc,
Maar dat hi hoerde na swijfs sanc.
Doen hief hi sine hant daert menich sach,
Eñ gaf den apostele .j. slach.
Doen sprac die ebreeusche thomas saen:
»Ic en sal van deser stede niet gaen,
Mi en sal wreken eer onse here[2].
Eñ du en salt met groten sere
Worden verscoert van den honden."
Dit en verstont tien stonden
Niemen, die was binder zale,
Dan dat speelwijf, weet ic wale.
Doen soude die ghene, die dit[3] was,
Water halen, alsict las,
Daer wert hi verscoert van den honden.
Doen quam .j. leeu tien selven stonden,
Eñ droech wech, daer 't menich sach,
Sine hant, daer hi den slach
Den apostel met hadde gegeven.
Doen dat saghen, alst es bescreven,
Die liede, warense in vare groet,
Dattie bottelgier was doet.
Doen keerde dat speelwijf weder,

1 Gang, omgang, ronde. 2 Voordat mij de Heere gewroken heeft.
3 Namelijk dit voorwerp van wraak en vervloeking.

Eñ viel vor thomas voete neder
Eñ riep in der heidene tale:
»Dits .I. prophete, weet ic wale,
Ofte van gods apostelen een;
Want ic hoerden seggen over een,
Doene sloech die bottelgier,
Dat hi niet en soude gaen van hier
Eer ne[1] god hadde gewroken.
Doen dat wijf dat hadde gesproken,
Mercte die coninc, dat hi ware
.J. heilech man, eñ bat hem dare
Dat hi den brudegoem entie bruut mede
Soude gebenedien daer ter stede.
Doen deedt[2] thomas, sonder sparen.
Snachts, alsi slapen waren,
Beide brudegoem eñ bruut,
Quam daer in, sonder gheluut,
.J. scone portere, sonder waen,
Eñ helsese[3] beide saen.
Metten selven, alsict las,
Quam beslotenre dore thomas,
Daer si in slape laghen beide.
Doen ontwecte hise eñ seide:
»Minen here, minen coninc,
Saghedi nu, dats seker dinc,
In uwen slape, sonder waen,
Eñ hi hiet mi tot u gaen,
Dat ic u soude condech maken
Sijn geloeve, in waren saken,
Eñ doepsel ontfaen nu;
So soude mine benedixie, dat seggic u,
In u wortelen eñ bloyen mede,
Eñ[4] ghi houden wout suverhede
So soudi te groten loene comen."
Si dadent, alsict hebbe vernomen,
Doen leerde hi tgeloeve hem beiden.
Mettien es hi van hem ghesceiden.
Beide hi ende abbanes

1 Hem. 2 Deed het. 3 Omhelsde ze. 4 En indien.

Ghingen te scepe, des sijt ghewes,
Eñ quamen cortelike daer na
Int conincrike van india.
Doen was die coninc harde blide
Van st thomase ten selven tide,
Eñ vraechden of hi wel meester ware
Zalen[1] te timmerne[2] openbare?
Thomas sprac: »Ja ic, here! wale."
Doen nam hi .j. roede ten selven male,
Eñ ghinc met hem overal,
Hoe lanc, hoe breet, hoe wijt, hoe sma[l]
Dat salen eñ cameren souden wesen,
Cokene eñ ander dinc te desen.
Alse st thomas hadde ghevisiert,
Alsoe ons dystorie leert,
Sprac hem die coninc aldus an:
»Warlike ghi sijt .j. timmerman,
Die altoes sout[3] met coninghen sijn.
Ghi visiert soe wale in schijn.
Ic moet wech varen nu,
Eñ laten u hier bi u
Scat eñ goeds .j. groet deel.
Temmert dit al geheel
Dat ghi hebt gheviseert."
Thomas, die was wel geleert,
Seide dat hijt soude doen wale.
Die coninc voer wech, ten selven male
Ghinc st thomas, als ict las,
Die ons heren apostele was,
Predeken tgeloeve daer int lant
Eñ keeres vele te siere hant,
Eñ stichte capellen ende kerken,
Eñ maecte papen ende clerken,
Eñ bisscoppe te meneger stede,
Eñ gaf van den scatte, dats waerhede,
Den armen die binden lande waren.
Die coninc merde daer na twaren

1 Zalen beteekent zoowel huizen als groote kamers. 2 Timmeren is metselen, bouwen, en timmerman is bouwmeester. 3 Moest.

.IJ. iaer eer hi te lande quam.
Doen hi was comen en̄ vernam
Hoet met sinen scatte was vergaen
Dede hi thomase en̄ abbanesse vaen,
En̄ leidse in enen kerker beide
En̄ woudse doden, alse hi seide.
Maer daer lach doen cranc op die stat
Een des coninx broeder, hiet gat.
Om den rouwe, dat weet ic wale,
Liet hise leven te dien male.
Maer hi woudse sonder bliven
Na. sijns broeder doet ontliven.
Sijn broeder starf, dans gene sage,
En̄ quam weder ten vierden daghe
Te priemtide[1] van der doet,
En̄ tvolck was in vare groet
Van den wondre, dat daer was,
En̄ sprac ten coninc, alsict las:
»Lieve broeder! ga wi nu
Ten heilegen apostel, des biddic u,
Vallen wi hem te voeten saen,
Want hi heeft mi op doen staen,
Dalmachteghe god, om sine bede;
Oec toende hi mi, dats waerhede,
In hemelrike .j. scone zale,
In[2] const niet geseggen wale,
Want diere[3] zalen sekerlike
Ne ghelijct ghene in erdrike,
Die u dapostele heeft ghereit.
Maer wildi gout en̄ aerbeit
Hebben, ic saelt u geven wale,
Wildi mi laten hebben die zale.
Doen die coninc hadde gehoert
Van sinen broeder dese woert,
Ghinghen si ten selven stonden
Daer si den apostele vonden.
En̄ hebben uten kerker gedaen,
En̄ vielen hem te voeten saen,

1 Bij het krieken van den dag. 2 Ik en. 3 Dergelijke.

Eñ baden hem, dat hise kersten dade.
Thomas wards[1] sciere te rade.
Doen si beide kersten waren
Vercochtense haer goet sonder sparen,
Eñ gavent den armen, dat was waer,
Eñ volchden s^t thomase naer.
Doen was thomas daer becant,
Alse ghi hoert in dat lant.
Want hi ghenas openbaer
Alle die sieke die waren daer,
Entie dode dede hi op staen,
Enten duvel vraechdi[2] saen,
Eñ oec ghenas hi migdona
Die blint was worden, alsic versta,
Eñ carisius sijn[3] wijf was,
Eñ makese kersten, alsict las.
Doense kersten was ghedaen
Ne woudse niet sonder waen
Te carisius bedde comen.
Doen hi dat hadde vernomen,
Ghinc hi toten coninc migdonius,
Die was sijn neve, wie lesent dus,
Eñ oec haddi siere suster mede,
Eñ bat hem daer ter stede,
Dat hi sijn wijf soude laten varen
Tote migdona sonder sparen,
Te proeven[4] met talen op eñ neder,
Of sise met haren man iet weder
Mochte bringen, alsict vernam.
Doen si tote migdona quam
Begonste si haer saen
Tgeloeve te leerne, sonder waen,
Eñ bekeerse, alsic las;
Doen dedese kersten s^t thomas.
Doen die coninc hoerde die mare,

1 Wards te rade d. i. ward des of zulks te rade, of nam in dien zin een besluit. 2 Meer dan waarschijnlijk heeft er in het oorspronkelijke gestaan: *v'iaechdi*, d. i.: *verjaechdi* of *verjaayde hij.* Wellicht was de stip boven de *i* weinig zichtbaar en de apostrophe wat groot, waardoor de afschrijver *vraechdi* las. 3 In het H. S is *sijn* doorgeschrapt. 4 Om te beproeven.

Dat sijn wijf kersten ware
En̄ carisius sijn neve mede,
Ghebodense daer ter stede
Quadien, dat si ten selven stonden
Den apostele haelden ghebonden.
Si dadent alsict hebbe vernomen.
Doen st thomas daer was comen
Dedene die coninc saen
Op gloeyende kolen gaen,
Daer saghen si dat van onder quam
Ene fonteine, die benam
Den colen beide hitte en̄ brant.
Doen sprac die conir c te hem te hant:
»Thomas! du moets gaen met mi
In onsen tempel, dat seggic di,
En̄ aenbeden onsen god."
Doen sprac st thomas sonder spod:
»Ic wille in den name van onsen here
Om te meerne sine ere,
Beide tempel en̄ afgo:l mede
Doen neder vallen hier ter stede."
Alse thomas dit hadde ghesproken
Es die tempel te sticken ghebroken
Entie afgode ten selven male
Datter niemen, in waerre tale,
Van den volke en bleef doet.
Des hadde die bisscop rouwe[1] groet,
En̄ woude wreken sijns gods scande
En̄ hief .j. swert in sine hande,
En̄ sprac: »ic sal mi wreken,"
En̄ heeft den apostel dorsteken.
Dus wrac hi sinen god, sonder waen.
Doen dat die coninc hadde verstaen,
En̄ sijn neve carisius,
Vloen si wech, wi lesent dus.
Doen wert daer ter selver tijt
Onder tvolc .j. groet strijt,
Maer dmeeste deel dats waer

1 Smart, leed.

Stont vor den apostel daer,
Doen verbernden si sciere
Haer bisscoppen in den viere,
Daer na groeven si met eren
Den lichame des heilechs heren,
Eñ stichten hem ene kerke
Daer god met sinen hemelschen werke
Mieraclen dede sonder ghetal,
Want die boeke seggent al.
Doen die keyser alexander,
Niet die grote, maer die ander
(Alexander die grote was
Lange te voren, ic seggu das,
Eer god in erdrike quam,
Alsoe alsict vernam,
Eer god te hemele was gevaren,
Entie apostelen ghepassijt waren)
Alexander, daer ic af vermane,
Quam ghereden alsic wane
Van persen, dat hi gewonnen
Hadde, om dat si hem niene onnen[1]
En wouden sijns rechts, dat gewan[2]
Horen coninc. Doen baden si saen
Die van ciria, als wi lesen twaren,
Die sine hulperen waren,
Dat hi soude senden, waert hem lief,
Ane den coninc van india .j. brief,
Eñ doen hem bidden, alsic las,
Den coninc, die in india was,
Dat si hem den lichame st thomas
Sendden. Doen was hi sciere beraden das,
Eñ sendder omme te india waert.
Si sendden hem ter selver vaert.
Doen deden die keyser, sijts gewesse,
In die stat te edesse,
Daer heidene no ioden en mogen comen,
No wonen, alsict hebbe vernomen,
No leven boven .vij. daghe.

1 Gunnen. 2 Verkreeg.

Abbagarus, dans gene saghe,
Die coninc was van der stede,
Hadde sint, om st thomas bede,
Ene lettre vriendelike,
Van[1] god van hemelrike.
Es [l. En] als die stat es beseten
Van den heidenen, dat seldi weten,
So doet men dese epystele lesen,
So bliven si doet sonder ghenesen[2],
Op dat[3] een kint si sonder sonde,
Die den brief leest daer ter stonde.
Hier af bevelic gode dware.
Ic sal u seggen .j. ander niemare[4]
Van alexander, daer ic af scrive,
Roefde[5] menegen van den live.
Nochtan seggic dat some de heren minnen
Selke xante, selke xantinnen,
Dus mocht wel openbare
Van st thomase wesen ware.
Hier laet ic van st thomase bliven
En̄ sal u van st matheeuse scriven.

[St MATTHEUS.]

In ethyopen, dat ic wane
Dat in dietsche heet moriane,
Daer waren .ij. gokelaren int lant,
Alsoe alsict ghescreven vant.
Die hieten iaron en̄ arfaxat.
Dese .ij. waren, ic segge u dat,
Te nadaber in die grote stede,
En̄ daden verstaen over[6] warhede,
Dat si beide gode waren.

1 Waarschijnlijk over. 2 Herstel. 3 Indien. 4 Nieuws, tijding, mededeeling. 5 Hier is een werkwoord zonder onderwerp, want het *alexander* van den vorigen regel wordt reeds beheerscht door zijn voorzetsel. Er had moeten staan: *Hi roefde*, enz. Doch het weglaten van het persoonlijk voornaamwoord in den nominativus, nadat het zelfstandig naamwoord, waarop het terugziet, in een gebogen naamval is voorafgegaan, wordt bij de beste Schrijvers van vroegere eeuwen aangetroffen. Zie Dr De Vries, Brief aan Dr Jonckbloet 1845, bl. 17 en 18. 6 Voor.

Die coninc egippus, sonder sparen,
Gheloefde an hem[1] eñ al sijn lant.
Daer quam menich, dats becant,
Ute andren lande, sonder waen,
Om hem te aenbedene vant verstaen,[2]
Want si maecten met gokelien,
Alsoe die scrifturen lien,
Theidene volc stom eñ blint,
Doef, cropel, dats bekent,
Eñ scenen hebben sochte[3] eñ rede[4]
Eñ alrehande ongemake mede.
Si daden oec die liede twaren
Staen ofte si gebonden waren,
Oec daden si, alsi wouden, sciere
Comen serpente eñ ander diere,
Al gheseit in corter tale.
Si waren van toverien meester wale;
Dese hadden tvolc sere ontweegt[5];
Maer god, alse die scrifture seegt,
Die draegt die sorghe van den mensche
Bat[6] dan si souden wenschen,
Heeft desen orbore versien,
Eñ sendde daer matheeuse mettien,
Die apostele eñ ewangeliste was,
Jeghen te predeken, alsic las.
Doen hi te nadaber binnen quam,
Ghinc hi predeken, alsict vernam,
Ons heren geboerte eñ sine doet,
Eñ oec ontdecti hem al bloet[7]
Der gokelaren quade leven.
Wien si siechede hadden gegeven
Met ingromancien[8], als wi verstaen,
Die ghenas st. matheus saen.

1 Hen. 2 *Verstaen* is het-zelfde als ons *verstellen*, dus *vant verstaen* beteekent uit versteldheid, uit bewondering, uit verbazing, enz. 3 En zij schenen te hebben zucht d. i. ziekte, meer bepaald vallende ziekte. 4 Koorts. 5 Ontsteld, ontroerd. 6 Meer, beter. 7 Ontdekte hun ten klaarste, ten volle. 8 Verbastering van gyromancie, d. i. waarzeggerij door het rondloopen in een' kring, of nekromantie, dat niet slechts op geestenzienerij, maar op alle tooverij werd toegepast, en meestal opgevat als *nigro*mantie en met *zwarte* kunst vertaald.

Doen woende te nadaber in die stat
.J. hiet candacis, ic seggu dat,
Die st. philips lange te voren
Hadde ghedoept, als wijt horen.
Doen hi vernam die niemare[1],
Dat .j. apostel daer binnen ware,
Liep hi met haesten te hant
Daer hi st. matheeuse vant,
Eñ viel hem te voeten op die stede,
Eñ sprac blidelike mede:
»Nu sie ic wale openbare,
Dat u god heeft gesent hare[2],
Dat[3] ghi dese stat soudt vrien[4]
Van deser quader gokelien;
Dat dit sotte volc waent, sonder spod,
Dat dese gokeleren sijn god,
Eñ geloeven an hem[5] al te samen".
Doen dit candacis maghe vernamen
Eñ sine vriende, quamen si saen
Vor den heilegen apostel staen,
Eñ baden hem sonder beide
Dat hi hem[6] gave haer[7] kerstenheide[8],
Want candacius hadse bekeert,
Eñ hadde hem tgeloeve geleert.
Doen matheus dit hadde gedaen
Ghinc hi ganssen[9], sonder waen,
Alle die liede, die siec waren
Niet alleene, dat seggic twaren,
Die de gokelaren hadden gepijnt,
Also als die warheit schijnt,
Maer wie si waren eñ wanen[10] si quamen,
Die ghenas hi al te samen.
Doen ghinc hi predeken harentare[11]
Int lant tgeloeve openbare.
Hi conste openbare wale
Van allen lande alle tale;
Dit wonderde den lieden sere.

1 Nieuws, tijding. 2 Hier. 3 Opdat, ten einde. 4 Bevrijden. 5 Hen. 6 Hun. 7 Hun. 8 Doop. 9 Genezen. 10 Van waar. 11 Hier en daar.

Doen leerde hem die heilege here
Tgeloeve Gods[1] met vaster tale,
Hoe hi quam mensche in den dale[2],
Eñ hi starf die doet van minnen,
Eñ hi verrees, dat seldi kinnen,
Eñ hoe hi te hemele es gevaren,
Eñ hoe hi noch, sonder sparen[3],
Sal neder comen doemen[4] hier,
Eñ erdrike verbernen in .j. vier.
Doen hi dit hadde verstaen
Quam daer geloepen .j. saen
Eñ seide, dattie gokelaren quamen,
Eñ brachten met hem[5] te samen
.IJ. draken, die waren gebonden
Met starken ketenen te dien stonden.
Ute harre kele vloech sulfer eñ vier,
Alsoe alst bescreven es hier.
Die stanc die van hem[6] quam was so groet
Dat daer liede vele bleven doet.
Doense dapostel hadde vernomen,
Dat si te hem waert waren comen,
Doen sechende[7] hi hem ter selver vaert,
Ende ghinc ute ten draken waert.
Doen sprac candacius met desen:
»Here latet bi uwen wille wesen
Dat ghi blijft binnen der doren,
Eñ ic sal luken hier op voren
Dese venstren, daer ghi wale
Jeghens die quadien[8] selt hebben tale,
Die hier vore die dore staen."
Doen antwoerde matheus saen:
»Eest dat ghi wilt ter selver vaert,
Soe trect sciere achter waert
Eñ laet mi ontdoen[9] die dore nu,
Ic ben sonder anxst, dat seggic u."
Doen ghinc dapostele ute met desen,

1 Jezus. 2 Hoe hij als mensch in de wereld kwam. 3 Ongetwijfeld. 4 Oordeelen, oordeel houden, op den dag des oordeels recht spreken. 5 Zich. 6 Hen. 7 Hem of sich sechenen = Een kruis maken. 8 Boosdoener, booswicht, moordenaar. 9 Openen.

Entie quadien, daer wi af lesen,
Stonden daer met horen draken.
Doen Matheus begonste naken
Doen vielen die draken met groter moete[1]
In slape vor st. matheus voete.
Doen sprac dapostele daer ter stont:
»Nu proeft[2] of ghise gewecken[3] cont."
Si proefdens, en[4] bescoet[5] hem niet.
Doen sprac matheus: »wats u gesciet?
Segt mi, waer es nu
U meesterie, des biddic u.
Nu lijt[6] dat ghi sijt verwonnen,
Want u en sal niet gehelpen connen
Alle die quaetheit[7], die ghi cont.
Nochtan willic teser stont
Dese draken op doen staen,
Eñ met ghemake wech doen gaen
Datsi niemen en selen deren;
U en sal helpen niet u weren."
Toen gheboet hi den draken dat,
Dat[8] si ghingen uter stat
Sonder iemene te doene scande[9] daer.
Si dadent. Doen sprac daer naer
Matheus ten volke, dat daer stont:
»Siet nu mach u wesen cont
Der quadien scande groet,
Die u leiden in die doet;
Maer wildi werken bi minen rade
Ic sal u bringhen uter scade[10],
Want god[11] heeft mi, dats bekent,
Om u salicheit hier ghesent,
Om dat ghi dafgode soudt laten[12]
Eñ volghen siere gerechter straten;

1 Lust, zin; Hoogd: Musze. 2 Beproeft. 3 Uit den slaap doen ontwaken. 4 Woord van ontkenning. 5 Baatte. Van daar nog ons *beschot* (van koren sprekende) voor baat, voordeel. 6 Erkent, belijdt. 7 Duivelskunst. 8 De herhaling van het slot van het vorige vers aan het begin van het volgende was bij de ouden zeer gewoon. Zie Dr. De Vries, Brief aan Dr. Jonckbloet, bl. 12. 9 Leed. 10 Jammer, leed, droefenis. 11 Jezus. 12 Laten varen, afvallen.

Ic rade u dat ghijs niene[1] besaect[2],
Want hi ons allen heeft gemaect,
Eñ weder verlost van den valle,
Dien wi vielen alle bedalle[3]
Over mids[4] die verboden spise,
Die ver[5] yeve[6] [at] van den rise[7]
Eñ adaem om haren raet,
Daer ons af quam dat meeste quaet,
Dat wi ter helle moesten varen
Eer hi hier neder quam sonder sparen.
Die[8] gods sone in erdrike,
Eñ ontfinc vleesch van onsen slike
Eñ menschelijc lijf
An[9] marien, dat reine wijf;
Eñ was hier .xxxiij. iaer,
Niet vele min, dats waer.
Daer na starf hi bitterlike
Om dat hi ons in hemelrike
Woude erven met siere doet,
Daer die bliscap es so groet.
Dat ghene tonge, sonder waen,
In ghene tale en mochte bevaen.
Eñ daer en es gheens wenschens noet.
Want daer en comt siecheit no doet."
Doen hi stont in dit sermoen
Hoerdi grote claghe doen.
Om sconinx sone, die doet was,
Was daer die rouwe, alsict las.
Doen geboet die coninc, sonder sparen,
Dat men dade comen die gokelaren,
Die tkint souden doen op staen.
Sie quamen daer beide, sonder waen,
Eñ pijndens[10] hem, alse wi horen,
Maer die pine was al verloren,
Sine conster toe ghedoen niet.

1 Niet en. 2 Verzaakt, nalaat. 3 Allen met allen, al te samen. 4 Ter oorzake van. 5 Vrouw, een eertitel. 6 Eva. 7 Tak, rijsje. 8 Het lidwoord de. 9 Van. Zie ook Ferguut vs. 979. Hooft, Ned. Hist. f°. 241. 10 Deden daartoe al hun best, stelden alles daartoe in het werk.

Alse candacius dit siet
Ghinc hi ter conincginne, alsict las,
Eñ seide datter een man was,
Die de dode conste op doen staen,
Entie zieke ghenesen saen.
Eugemia, die conincginne,
Sprac met .j. bliden sinne,
Tote eersamen lieden, die daer waren,
Gaet met candacis, sonder sparen,
Eñ bringt den heilegen man te mi nu,
Met werdecheden hier met u.
Doen die liede te hem quamen,
Ghinc hi met hem al te samen.
Doen hi daer quam dede hi saen
Tkint in ons heren name op staen.
Doen was die conincginne blide,
Eñ ontboet[1] ten selven tide
Alt volc, alsic hebbe vernomen,
Dat si daer met haesten comen,
Om te siene enen god,
In menschen gelike[2], sonder spod.
Want hi doet teekene openbare,
Die niemen dan die god en ware
En mochte doen in erdrike.
Si quamen daer alle haestelike
Daer omtrent van allen landen.
Si brachten met hem offerande,
Die si souden offeren daer,
Dat wieroc eñ goud claer.
Tierst dat[3] matheus sach
Sprac hi »dat ic u seggen mach
In[4] ben niet gewarech god licht[5]
No god, maer sijn arme knecht,
Die mi hier tote u heeft gesent.
Om dat hi wille, dat ghi kent,
Dat hi god es, sonder waen,
Dede hi desen doden op staen,

1 Deed weten. 2 Gedaante, vorm. 3 Zoodra als het. 4 Voor: ic en. 5 Godlicht (aaneen geschreven) beteekent waarschijnlijk *goddelijk* d. i. meer dan mensch.

Eñ hi wille, dat ghi kent sijn werc,
Dat hi es boven, eñ hi es sterc
En machtech in sine dade.
Wildi werken bi minen rade,
Soe ontfaet u doepsel saen.
Alse ghi dit hebt ghedaen
Soe neemt dit zilver eñ dit gout,
Eñ dese rijcheit menich fout,
Eñ timmerter mede kerken ons heren,
Daer ghi hem in moegt dienen met eren;
Hier ane leghet vele bat[1]
Dan ane mi, ic segge u dat."
Doen si kersten waren ghedaen,
Ghingen si alle sonder waen
Die kerke met haesten maken.
Oec seggic u in waren saken,
Dattie kerke ghetimmert was
In .xxv. daghen, alsict las.
Doen noemese matheus
Op-verstannesse[2], wi lesent dus,
Want tien tide daer gescieden
.IJ. op-verstannessen, als ons bedieden
Die vraye[3] ystorie, sijts gewes.
Dierste van desen .ij. een es
Op-verstannesse van den kinde
Dien god sijn leven weder sinde
Om st. matheus bede,
Eñ om die liede noch oec mede.
Dander op-verstannesse was groet,
Daer tvolc op-stont van der doet
Der sonden, daersi in hadden geleghen,
Eñ dienden gode sonder ontweghen[4];
Daer na hiet die kerke aldus.
Doen bleef daer wonende matheus
Int lant .xxxiij. iaer,
Eñ ordineerde bisscoppe daer,
Eñ papen eñ clerke mede.

1 Veel meer. 2 Toen noemden zij de kerk „Matthæus' opstanding" (verg. v. 3377). 3 Ware. 4 Zonder van den rechten weg af te wijken.

Egippus, die coninc van der stede,
Eñ eufemia, die conincginne,
Eñ eufromon, sijn sone, dien god minne,
Eñ sijn dochter euphemia,
Wrachten alle, alsict versta,
Na st. matheus raet.
Eufemia, dat verstaet,
Sconincx dochter, hilt suverhede
Al haer leven, dats waerhede.
Mi ware te telne alte suaer[1]
Hoe menegen sieken hi ganste daer,
Eñ hoe menegen doden hi genas daer iegen.
Hier bi[2] laet ict ombescreven
Eñ segge u davonture voert.
Egippus die coninc van der poert[3],
Doen hi was van iaren out,
Moesti ghelden[4] sine scout[5],
Die hem die nature geboet,
Eñ sterf in heilicheden groet.
Doen dus was doet die heilege man,
Quam yrtacus, .j. quaet tyran,
Eñ ontfinc tconincrike met desen.
Eñ doen hi sach dat scone wesen
Sijns vorsaten dochter, eufemia,
Dede hise te wive soeken na.
Doen en wouds die maegt niet doen.
Mettien essi te matheuse gevloen
Eñ bat hem, dat hi haer helpe dade[6].
Matheus sprac: »ghi seles sonder scade
Eñ sonder sonde af comen wale."
Doen gheent[7] was die tale,
Entie maegt soude wech gaen,
Quam yrtacus tote hem saen
Eñ sprac hem ane al dus:
»Helpt mi, lieve matheus!
Dat ic van haer hebbe mijn gevoech[8];

1 Het zou mij te zwaar zijn te verhalen. 2 Hierom. 3 Stad. 4 Betalen. 5 Den tol der Natuur. 6 Hulp verleende. 7 Geëindigd. 8 Wil, genoegen, genot.

Ic sal u gheven goeds genoech."
Doen antwerde matheus saen:
»Ghi selt mi saterdaghe gaen
Ter kerken, daer selen comen
Vrouwen eñ maechde, hebbic vernomen,
Daer moghedi horen hoe ic sal
Den huwelec prisen al."
Tsaterdaghes, alsict hebbe vernomen,
Es euphemia comen,
Met .ij. c. maechden wale,
Om te hoerne sine tale.
Oec quamen daer maechde eñ vrouwen.
Matheus begonste te doene met trouwen
Sijn sermoen eñ prijsde den huwelec sere,
Maer hi prijsde vele mere
Suverhede sekerlike
Want si es gods gelike,
Eñ men comter gode naest mede.
»Nochtan recht huwelec, dats waerhede,
Eñ (l. es) oec te prisene in die wet[1],
Want hi es van gode geset,
Entie heilegen hier te voren
Waren in huwelike, als wijt horen:
Abraham, ysaac eñ jacop,
Eñ moyses mede, sonder scop,
Entie heilege david twaren;
Wie was heileger dan dese waren?
Niemen daer ic noit af las,
In doude wit[2], sijt seker das.
Oec was peter ghehuwet met,
Die bloeme was van onser wet,
Maer suverheit es bloeme, alsic lie[3],
Want ihesus hiltse en marie,
Sijn moeder, die conincginne vrie[4],
Eñ menech, dien gode gebenedie."
Doen yrtacus hoerde dese tale
En behaghese hem niet wale,

1 Schriftuur. 2 Oude Wet, d. i. oude Testament. 3 Zeg, betuig. 4 Edel, hoog verheven.

Dat hi suverheit prijsde boven.
Doen begonste sere doven[1]
Die quade coninc yrtacus,
Eñ wachte matheus, wi lesent dus;
Doen hi sijn sermoen hadde gedaen,
Eñ en-wech soude gaen,
Quam van achter die quade tyran,
Eñ dor-stac den heilegen man,
Met .j. swerde dor den lichame.
Aldus starf, sonder blame,
Matheus, die ewangeliste.
Doen tvolc die niemare wiste,
Dat dapostele was doet,
Liept met haesten groet,
Tsinen palayse, sonder waen,
Eñ woudene verbeenen[2], saen.
Doen dit die papen vernamen
Entie heilege liede te samen,
Liepen si met haesten naer
Eñ verbodent den volke daer,
Om dat si niene wouden dat men sprake,
Dat sijt daden om enege wrake,
Want god wilt endelike al
Na sinen wille groet eñ smal.
Doen ghinc wech tvolc met sere[3]
Daer doet lach die heilege here,
Eñ groevene met werdecheden.
Doen stichtense over sine lede
Ene scone kerke cortelike
Wel ghemaect diere en rike[4].
Doen ghinc euphemia met groter spoet,
Eñ gaf den armen al haer goet,
Want si wiste wel ten selven tiden
Dat si vor tgeloeve moeste striden,
Want yrtacus sendde dare

1 Razend, woedend worden. Ook verblind, verdwaasd, bedwelmd zijn. Zie Van Heelu vs. 1637, 5663 en Melis Stoke B. IV, vs. 627 en B. V, vs. 1216. 2 Beleedigen. uitschelden, honen. Zie Anna Bijns, Refereynen, 14de R., Horae Belg. VI, 122. 3 Droefheid, smart. 4 Uit het bouwen van kerken boven de graven van heiligen is voortgesproten het begraven in de kerken.

Vele vrouwen tote hare,
Dat si haer raden souden sere,
Dat si name haren here,
Maer al die raet. was ieghen spoet[1].
Nu hoert wattie tyran doet·
Doen senddi den gokclare daer;
Dat en bescoet hem niet .j. haer;
Doen dat die quade tyran sach,
Dede hi dat ic u seggen mach
Eñ dede der maegt huus ontsteken.
Maer god, die dit woude wreken,
Dede .j. engel van boven comen,
Die dat vier heeft ghenomen
Eñ droegt op sconincs zale[2]
En verbernese al te male,
Soe dattie coninc cume[3] ontvloe,
Eñ sijn sone mede alsoe.
Nochtan hadde hem beter ghesijn,
Warense verbornt[4] in schijn,
Want sconinx sone, dat seldi weten,
Was metten duvelen beseten,
Dat men[5] moeste sonder beiden
Ghebonden toten grave leiden,
Daer st. matheus lichame lach,
Daer starf hi daert menich sach.
Yrtacus selve, die quade tyran,
Die dor-stac den heilegen man,
Wart ghequelt met laserien,
Alsoe als ons die boeke lien[6],
Dat hi hem in onverduldecheden
Dor-stac al daer ter steden,
Alse hi den apostel hadde gedaen.
Doen coes tvolc behorde[7] saen,
Dat was egippus ioncste sone
Eñ euphemien broeder die ghone.
Doen hi out was .xxij. iaer

1 Te vergeefs. 2 Huis, paleis, zoowel als zaal. 3 Naauwelijks. 4 Verbrand. 5 Samentrekking van menne, d. i. men hem. 6 Verhalen, vermelden. 7 Bohort, eigennaam in den accusatief.

Maecte sine coninc daer.
.Xliiij. iaer daer na
Regneerdi alsoe ict versta
Eñ leefde alse .j. heilech man,
Eñ stichte menege kerke dan.
Eñ hilt tgeloeve met eren groet,
Eñ goedde[1], vor sine doet
Sine kindre met eren hoghe,
Den enen coninc, den andren hertoghe.
Alse hi hadde beset soe wale
Sine dinc[2], voer hi ten selven male
In hemelrike, dats waerheit fijn,
Hi, entie heilege suster sijn.
Hier af willic laten bliven,
Eñ wille u van den mindren jacoppe scriven.

[St JACOP de mindere.]

Die heileghe jacop, die broeder was,
Beide der apostele symon eñ judas,
Eñ suster sone was marien[3],
Jhesus moeder, alsic hore lien,
Oec hiet maria dese vrouwe,
Alsoe alsict hier bescouwe.
Deser marien vader was
Jhosefus broeder cleophas.
Dese ioseph, horic lien,
Hadde ghetrout der maegt marien,
St. anne was sijn ouder moeder,
Dese jacop hiet ons heren broeder,
Bi .iij. redenen, die daertoe sijn,
Die wi vinden int latijn.
Dierste es dattie ioden plaghen
Broeder te heetene in dien daghen
Die twier suster kindre waren
Of twier ghebroedre, twaren;
Dander was, als wi verstaen,
Dat hi was alsoe gelijc gedaen[4],

1 Verrijken, begiftigen. 2 Zaken. 3 Marien, Maria in den gen. en dativus.
4 Dat hij zoo veel geleek of de zelfde gedaante had.

Dat, die niet met hem omme en ghingen,
Ne consten geweten sonderlinghe
Welc deene ofte dandre was,
Daer omme dadense, alsict las,
Den ioden iudase cussen saen,
Om dat si duchten dat si vaen
Mochten jacoppe aldus,
En hem soude ontvlien ihesus.
Die derde redene die was groet,
Doen god smaken[1] woude die doet,
Sprac jacop dat hi nemmermere
En ate, god en soude verrisen ere[2].
Doen god op was ghestaen,
Quam hi tote jacoppe saen,
En sprac hem ane, dats waerheit fijn:
»Sijt blide, lieve broeder mijn!
Ic ben verresen wildijt weten,
Als ghi wilt moghedi gaen eten."
Oec hiet hi die gerechte jacop mede
Om sine grote heilichede,
Want hi was heilech, alsict vernam,
Eer God in ertrike quam.
Hine dranc noit citer no wijn,
En̄ noit en ontbeet[3] die mont sijn
Vleesch, no sijn hoeft
En wart noit gedwegen[4], des geloeft,
No oec ghebaedt sine lede,
Oec waren sine cledre mede
Niet van wollen, dats ware,
Maer van herden kemels hare.
Hi hiet die minder iacop, alsict las,
Om dat dandre ouder was.
Oec was dandre jacop ere
Jongre gemaect van onsen here.
Daer omme was hi meerre geheten.
Dese mindre, dat suldi weten,
Was jongre van iaren,

1 Ondergaan. 2 Voordat Jezus uit den dood zou opstaan, verrijzen. 3 Nuttigde. 4 Gewasschen.

Eñ oec in dambacht na quam, twaren.
Dese was erenst in sijn ghebede
Dat wi lesen in selker[1] stede,
Dat hi cloven hadde in sine knien
Van vele venien[2] bi dien.
Dor[3] tvolc van ertrike dedi dat.
Doen was ierst bisscop in die stat
Van jherusalem, dats waer,
Doen sanc hi dierste misse daer,
Die noit na jhesus gesongen was.
Daer bekeerdi, alsict las,
Menegen mensche, sonder waen,
Alsdat die phariseus verstaen
Hadden, entie scriben mede,
Ghinghen si ter selver stede
Daer si st. jacoppe vonden,
Eñ spraken hem ane ten selven stonden,
In diere maniere als ghi moghet horen.
»Heilege jacop ute-vercoren
Wi bidden u, om ons heren wille,
Dat ghi openbare eñ niet stille
Segt van ihesuse die ware tale,
Want hier sal comen tesen male
Vele volcs, dat verdoeft es sere,
Wi selen u doen grote ere."
Jacop sprac: »ic saelt doen gerne,
Dies en staet mi niet tontberne[4]."
Jacop verstont haer gevenijnde tale,
Eñ den gront hare quaetheit wale,
Dat sine proefden, eñ sochten
Oft sine iet verkeren[5] mochten.
Doen daden si iacoppe gaen
Boven in den tempel staen,
Om dat hi ihesus lachtren soude,
Doen begonste jacop boude
Sine tale aldus, dat weet ic wel:
»Hoert ghi, heren van israël!
Daeromme ben ic gestaen hier boven,

1 Vele. 2 Gebeden. 3 Om. 4 Nalaten. 5 Veranderen.

Dat ic ihesum, dien wi loven,
Van hem die waerheit wille maken cont:
Ic saelt occ doen in corter stont,
Na miere bester moghentheden,
Want mi ees harde sere gebeden,
Ic segt u eñ make in inne[1],
Dat god, der onser alre minne,
Die vader van hemelrike es,
Sende den sone, des sijt gewes,
Hier neder in onse arme stat,
In der reinre maghet vat;
Daer hi noyt dach en hadde vrede
Jeghen der ioden felhede.
Int leste droeghen si over een[2],
Beide scriben eñ phariseen,
Eñ daden[3] pylatusse vaen,
Eñ ane .j. cruce slaen,
Eñ seiden dat al openbare,
Dat hi ware .j. gokelare,
Eñ niet ghewarech god.
Nogtan seggic, sonder spod,
Dat hi god was meer no min,
Sonder ende eñ beghin,
Eñ gelijc in siere godhede
Den vader, dats waerhede.
Sine godheit seggic, sonder waen,
Maer die menscheit was onderdaen
Den vader, want si minder was.
Na sijn doet, sijt seker das,
Stont hi op ten derden daghe;
Ic saegt, dan[4] es ghene saghe,
Die hier neder met hem waren,
.XI. daghe was hi twaren
Hier neder bi ons in erterike,
Eñ at ende dranc waerlike;
Daer na, doen .xxx. daghe eñ tiene

1 Iemant van iets *in inne* doen worden is er hem van overtuigen, ook, het hem *herinneren.* 2 Kwamen zij overeen. 3 Deden Pilatus hem. 4 Dat en.

Volcomen waren bi sinen aensiene,
Voer hi te hemele daer wijt saghen.
Wi bleven in sere eñ in claghen,
Maer hi geloefde[1] ons, hi soude ons saen
Sinen heilegen geest doen ontfaen,
Alse hi oec doen dede;
Hi quam tote ons optie stede,
Die heilege geest leerde ons te hande
Alle tale van allen lande.
Hi sal noch comen doemen hier
Ertrike, eñ verbernent in .j. vier."
Doen jacop dit hadde doen verstaen,
Begonste tvolc te roepen saen
»Osanna!" in ebreusche tale:
»Wi geloeven an ihesum wale,
Dat hi ghewarech god es."
Doen dit hoerde, sijts gewes,
Scriben ende phariseen,
Begonsten si te spreken over een:
»Dese gerechte dunct ons dolen;
Wi waenden, dat wi hadden bevolen,
Dat hi dat soude hebben ghedaen
Eñ dat hi den volke soude doen verstaen,
Die dolinghe van den gokelare[2].
Nu heeft hi tvolc openbare
Doen dolen vele meer
Met siere tale dant dede eer;
Hets goet dat wi daer boven gaen,
Eñ wine[3] neder worpen saen.
Want, blijft hi daer iet langer boven,
Hi sal tvolc al verdoven[4]
Ane sinen meester, den truwant[5]."
Doen clommense te hem thant,
Eñ seiden hem dat oppenbare,
Dat hi ware een loghenare;
Want hi hadde doen verstaen,

1 Beloofde. 2 Namelijk Jezus, dien zij voor een' goochelaar hielden. 3 Wij hem. 4 Verblinden, verdwazen (zie Doven), en bij uitbreiding hen trekken, overhalen. 5 Bedrieger, vagebond.

Dat hi soude, sonder waen,
Van ihesum[1] die waerhede;
Des dochte hem, dat hi niet en dede,
Eñ dat hi tvolc hadde doen dolen meer
Ane hem, dant dede eer.
Jacop sprac bi den heilegen geest:
»Mijn ghelof hebbic gheleest[2];
Ic gheloefde u, dat ic soude wale
Van ihesum seggen ware tale,
Eñ dat hebbic nu ghedaen,
Soe dat ghijt wale moegt verstaen."
Doen dat die quade tyran hoerden,
So ic best can in corten woerden[3],
Dat sine tale was al te vroet,
Worpen sine metter spoet.
Doen hi afgheworpen was,
Keerdi hem, sijt seker das,
Op sine knien, die heilege here,
Nochtan was hi gequetst so sere
Van den valle, die hi viel daer,
Vor hem[4] bat hi openbaer,
Eñ sprac: »here vergeeft hem[4] dese mesdaet,
Sine weten niet dat si doen quaet."
Doen worpen sine met steenen daer.
Doen quam geloepen daer naer
.J. eñ sprac: »ghi hebt quaet gedaen,
Hi leit eñ bidt, sonder waen,
Vore die ghene, die hier sijn,
Eñ[5] hem dit doen, dats waerheit fijn."
Doen quam daer gheloepen recht
Een der phariseus knecht,
Met .j. stave, alse wijt leren,
Daer die volres haer lakene met keren[6],
En stac[7] hem, sijt seker das,
Thersenbecken af, alsict las.
Doen die heilege man was doet,

1 Het ww. *seggen* is hier in de pen gebleven. 2 Volbracht. 3 Deze regel is een onverstaanbaar tusschenlapsel. 4 Hen. 5 Versta: En die. 6 Schoon kloppen, zoo als men nog heden doet. 7 Sloeg.

Quamen daer, met haesten groet,
Die ghemeente, eñ wouden saen
Die phariseus hebben ghevaen;
Maer si waren hem[1] ontvloen.
Doen ghingen si met eren doen[2]
Den heilegen man ter erden[2],
Bi den tempel met groter werden.
Hier laet ic van hem die woert,
Eñ segge u van sinen broeders voert.

[St SYMOEN EN St JUDAS.]

Doen iarone eñ arfaxat
Hadden verdreven uter stat
Matheuse ute etiophia,
Doen ghingen si beide daerna
In persiden, te meneger stede,
Om te meerne haer quaethede,
Want sine dorsten niet weder keren
In etiophia, alse wi leren;
Maer god, als die scrifture seegt,
Die de sorghe van den mensche dreegt,
Sendde daer, sijt seker das,
St symoen ende iudas,
Die des minders jacops broeder waren:
Om dat si souden, sonder sparen,
Tkersten geloeve predeken daer.
Doen si daer quamen over waer,
Begonsten si met groter eren
Te predeken tgeloeve ons heren.
Die gokelaren, daer ic af seide[3],
Waren metten coninc beide.
Doen dapostelen waren comen
In persiden, alsic hebbe vernomen,
Quam hem te gemoete daer na
Sconincx drossate van babilonia,

1 Hun. 2 Begraven. 3 Sprak, melding maakte.

Waradach, met sconincx heere,
Want hi varen woude ter were
Jegen die van indien,
Die waren comen in persiden.
Waradach hadde met hem twaren
Beide afgode eñ gokelaren,
Eñ der afgode papen mede.
Waradach quam in ene stede,
Die stont binnen sconincx lant,
Daer hi dapostelen beide vant.
Doen ghinc die drossate waradach
Den afgode offeren, daert menich sach,
Om hem te vraghene tien tiden
Weder[1] men paysen[2] soude of[1] striden
Dorloghe, daer si omme waren comen.
Eñ dafgode, alsic hebbe vernomen,
Moesten swighen tien stonden,
Want si waren so vaste ghebonden[3]
Dat sine mochten meer no min[4]
Ghespreken, sint daer in
Dapostelen ons heren waren comen.
Doen ghingen si alle, ic hebt vernomen,
In ene andre stat eñ waradach,
Daer een ander afgod in lach,
Eñ vraechde hem, bi wat saken
Sijn god werende[5] siere spraken?
Doen antwoerde die duvel dare,
Dat daer binnen comen ware
.IJ. gods apostelen, sijt seker das,
Deene hiet symon, dander indas;
Dese hebben die macht so groet van gode,
Dat over mids hare ghebode,
U god en dar niet spreken .j. woerdekijn,
Daer si ieghen woerden[6] sijn.
Doen deedse soeken waradach',
Eñ proefde[7] of hise vinden mach.

1 Of..... of. 2 Vrede maken. 3 Onmachtig of door de kracht der apostelen overheerscht. 4 In geenen deele. 5 Afhield, onthield. 6 Tegenwoordig. 7 Beproefde.

Hi vantse saen, alsic versta,
Doen vraechdi hem daer na,
Wat si wouden eñ wanen[1] si waren?
Doen antwoerden, sonder sparen,
S[t] symoen, alse wijt horen:
»Ute india sijn wi geboren,
Eñ sijn gods knechte, dat seggic u,
Die ons hier heeft gesent tote u,
Om u te predeken u salichede,
Eñ u te leerne die warhede,
Eñ gode te minne eñ dafgode laten[2],
Eñ te volghene der rechter straten,
Die ihesus christus voren ghinc,
Eñ volchdi hem, dats seker dinc".
Doen sprac waradach, sonder sparen:
»Ic moet tenen stride varen,
Eñ, alsic weder ben ghekeert,
Salic horen wat ghi leert;
Dunket mi seker eñ goet,
Soo sal icker ane keren minen moet[3],
Eñ ic saelt laten eest ghedwas[4]."
Doen antwoerde judas:
»U ware beter, dat ghi den here
Eer[5] kennet, die u mach doen ere,
Dat ghi u viande moghet verwinnen,
Eñ dienen hem in allen sinnen."
Doen sprac waradach mettien:
»Vor segt ons, wat ons sal gescien,
In dien dat ghi houdt gebonden
Onse gode, te desen stonden,
Dat si niene mogen seggen waer."
Doen antwoerde symoen daer:
»Wi gheven uwen goden nu die macht,
Dat si moghen van harre cracht
Seggen al gader horen wille,
Eñ wi willen openbare eñ stille
Proeven[6] hare grote valschede."

1 Van waar. 2 Verlaten, laten varen. 3 Hart, gemoed. 4 Dwaasheid, logen, hersenschim. 5 Verlengde uitspraak van *er*. 6 Bewijzen.

Doen sprac waradach daer ter stede:
»Alsoe willic dat ghi doet."
Doen sprac dapostele metter spoet:
»Wi gheorloven u in ons heren name,
Dat ghi segt al dat u es bequame."
Doen begonste die duvel saen
Te seggen, dat hi hadde verstaen.
Si seiden hem te deser tijt,
Dat si souden hebben groter strijt,
Eñ dat en soude niet mogen bliven,
Eñ men souder vele ontliven
Van den volke, in elke side.
Doen waren dapostelen harde blide
Eñ loeghen, alsict bescreven sach.
Doen sprac die leidsman waradach:
»Ic ben in groten vare mettien,
Dat ic u lachen hebbe gesien."
Doen seiden dapostelen sonder sparen:
»Here ghine dorft[1] u niet vervaren,
Want merghen vroech so selen comen
Boden, als wijt hebben vernomen,
Die ghi tuwen vianden hebt gesent,
Eñ selen u bringen, dats bekent,
U wedersaken[2] tuwen wille,
Dat ghi openbare eñ stille
Van uwen vianden hebt u gevoech[3],
Eñ selen u betren[4] genoech
Al dat si hebben mesdaen".
Als waradach dit hadde verstaen,
Dat al dus soude ghescien,
Dedie die papen vaen mettien;
Omdat si dapostelen wederseiden[5]
Dedise in vangenessen leiden.
Al gader der apostele tale
Die ghesciede al te male,
Alsoe gelijc als sise seiden.
Doen dede waradach, sonder beiden,

1 Behoeft. 2 Vijanden, tegenstrevers. 3 Wil. 4 Vergoeden. 5 Tegenstreefden, vijandig waren.

Die valsche papen halen voert,
Eñ woudse emmer[1] hebben vermoert.
Doen dedi .j. vier maken saen,
Daer mense in soude worpen gaen.
Doen daposteken dat vernamen,
Met haesten si doen quamen
Eñ baden waradaghe te samen sere,
Om die minne van onsen here,
Dat hi die papen liete leven.
Nochtan hadden hem die papen gegeven
Ghelt eñ miede[2], sonder waen,
Dat hi dapostelen soude verslaen,
Maer dat en wouden si niet wreken.
Waradach, daer wi af spreken,
Gafse den apostelen, om haer bede.
Doen keerdi weder, dats waerhede,
Toten coninc erexes,
Eñ brachte mede, des sijt gewes,
Die heilige apostelen, alsict las,
Beide symoen eñ iudas.
Doen si daer quamen in die stat,
Was iaron eñ arfaxat
Metten coninc erexes daer.
Doen sprac waradach, dats waer:
»Siet her coninc, dits waerheit fijn,
Dat dese .ij. heilege gode[3] sijn.
Onse gode loghen ons altemale,
Maer dese wisten die waerheit wale.
Si vor seiden, sijts ghewes,
Alsoe alst ons gesciet es."
Doen iaron eñ arfaxat
Hoerden, dat waradach seide dat,
Wordense van nide[4] ontsteken.
Doen begonstense ute te spreken
Ten coninc, eñ seiden dese tale:
»Here! wi kennen haer wesen wale,
Want al haer leven dats quaetheden.

1 Zeer zeker. 2 Loon, belooning. 3 Godsmannen, of mannen, die om hunne wonderen als een God vereerd werden. 4 Yver.

Oec en willen si niet anebeden
Onse gode, dans niet ghelogheu,
Si destruwerense waer si moghen;
Here! wi willen in onser gode name,
Op dat[1] u wille es en bequame,
Al dat doen, dat wi begharen.
Nu doet halen, sonder sparen,
Al uwe riddren saen."
Die coninc hevet sciere gedaen.
Doen die riddren waren comen,
Dadense, alsict hebbe vernomen,
Alt volc te dien stonden
Staen, oft ware gebonden[2].
Oec benamense hem die sprake,
Die quadien, daer ic af make[3],
Den lieden, die daer comen waren,
Sonder allene, seggic u twaren,
Waradaghe en scadet niet.
Doen ghinc hi daer hi dapostelen siet,
Eñ vertelde hem dese niemare.
Doen ghingen dapostelen met hem dare
Eñ sechende tvolc, ic segge u dat;
Doen waest genesen optie stat.
Doen keerden dapostelen ter vaert
Met waradaghe weder thuus waert.
Alst quam opten derden dach,
Ghinghen dapostelen eñ waradach
Vor den coninc erexes;
Oec waren daer, sijts gewes,
Jaron ende arfaxat,
Eñ hadden hem vermeten dat,
Dat si toenen souden, sonder waen,
Dat si te voren hadden gedaen,
Tvolc in diere maniere mesmaken[4].
Dat seggic u, in waren saken,

1 Indien het. 2 Machteloos, bewegingloos. 3 In dezen zin moet vs 3939 op vs 3937 volgen. Vs 3938 is eene nadere bepaling van se (zij) in den vorigen regel, en waarschijnlijk is dit vs. oorspronkelijk geweest, „daer ic tale af make" of iets dergelijks. 4 Toetakelen, in den toestand brengen als vroeger.

Dat ieghen spoet[1] al gader was,
Om dat symoen eñ iudas,
Jeghen woerden[2] waren doe.
Doen ghingen die gokelaren toe
Van evelen moede, dats bekent,
Eñ daden comen menich serpent[3],
So dat tvolc was in groten vare
Van den serpente die waren dare.
Doen gheboden si te handen,
Dat si over die truwanden[4]
Hem wraken, sonder langher staen.
Doen ghingen die apostele saen
Jeghen die serpente. Al[5] siere sijn comen
Hebben sise met horen mantle genomen,
Eñ speeldenre mede op eñ neder,
Eñ settense ter erden weder,
Eñ hieten hem in den name ons heren,
Dat si te horen meesters keren,
Eñ tormentense alsoe sere,
Alse si gheboden hadden ere
Datsi den apostelen souden hebben gedaen;
Maer dapostelen verboden, sonder waen,
Dat si hem niene namen dleven,
Al woudense dapostelen hebben vergheven,
Dat en wouden si wreken niet.
Doen ghingen die serpente daer men toe siet
Ten gokelaren, daer si stonden;
Beide met clauwen eñ met monden
Scoerden si hem hore[6] vel,
Eñ queldense so, dat weet ic wel,
Dat hem beter ware in schine
Die doet, dan in die passie te sine.
Sie huulden van wee in derre maniere
Oft wolve waren oft ander diere.
Doen bat erexes den apostelen mee

1 Te vergeefsch. 2 Tegenwoordig. 3 Draak, soort van denkbeeldig monster, aan hetwelk de oudheid vleugels en klaauwen toekende, zie vs. 3986. 4 Bedrieger, vagebond. 5 Als. Waarschijnlijk zijn *al siere* in het oorspronkelijke aaneengeschreven geweest, *alsiere*, en de ouden verdubbelden den medeklinker in het midden eens woords niet dan uit noodzakelijkheid. 6 Hun.

Dat sise lieten sterven in dat wee.
Doen antwoerden dapostele met desen:
»Here coninc dat en mach niet wesen;
Al hebben wi hem sonder waen
Hare quaetheit doen verstaen,
Daer omme en wille wise niet doen sterven."
Doen gheboden si ander werven
Den serpenten, die daer waren,
Dat si namen, sonder sparen,
Hare venijn met haestecheden
Eñ siere met ghingen uter steden.
Die serpente, alsict hebbe vernomen,
Sijn weder ten gokelaren comen,
Eñ hebben hem[1], met groten toghen,
Hare venijn ute gesoghen,
Eñ gansten[2] al hare lede,
Eñ ghingender mede uter stede.
Daer waren die goeclaren meer
Te scanden, dan si waren eer.
Doen dit die serpente hadden gedaen,
Gheboden hem[1] dapostelen saen,
Datsi ghingen danen[3] si quamen.
Doen ghingen si van daer te samen.
Mettien sijn die goeclaren
Thuus gegaen, sonder sparen,
Daer si .iij. daghe, dat weet ic wale,
Laghen in groter quale.
Des vierds dages, alsict hebbe vernomen,
Sijn dapostelen te hem[4] comen,
Eñ seiden dese tale:
»Wine willen niet tesen male,
Uwes ondancs, u kersten maken,
Maer wi willen, in waren saken,
U eer ghenesen eñ laten u
Doen, dat ghi wilt nu."
Mettien hebben sise genesen;
En tie goecleren, daer wi af lesen,
Sijn in hare quaetheit bleven,

1 Hun. 2 Genazen, herstelden. 3 Daarhenen van waar. 4 Hen.

Eñ sijn ghevloen, alst es bescreven,
Uter stat ten selven male,
Eñ ghingen predeken, op ende te dale[1],
Den heidenen papen, dat si vernomen
Hadden, dat si .ij. souden comen,
Die ute india waren geboren,
Die de gode souden te storen[2];
Eñ dat hem die gode ontboden[3] dat,
Waert in poerte of in stat,
Dat sise ierst mochten beloepen[4],
Dadent hem metten live becoepen;
Si heeten beide, sijt seker das,
Deene symoen, dander iudas.
Dit ghingen si seggen op eñ neder[5].
Nu keric ten apostelen weder.
Die coninc erexes, alst es bescreven,
Bat hem[6], dat si met hem bleven.
Si dadent om sine bede.
Si stichten te meneger stede
Kerken, eñ ordineerden daer
Papen eñ clerke daer naer.
Daer na vielt in corten daghen,
Dat .j. ioncfrouw brachte gedraghen
.J. kint, eñ haer maghe vraechden hare,
Wie vader van den kinde ware?
Dat wijf sprac bi sduvels rade:
»Alsoe doe mi god ghenade,
Het es van derre diakenen een,
Die mi brochten in dit ween[7]."
Doen vraechde men hare,
Welc harre[8] dat ware?
Doen noemese .j. openbare,
Eñ seide, dat hi dat ware.
Doent haer maghe hadde verstaen,
Ghingen si den dyaken vaen,
Eñ wouden hem dlijf hebben genomen.

1 Hier en daar, overal heen. 2 Verstoren, vernielen, verwoesten. Zie Mel. Stoke, B. I. vs. 114. 3 Deden weten. 4 Ontmoeten, in handen krijgen. 5 Hier en daar, overal heen. 6 Hun. 7 Jammer, verdriet, wee. 8 Hunner.

Mettien sijn dapostelen comen,
Eñ hebben gehoert die niemare,
Dat hore dyaken gevangen ware.
Si ontsculdechden, dat weet ic wale.
Doen vraechden si hem te selven male:
Wanneer dat kint waer geboren?
Doen seidense, als wijt horen,
Heden te priemtide, sonder waen.
Doen gheboden dapostelen saen,
Dat men tkint daer brachte ter stede,
Eñ haren dyakenen mede.
Doen bracht mense beide dare,
Alsoe alsict vinde int ware.
Doen spraken dapostelen ten kinde aldus:
»Wi ghebieden di, in den name ihesus,
Dattu lijs[1] der waerheit des,
Oft dese dyaken dijn vader es,
Die hier ieghen woerden steet?"
Doen sprac dat kint: »god weet,
Hine dede noit sonde met wive,
Binnen al sinen live;
Hi es .j. heilech man, dats waer."
Doen baden haer maghe daer
Den apostelen, op dat si wouden,
Dat si hem seggen souden,
Wie die vader daer af ware.
Dapostelen antwoerden openbare:
»Ons staet den onsculdeghen tabsolveerne,
Niet den sculdeghen te deerne;
Wine sijn niet wroegeren[2] van den sonden,
No berechters[3] tallen stonden."
Doen si dit hadden ghedaen,
Woudense uter stat gaen.
Doen bat hem tvolc met groten tranen,
Dat si niene ghingen van danen.
Doen bleven si daer binnen der stede
Wonende, om der liede bede,
Omtrent .iij. maent eñ .j. iaer.

1 Belijdet, erkennet. 2 Aanklager, beschuldiger. 3 Rechter, beslisser.

Oec doeptense binnen den tide daer,
Den coninc en̄ sine maisniede[1] al,
En̄ oec van mannen .j. groot getal,
.XL. m. onder[2] meerre en̄[2] minder,
Sonder vrouwen ende kinder.
Alsi dit hadden ghedaen,
Sijn si uter stat ghegaen,
Te predeken tgeloeve openbare,
Want die goeclaren dare
Hadden tvolc sere ontweegt[3]:
Maer dapostelen, als men seegt,
Quamen te samen in die stat.
Daer binnen waren, ic segge u dat,
Der afgode bisscoppe .lxx. wale.
Doen daer dapostelen tesen male
Quamen herberghen, leest men,
.J. heilech man herbergese, hiet sannen.
Doen dat der afgode papen vernamen,
Quamense tote sannes (sic) te samen,
En̄ gheboden hem, als men hoert,
Dat hi die ghene dade comen voert,
Die binnen sinen huse waren,
En̄ dadense offeren sonder sparen,
Ochte si soudense sciere
Verbernen in den vierc.
Sannen seide, dat hijs niene dade.
Doen worden die papen also te rade,
Dat si dapostelen daden vaen,
En̄ leidense ter sonnen-temple saen.
Selke[4] heidene in haer ghebod
Houden die sonne over god,
En̄ dat si der sonne doen offrande.
Doen si daer quamen begonsten te hande
Die duvele te roepen met groten sere:
»Ontfarmt onser, lieve here!

1 Gezin, gevolg. 2 Onder....ende. Dit woord vindt men uitvoerig behandeld in Dr De Jagers Archief, I, bl. 69 en v. »*Onder* meerre *ende* minder" beteekent hier *gemiddeld*, d. i. tusschen het meerdere en het mindere. 3 Doen dwalen, van den rechten weg verwijderd. 4 Vele.

Want uwe ieghenwoerdecheit
Verbernt ons ende doet ons leit."
Mettien es van boven comen
.I. engel, alsict hebbe vernomen.
Die seide, dat hem[1] god
Ontbode[2] dat si optie stad
Kiesen mochten, welc si wouden,
Of dattie liede[3] haestelec souden
Sterven eñ ter hellen varen,
Of dat si coren, sonder sparen,
Dat si ghepassijt moesten wesen.
Doen coren dapostelen met desen
Haers selves doet, om datsi dochten,
Dat hem[4] die liede noch beteren mochten.
Doen ghebodense optie stat
Den duvelen dat si ruumden tvat[5]
Van den beelden, daer si in waren.
Doen quamen daer gaende twaren
.IJ. duvele, die, na minen wane,
Suarter waren dan moriane.
Als die bisscoppe hadden verstaen
Dat dapostelen hadden ghedaen
Hem den lachter, hietense boude,
Dat men dapostelen doden soude.
Mettien hebben si ten selven stonden
Dapostelen ghevaen eñ gebonden,
Eñ gheleidt uter stat.
Symon was, ic seggu dat,
Ghecruust, ende iudas
Was onthooft, alsict las.
Doen se in harre pine waren,
Quam daer .j. donre-slach so groet gevaren,
Dat se den tempel sloech ter neder.
Doen quam daer .j. blixeme weder,
Die tenen gader verbernen dede
Die goeclaren, daar ic af sede,
Jaron ende arfaxat.

1 Hun. 2 Deed weten. 3 *Die liede* heeft hier betrekking op de Goochelaars. 4 Zich. 5 Lichaam.

Want si waren binnen der stat
Eñ holpen daertoe, alst es bescreven,
Dat men den apostelen na[1] haer leven.
Doen erexes des wart geware,
Quam hi met groten wille dare,
Eñ wrac der apostelen doet,
Eñ voerde haer lichamen, met eren groet,
In ene stat, daer hi was here,
Eñ groefse[2] met groten sere[3].
Doen dede die coninc erexes
Stichten, sijts ghewes,
In hore ere .j. scone kerke,
Daer god met sinen heilegen werke
Menech scone teken heeft gedaen,
Alsic gescreven vinde staen.
Hier latic van symon ende iudas;
Nu hoert wat ic van S[t] mathise las.

[St MATHIJS.]

Tusschen dopvaert[4] eñ tsinxen dach[5]
Alsoe, alsict gescreven sach,
Waren dapostelen te gader comen,
Eñ met hem, alsict hebbe vernomen,
Vele van den jongren ons heren.
Doen sprac peter met groten eren:
»Onse meester sprac: »»alsic doemen[6] sal
Alle menschen, groet eñ smal,
Soe suldi, ghi .xii. man,
Op .xii. zetele sitten dan,
Eñ doemen, na haar leven wel,
Die .xii. geslachten van israël.""
Nu es dit ghetal te broken[7],
Dat ihesus selve heeft gesproken,
Over mids den quaden iudas,
Die gode verriet om .j. quaet aes
Van .xxx. ß,[8] dats seker dinc,

1 Lees: nam. 2 Begroef ze. 3 Smart, verdriet. 4 Hemelvaart. 5 Pinksteren. 6 Oordeelen. 7 Verbroken. 8 *Denier*. Penningen, hier beteekenende de bekende zilverlingen.

Daer hi hem selven omme verhinc,
Eñ in midden ontwee te borsten[1].
Nu laet ons kiesen, sonder vorsten[2],
Enen, die si in sine stede,
Eñ onse ghetal vervullet mede
Van ons .xii. iongheren,
Die met ihesum omme ghingen,
Entie sine mieraclen saghen;
Dat hi ons helpe orconde[3] draghen
Van siere verrisenesse, van sier opvaert;
Want hi selve sprac dat waert,
Dat wi sine orconde[4] souden wesen,
Dat hi ware van der doet verresen,
In jndia ende in samaria,
Eñ in al erdrike daer na."
Dit dochte den apostelen wesen goet;
Doen coren sire .ij. metter spoet,
Deene hiet iosephus, dander barnabas,
Die der apostelen broeder was,
Des minders iacops eñ symoens,
Eñ judas, ihesus moyen soens,
Eñ een ander, hiet mathijs,
Eñ baden gode in derre wijs:
»Here, die alle herten kent,
Wi bidden u, dat ghi ons sent
Enen, die orborlec[5] si,
Orconde te draghene van di."
Mettien sijn cavelen[6] gegeven;
Doen viel die cavele[7], alst est bescreven,
Op mathise, dat seldi weten,
Eñ es die .xii.ste apostel geheten.
Dese mathijs, alsict versta,
Was van den geslachte van iuda,
Eñ van bellem[8] geboren.
Die bleef predeken, als wijt horen,
Tgeloeve in der iodcn rike.

1 Barsten. 2 Uitstellen. 3 Getuigenis. 4 Getuigen. 5 Nuttig en dus gewenscht. 6 Loten of welke andere dingen ook, om door het lot te beslissen. 7 Lot. Zie vs. 88. 8 Bethlehem.

Mi ware ongereet sekerlike
Te seggene die miraelen, die hi dede.
Doen quam hi daer in ene stede,
Daerne die bisscop dede vaen,
Eñ deden voren bringhen saen,
Eñ vraechden .j. questie swaer.
Mathijs solverese daer.
Doen leidden sine uter stat,
Eñ daden steenen, ic segge u dat.
Doen menne steende, bat hi bonde,
Dat men met hem graven soude
Die stene, daer hi met ghesteent was,
Omdat men soude weten, alsict las,
Alse sijn lichame ware verheven,
Dat hi doet ware bleven
Metten steenen, dits waer.
Daer na, over menich iaer,
Quam die keyserinne, st alleene[1],
(Diet cruce vant, es die ic meene)
Eñ voerde sinen lichame uter iode lant,
Te roeme, alsict ghescreven vant;
Van roeme voerde sine te triere,
In almaengen, optie riviere,
Die die mosele es geheten,
Daer hi noch leit, dat seldi weten.
Bidden wi desen .xii. heren,
Dat wi die waerheit moeten[2] leren,
Dat si ons beiaghen[3] ghenade
Vor gode van onser mesdade
Dat wi ie ieghen hem ghedaden,
Eñ moet ons dor sine ghenaden
Bringhen ten cuschen[4] rike
Vor den vader van hemelrike.
Des onne[5] ons die hemelsche vader.
Amen segget alle gader:

Amen.

1 Helena. 2 Mogen. 3 Verwerven. 4 Rein, helder, glansrijk. 5 Gunne vergunne.

NALEZING EN VERBETERINGEN.

a) *in den tekst.*

Vs.					Vs.				
34	staat	*can.*	lees	*can,*	2192	staat	*mijn.*	lees	*mijn,*
74	"	*man.*	"	*man,*	2349	"	*doe,*	"	*doe.*
479	"	*ondeken*	"	*predeken*	2554	"	*gloeyenden*	"	*geloeyenden*
589	"	*thoejt.*	"	*thoeft,*	2673	"	*Worpt*	"	*„Worpt*
701	"	*vonden:*	"	*vonden,*	2779	"	*Du*	"	*„Du*
746	"	*Kan*	"	*Ran*	2887	"	*gewroken.*	"	*gewroken."*
849	"	*doet*	"	*doet,*	2986	"	*zale.*	"	*zale."*
1004	"	*begheven.*	"	*begheven."*	3292	"	*groet.*	"	*groet,*
1137	"	*tide*	"	*tide,*	3374	"	*Daer*	"	*Doen*
1325	"	*sij*	"	*sijn*	3388	"	*Eufemia*	"	*Euphemia.*

In vs. 2647 en 2648 staat in het HS. *liden* en *biden*. Huydecoper noemt dezen vorm een misslag van den afschrijver en wil dat het oorspronkelijke *leiden* en *beiden* zal gehad hebben (Zie Melis Stoke, II, 488); doch *liden* kan even goed *gaan* als *leiden* beteekenen, en in dat geval is de vorm juist. Zie Tweede Proeve van D. A. O. M. bl. 34.

b) *in de verklaringen.*

Vs.	746	staat	2 *Kan? enz.*	lees	2	*Vloeide.*
"	1032	"	2 *Genot*	"	2	*Dergelijke.*
"	2161	"	6 *Genageld.*	"	6	*Nagelen.*

Vs. 3138 staat 2 *Verstaen* is het zelfde als ons *verstellen*, dus *vant verstaen* beteekent uit versteldheid, uit bewondering, uit verbazing, enz. Men gelieve deze geheele verklaring als niet gedaan te beschouwen en daarvoor te lezen: *Wilt verstaen.* Dit *vant* komt van *vanden* dat oudtijds, in den imper., zeer dikwijls voor *wil* of *wilt* gebezigd werd. Zie o. a. verscheidene voorbeelden in Melis Stoke, D. II. bl. 557 en 558. In Ferguut, vs. 2870 en elders heet het *waent verstaen.*

Aanduiding van de overeenkomst der verzen met de bladzijden en kolommen in het HS.

Blz.				Blz.			
1,	a	van het HS. eindigt met vs.	40.	4,	c	van het HS. eindigt met vs.	618.
"	b	" " " " " "	81.	"	d	" " " " " "	659.
"	c	" " " " " "	122.	5	a	" " " " " "	700.
"	d	" " " " " "	163.	"	b	" " " " " "	741.
2	a	" " " " " "	204.	"	c	" " " " " "	782.
"	b	" " " " " "	245.	"	d	" " " " " "	823.
"	c	" " " " " "	287.	6	a	" " " " " "	864.
"	d	" " " " " "	329.	"	b	" " " " " "	905.
3	a	" " " " " "	371.	"	c	" " " " " "	946.
"	b	" " " " " "	413.	"	d	" " " " " "	987.
"	c	" " " " " "	454.	7	a	" " " " " "	1028.
"	d	" " " " " "	495.	"	b	" " " " " "	1069.
4	a	" " " " " "	536.	"	c	" " " " " "	1110.
"	b	" " " " " "	577.	"	d	" " " " " "	1151.

Blz.								
8	a	van	het	HS.	eindigt	met	vs.	1190.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1229.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1270.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1311.
9	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1352.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1393.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1434.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1475.
10	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1516.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1557.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1598.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1639.
11	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1680.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1721.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1762.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1803.
12	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1844.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1885.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1926.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1967.
13	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2009.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2051.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2093.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2135.
14	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2177.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2219.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2261.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2303.
15	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2345.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2387.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2429.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2472.
16	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2513.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2554.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2595.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2636.
17	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2677.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2718.

Blz.								
17	c	van	het	HS.	eindigt	met	vs.	2759.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2800.
18	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2841.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2882.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2923.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2964.
19	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3005.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3046.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3087.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3128.
20	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3169.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3210.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3251.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3292.
21	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3333.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3374.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3415.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3456.
22	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3497.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3538.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3579.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3620.
23	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3661.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3702.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3743.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3784.
24	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3825.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3866.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3907.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3948.
25	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	3989.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4030.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4070.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4111.
26	a	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4153.
〃	b	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4195.
〃	c	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4239.
〃	d	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4283.

NASCHRIFT.

Het voornemen van den maker dezes gedichts schijnt geweest te zijn, zijn werk in vier boeken te verdeelen, waarvan het eerste (zie vs. 54) het leven der Apostelen, het tweede (zie vs. 57) de geschiedenis der Martelaren, het derde (zie vs. 58) die der Belijders, en het vierde (zie vs. 59) die der Maagden en Vrouwen, *die Gode navolgden*, zou bevatten. Dit voornemen heeft

hij niet ten uitvoer gebracht; althans ons Handschrift, dat, zoo als hier boven te zien is, 26 perkamenten folio bladen, aan beide zijden in twee kolommen beschreven, en 4283 verzen bevat, gaat niet verder dan met de levensgeschiedenis van eenige Apostelen, zoodat men zou kunnen twijfelen, of het overige niet elders in Handschrift voorhanden ware. De eindregels echter: *Amen segget alle gader*, en daarna nog eens *Amen*, ja, de geheele vluchtige wijze waarop hij zich van het leven des H. Matthias afmaakt, doen ons denken, dat de samensteller, om de eene of andere reden, in het HS. niet genoemd, van zijn oorspronkelijk plan heeft moeten afzien, en met de beschrijving van de daden van gezegde Apostelen zich heeft moeten te vreden stellen.

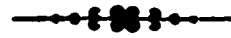
Dit is in allen gevalle zeker, dat in de Nederlandsche Letterkunde geen Handschrift, de boven vermelde onderwerpen in dichtmaat behandelende, bekend is, en dat men, het zij op schut- of omslagbladen, geen spoor daarvan tot nog toe gevonden heeft.

ALPHABETISCHE LIJST

DER

in het Dichtstuk „Der Ystorien Bloeme" verklaarde woorden.

A.

Abolghe, vs. 1802. Verbolgenheid.
Adre, 449. Adder, slang.
Aer, 750. Arend.
Aerbeit, 2086. Inspanning, zoowel van stoffelijke als zedelijke krachten.
Achtende (D), 77. De achtste.
Achterwaren, 1368. Verzorgen.
Akers, 1561. Acco of St. Jean d'Acre.
Al bedalle, 1175, 3276. In het geheel; al te samen.
Alleene, 4265. Helena.
Amie, 211. Bijzit.
An, 3286. Van.
Ander, 1168. Tweede.
Anebeeddicken, 1088. Aanbad ik hem.
Anegaen, 2125. Ontvangen.
Archeit (D), 2396. De Zonde, de boosheid.

B.

Bander side, 2242. Aan den anderen kant.
Baraet, 1786, 1893. List, bedrog.
Bat, 3154, 3355. Meer, beter.
Beghaert, 2150. Begeerd.
Behaechden, 2678. Behaagde hem.
Beiaghen, 4275. Verwerven.
Bekennen, 548. In kennis nemen, hooren.
Bekennen, 2288. Weten.
Becomen, 409. Hersteld, beter geworden.
Bequaem, 62, 1506. Aangenaam.
Bellem, 4245. Bethlehem.
Beloepen, 4041. Ontmoeten, in handen krijgen.
Beraden, 1616. Berokkenen.
Berechter, 4098. Rechter, beslisser.
Bernen, 155, 545. Branden.
Besaken, 3273. Verzaken, nalaten.
Bescheiden, 1466. Onderscheiden, beoordeeld.
Bescieten, 2342, 3247. Baten, helpen.
Besloten, 1431. Geheim, verborgen.
Bestu, 164. Zijt gij.
Betamen, 93. Toekomen.
Betren, 3876. Vergoeden.
Bidder-stemme, 879. De stemme eens biddenden.
Biden (sonder), 2648. Zonder beiden, toeven.
Bieden, 2104. Aandoen.
Bliven (sonder), 566. Onophoudelijk.
Bliven (sonder) 2360. Onmiddellijk, zonder toeven.
Bloet (Al), 3162. Ten klaarste, ten volle.
Bosine, 2319. Bazuin.
Brachten, 1767. Brachten hem.
Buten kunnen, 1709. Van buiten kennen.

C. Zie onder K.

D.

Daden, 396, 3651. Deden hem.
Daer, 753. Toen.
Dale (In den), 3206. In de wereld.
Dan, 3666. Dat en.
Danen, 4015. Daarheen, van waar.
Dans, 1926, 2386. Dat en es.

Dat, 6, 427, 2032, 2040, 2062. Dat het.
Dat, 11, 3179. Opdat.
Dat, 507. Omdat.
Deden, 106, 2094, 2646. Deed hem.
Deedt, 134, 2893. Deed het.
Delijt, 1244. Genoegens.
Der (Ic), 5, 742, 1414, 1801, 2048. Ik durf.
Derre, 52. Dezer.
Des, 107. Daarover.
Desen (Met), 196, 258, 310. Daarop, voort daarna.
Die, 3283. De.
Dief, 574. Boef.
Diere, 680. Dijner, uwer.
Diere, 2981. Dergelijke.
Dinc, 514, 3536. Dingen, zaken.
Doegen, 610, 2034, 2081. Lijden.
Doeghen hebben, 873. Smart gevoelen.
Doemen, 544, 3211. Oordeelen.
Doen, 836. Toen.
Doen (Te) hebben, 1515. Noodig hebben.
Doet, 95, 2099, 2653. Gedood.
Doet, 244, 452. Dood.
Doet (weder hi levet ofte en), 261. Of hij leeft of niet.
Doet, 1116. Doe het.
Dooptene, 394. Doopten hem.
Dor, 1518, 3603. Om.
Dorft, 706, 3868. Behoeft.
Dorren, 2429. Durven.
Doven, 3456. Razend, woedend worden. Verblind, verdwaasd, bedwelmd zijn.
Dus, 324. Zoodanig.

E.

Echt, 1523, 2799. Daarna.
Emmer, 452, 3888. Zeer zeker.
En, 2330. Ten zij het.
Erde (Ter) doen, 3749. Begraven.
Ere (Met), 267. Met eener.
Eren (Met), 2803. Zoo als het voegt, behoort, met de eer bestaanbaar is.
Erenst 3599. Naarstig, vlijtig.
Esemen, 2281. Ademen, ademhalen.
Ewelec (D), 542. De eeuwige.

F.

Fel, 366, 2128. Vijandig, kwaad, wreed.
Felheit (Om), 810, 3648. Uit kwade gezindheid, vijandigheid.
Fyn, 26. Edel, voortreffelijk.

G.

Gaert, 368. Prikkels.
Gaet, 1178. Gaat het.
Gansen, 1073, 3192, 4009. Genesen.
Ghebieden, 1453. Aanzeggen.
Gebieden, 894 Ontbieden.
Ghebonden, 2374, 3794, 3936. machteloos, somtijds ook beweginglоos.
Gedaen sijn, 3560. Gedaante hebben.
Ghedanen, 854. Dusdanige.
Gedichte, 666. Zeer veel.
Ghedoeghen, 1313. Uithouden.
Ghedouwen, 1927. Geprangd, naauw besloten.
Ghedwas, 3833. Dwaasheid, logen, hersenschim.
Gedwegen, 3586. Gewasschen.
Gheent, 3412. Geëindigd.
Ghefeen, 1600. Imperf. van *ghefinen*, d. i. ophouden, eindigen.
Gegaen, 1197. Gaan.
Ghelden, 3398. Betalen.
Gheleede, 2774. Geleide.
Gheleesten, 2419. Verwerven, verschaffen. Ang. Sax *gelaestan.*
Gheleesten, 3714. Volbrengen.
Gelike, 3328. Gedaante, vorm.
Gelike (Dese), 560. In dezer voege.
Geloghen, 2434. Logens.
Gheloven, 217, 253, 2480, 3675, 3715. Beloven, gelofte doen.
Gemanc, 2306. Gemengd, onder een.
Ghemeenlike, 559, 1779. Gezamenlijk.
Ghemene, 468. Te samen.
Ghenende (Met), 1521. Met ernst, op eene koene wijze.
Ghenesen (Sonder), 3112. Zonder herstel.
Ghenoet (Diere), 1032. Dergelijke.
Gheren, 141. Begeren.

Kerstenheide geven, 1818, 3188. Doopen.
Kerstine, 325. Christenen.
Claer, 2302, 2522. Helder, glansrijk.
Clerc, 927. Geleerde.
Coeman, 122. Koopman.
Coeren, 2408. In verzoeking brengen.
Collatie, 1372. Gesprek, samenspreking.
Core (Wel ter), 2821. Naar begeeren, zoo het behoort.
Costume, 1503. Gewoonte.
Cume, 288, 3505. Naauwelijks.
Cure, 840. Keur, wet, ordonnantie, besluit.
Cuschen, 4279. Rein, helder, glansrijk.
Quadiën, 617, 1170, 2159, 3232. Booswichten, moordenaars.
Quaetheit, 3253. Duivelskunst.

L.

Lach, 2187, Geb. wijs van *laen*, contractie van laten. Laat.
Lachter 2124. Smaad.
Laten, 2573, 3271. Verlaten, vaarwel zeggen, afleggen, laten varen.
Lesen, 2640. Verhalen.
Letten, 2503, 2836. Talmen, vertoeven.
Lide, 2855. Gang, omgang, ronde.
Liden, 900, 1881. Voorbij-, overgaan.
Lien, 165, 169, 278, 3251. Belijden, erkennen.
Lien, 216, 3449. Zeggen, betuigen, verhalen.
Lyen, 125, 2399, 3518. Verhalen, vertellen, vermelden.
Lijf, 299, 1015. Leven.
Listris, 436. Lystra in Isauriën.
Litteeken, 1585, 1630, 2295. Blijkteeken, herkenningsteeken.
Lonnen, 1602. Londen.

M.

Maegt, 1368. Ongehuwde.
Maghe en man, 1142. Bloedverwanten, leen- of dienstmannen.
Maisniede, 4107. Gezin, gevolg.
Male (Al te), 239. Geheel, in alles.
Mallijc, 1452. Elk.
Mede, 2317. Ook.
Meer (Om), 752. Zoo veel te meer.
Meerren (Den) Jacoppe, 96. Jacobus den Meerderen.
Meesterien, 277. Goochel- of toovermiddelen, duivelskunstenarijen.
Men, 190, 263, 3511. Men hem.
Menne, 103. Men hem.
Mesquame, 947. Gebrek.
Mesquame, 1000. Ongeval.
Mesquame (Sonder), 270, 1136. Zonder letsel of hinder.
Mesmaken, 3957. Toetakelen.
Metti, 120. Met dij, met u.
Mie, 80. Mij.
Miede, 3897. Loon, belooning.
Miere, 153. Mijner, mijne.
Moederbaren, 175. Mensch.
Moet, 24, 765, 3832. Hart, gemoed.
Moet, 3243. Lust, zin. Hoogd. *Musze.*
Moet (Sinen) ane iet setten, 2416. Zich tot iets bevlijtigen.
Moeten, 46, 48, 195, 4274. Mogen.
Mogen, 116, 2191, 2296. Kunnen.

N.

Ne, 2887. Hem.
Nemmermee, 186. Nooit meer.
Niemare, 517, 1563, 1889, 3116, 3171. Nieuws, tijding.
Niene, 220, 860, 3273. Niet en.
Niet, 2261. Niets.
Noselock, 2549. Neusgat.

O.

Of, 1162. Indien, in geval dat.
Oft, 487, 2191. Of het.
Oftene, 1718. Of hem.
Oyt, 1274. Altijd.
Onder.... ende, 4109. Gemiddeld.
Ongevoech, 2123. Onvoegelijk, schande.
Onleede, 1469. Bezigheid, moeite.
Onnen, 3086, 4281. Gunnen.
Onscoude, 660. Onschuld.
Ontbaren, 1183. Niet hebben.
Ontbernen, 3624. Nalaten.

Smaken, 3570. Ondergaan.
Smal (Niet), 400. In geene geringe mate.
So (Weder— —), 2070. Of..... of.
Sochte, 4143. Zucht, ziekte, meer bepaald vallende ziekte.
Som, 1419. Gedeeltelijk.
Somen, 328. Sommigen.
Somer, 2378. Lastpaard.
Sonder, 2770. Maar, behalven, uitgezonderd.
Sonder (So daer), 406. Of zonder.
Sonderlinge, 3562. In 't bijzonder.
Sout (Du), 378. Gij zult.
Sparen (Sonder), 163, 806, 1238, 2094. Aanstonds, zonder toeven, zonder uitstel.
Sparen (Sonder), 3210. Ongetwijfeld.
Staden (Met), 712. Ter goeder gelegenheid.
Stant, Imper. v. h. oude standen, 269. Sta.
Stat, 2055. Plaats.
Steken, 3741. Slaan.
Straet, 2106, 2574. Weg.
Sudarie, 1723. Neus- of zweetdoek.
Sullen. Zie Selen.

T.

Tale hebben, 158. Spreken.
Tale (Ghene) hebben, 2428. Niets te zeggen hebben, zijn mond niet durven open doen.
Te broken, 4207. Verbroken.
Te storen, 4038. Verstoren, vernielen, verwoesten.
Terde, 58, 83, 1170, 2238. Het derde.
Tide (Binnen haren), 981. In hun leven.
Tien, 331, 500. Te dien.
Tier, 449. Te dier.
Tierst dat, tiersten dat, 606, 1203, 2499, 3337. Zoodra als.
Timmeren, 2924. Bouwen, metselen.
Toeven, 865. Onthalen, accueilleren.
Toren, 281. Leed.
Toten, 105. Tot hem.
Triple, 199. Tripoli in Syriën.
Trone (In den derden), 402. In den derden hemel.
Truffe, 1498. Bedrog.
Truwant, 3703, 3968. Bedrieger, vagebond.
Tsinxen dach, 4195. Pinksteren.
Twaren, contr. van te waren, 17. Inderdaad.
Twaren, 164. Voorwaar.
Twint (Niet en), 2513. Niets, geen zier.

V.

Vaer, vare, 183, 243, 1018. Vrees.
Vant verstaen, 3138. Wilt verstaan.
Vare. Zie Vaer.
Varen, 2547. Komen
Vat, 4156. Lichaam.
Venien, 2314, 3602. Gebeden om vergeving.
Ver, 3278. Vrouw, eertitel.
Verbeenen, 3470. Beleedigen, uitschelden, honen.
Verbernen, 3508. Verbranden.
Verde (Sier), 174. Zijn weg, zijne vaart.
Verdoeft, 3621. Verblind, verdwaasd, het verstand bijster.
Verdoert, 903. Verdwaasd.
Verdoven, 3702. Verblinden, verdwazen. Zie Lekensp.
Verkeert, 319. Het onderst boven, het hoofd omlaag.
Verkeren, 148. Verdraaien.
Verkeren, 527, 2083. Bekeeren.
Verkeren, 3628. Veranderen.
Vermanen, 2542. Melding maken.
Vermeten (Hem), 1353. Zich veroorloven.
Verstaen (Doen), 595, 3683, 3694, 3707. Te kennen gegeven.
Verste, 1760. Uitstel.
Verwandelen, 964, 1945. Veranderen.
Verweghen, 1574. Te zwaar wegen, te zwaar vallen.
Verwecken, 15. Opwekken.
Verwies, imperf. van verwassen, d. i. te groot, te zwaar worden en bij uitbr. bezwaren, drukken.
Vierscoet, 2307. Tamelijk lang, goed gebouwd.
Vingerlijn, 1530, 1582, 1629. Ring.
Vite, 2706. Leven, wandel.

Voert brenghen, 1429. Openbaren, aan het licht brengen.
Vollec, 882, 1988. Spoedig, ten spoedigste.
Vorwart meer, 2444. Voortaan.
Vraechden, 304. Vraagde hem.
Vray, 3367. Waar.
Vrie, 1131, 3451. Voortreffelijk, edel, hoog verheven.
Vrien 46, 3179. Vrijmaken, bevrijden.
Vrient, 375, 706. Vrienden.
Vroe, 1637. Blijde, vrolijk.
Vrome, 1256, 2482. Bate, voordeel.

W.

Wane (Sonder), 591. Ongetwijfeld.
Waenne (Ic), 196. Ik denk dat hem.
Waerlike, 10. Ware.
Waert, 369, 993, 1719, 2371. Woorden, taal.
Waert (Te roeme), 191, 201. Naar Romen.
Wachten, 2000. Bewaken, beloeren.
Walc, 804. Wel.
Wanen, 3197, 3815. Van waar.
Wanc (Sonder), 1346. Ongetwijfeld.
Want, contr. van want 't, 93, 766. Omdat het.
Want, 1012. Dewijl, omdat, daar.
Wattan, 1220, 1551. Wat zoude het zijn, wat zou het, wat maakt het uit?
Weder, 261, 1084, 2070, 3790. Of.
Wedersaken, 3873. Vijanden, tegenstrevers.
Ween, 4060. Jammer, verdriet, wee.
Werd, 90. Waard.
Werd, 461. Waard, huisheer.
Weren, 2272. Weigeren.
Werscap, 1424. Waardschap.
Wesen, 111. Voorvallen.
Wet, 3437. Schriftuur, heilige schrift.
Wide, 1154. Wijd en zijd.
Wien, 1936. Wijden.
Wijs (Des sijt), 111. Wees hiervan onderricht.
Wild, 2241, 2243. Woest.
Wilen, 2. Voorheen.
Wille hebben, 1344. Bereid zijn.
Wine, 752. Wij hem.
Wit purper, 2308. Zie Algem. Konst- en Letterb. 1856 n°. 21, (24 Mei), n°. 25 (21 Junij) en n°. 28 (12 Julij).
Wit, 2722. Wet.
Wit (Oude), 3446. Oude Testament.
Woet (Iemant die) comen, 1613. Gek, krankzinnig worden.
Wolven kere, 1861. Wolvenlist.
Wouden, 1238. 3745. Wilde of wilden hem.
Woudene, 99, 415. Wilde hem.
Wroeger, 4097. Aanklager, beschuldiger.

Errata.

Cuschen, lees: euschen, d.i. eeuwigen.
Weren, " : weernen, " " onthouden, onttrekken.

